

Onsdagen den 29 April.

Kl. 10 f. m.

§ 1.

Justerades protokollen för den 21 och 22 i denna månad.

§ 2.

Föredrogs, men bordlades ånyo Sammansatta Stats-, Bevillnings- och Lag-Utskottets utlåtande N:o 2.

§ 3.

Till behandling förekom Konstitutions-Utskottets memorial N:o 7, angående fullbordad granskning af de i Statsrådet förda protokoll.

Ordet begärdes af:

Chefen för Kongl. Finans-departementet Herr Statsrådet Wærn, som anförde: Herr Talman, mine Herrar! Enär den anmärkning Konstitutions-Utskottet här framställt, är föranledd af ett regeringsbeslut, hvori jag deltagit, så har jag ansett mig böra afgifva en förklaring. Vid genomläsning af betänkandet har det icke kunnat undgå min uppmärksamhet, att hela Utskottets argumentation vänder sig kring 1748 års Kongl. bref angående bergverkens upphjelpande. Frågan gäller om detta nådiga bref ännu eger sin tillämpning eller är till sin kraft upphäfdt; om det förefinnas skäl, hvarföre det icke kan eller bör tillämpas eller — såsom ett ställe i motiveringen gifver mig anledning tro att Konstitutions-Utskottet anser rättast — om vid hvarje särskildt fall Kongl. Maj:t bör påkalla Riksdagens medverkan. Utskottet säger nemligen, att det "varit mest öfverensstämmande med en riktig uppfattning af Konungamaktens och Riksdagens ömsesidiga ställning till hvarandra", om den tillämpningsåtgärd, som utgör föremål för anmärkningen, blifvit hänskjuten till Riksdagen. 1748 års bref har tillkommit i fullkomligt riktig ordning uppå Rikets Ständers derom gjorda uttryckliga begäran. Intet tvifvel kan i det afseendet uppstå, men Utskottet anför emellertid tre olika perioder, då sådana händelser inträffat, som — enligt Utskottets förmenande — skulle förringa, till och med alldeles utplåna det nådiga brefvets gällande kraft. Dessa händelser

skulle hafva inträffat *för det första* vid 1809 års riksdag, då svenska folkets beskattningsrätt genom den nya grundlagen bestämdes; *för det andra* vid 1840 års riksdag, då med anledning af ett med det nu framdragna förment likartadt regeringsärende Konungens rådgifvare ställdes under riksrätt; *för det tredje* vid 1872 års riksdag, då en nådig proposition angående bergverkslönens upphörande af Riksdagen blef afslagen. Dessa äro de tilldragelser, hvilka Utskottet förmenar hafva medverkat till upphäfvande af 1748 års nådiga bref, och jag nödgas för en kort stund upptaga Kammarens tid för att i minnet återkalla hvad som vid nämnda trenne tillfällen verkligen tilldragit sig och derigenom få fram det rätta sammanhanget mellan å ena sidan dessa af Konstitutions-Utskottet återopade händelser och å andra sidan det anmärkta beslutet den 11 Augusti 1873.

Hvad först angår förhållandet mellan grundlagens bud och tillämpningen af 1748 års Kongl. bref, så innehåller 57 § af 1809 års Regeringsform uti dess ursprungliga ordalydelse: "*Svenska Folkets urgamla rätt att sig beskatta utöfvas af Rikets Ständer allena på allmän Riksdag*". Som Herrarne behagade finna är innehållet koncentreradt uti uttrycken "*urgamla rätt*" "*allena*" och "*på allmän Riksdag*". Med andra ord: Den svenska folkets beskattningsrätt, som det tillkommer Riksdagen *allena* att utöfva, är den *urgamla*, och denna rätt kan endast utöfvas *vid allmän riksdag*. För att rätt fatta meningen af dessa ord och anledningen till grundlagsparagrafens uppställning på sätt som skedde, torde vara nödvändigt att undersöka huru förhållandet härutinnan var före 1809. För min del anser jag det visserligen tydligt ådagalagdt uti den af en ledamot från Första Kammaren mot Konstitutions-Utskottets hemställda afgifva reservationen, att 57 § af 1809 års Regeringsform icke afsåg upphäfvandet af speciallagar, och bemålde reservant synes mig hafva intagit den rätta ståndpunkten till frågan, men för att vinna fullständig klarhet om att detta icke var 57 §:s ändamål, tillåter jag mig att tränga något djupare in i saken än han gjort och utreda hvad verkliga afsigten dervid var, för att derigenom visa att ändamålet *icke kunde* vara att upphäfva några med Rikets Ständers samtycke tillkomna speciallagar. Uti konungabalken af Konung Kristoffers landslag — den äldsta urkunden i detta hänseende — voro intagna bestämmelser derom att "Konungen skulle lifva af Upsala öde, kronogods och ärliga laga utskylder af landet och icke lägga ny skatt och pålagom på landet, utan vid vissa utstakade tillfällen, sasom om fiende, främmande eller inhemska, ville härja landet eller konungsbarnen träda i gifte eller om Konungen skall krönas och rida sin Eriksgata eller kungsgårdar och kronogods skall byggas, i hvilka fall biskop och lagman i hvarje lagsaga och sex af hofmännen och sex af allmogens sines emellan pröfva hvad hjälp allmogens drageligast må göra Konung och riket". När Gustaf II Adolf lät skriva edsformuläret till konungaförsäkringen, intogs nästan ordagrant denna bestämmelse ur landslagen, oaktadt det då länge varit brukligt att vid riksdagar och herredagar eller s. k. provinsmöten begära bevilningar. Detta edsformulär begagnades äfven sedermera till och med vid Konung Carl XI:s kröning år 1675. I det förslag till ny lagbok, som i slutet af Carl XI:s regering utarbetades och af Konungen gillades, men som till följd af Ko-

nungens dödsfall icke vann stadfästelse, förklarades beskattningsrätten, liksom lagstiftningsmakten, såsom Konungen ensam tillhörig, så att det berodde på Konungens nåd, om han deröfver ville höra Rikens Ständer "icke till att bevillningar sig åtaga, utan att dem bäst och drägeligast jemka och fördela". Så uttrycktes beskattningsrätten i det förslag till edsformulär för Sveriges konungar, som lagkommissionen föreslog. I 1719 års Regeringsform deremot hade 5 § följande lydelse: "Kongl. Maj:t eger freda och frälsa sitt rike, särdeles mot utrikes våld, men må ej dertill pålägga undersåtarne, utan Ständernas vetskap och fria samtycke, några krigshjelper, utskrifningar eller andra utgifter, ej heller sträcka dem till längre tid än bevillningarne innehålla". I 1720 års Regeringsform tillades ytterligare "tullar". Äfven i 1772 års Regeringsform uttrycktes beskattningsrätten med ungefär samma ordalag, eller att Kongl. Maj:t ej må "emot lag, konungaed och försäkran pålägga undersåtarne några krigshjelper, nya gärdar, utskrifningar och andra afgifter utan Rikens Ständers vetskap, fria vilja och samtycke". Deremot hette det i 1789 års Förenings- och säkerhetsakt att "Som den rätta friheten består i att fritt gifva till Rikets underhåll hvad finnes nödigt, så eger svenska folket en ostridig rätt att med Konungen rådslå, jemka, afslå och öfverenskomma" och det är således i reaktion häremot som 57 § af 1809 års Regeringsform erhållit sin ordalydelse: "Svenska folkets urgamla rätt att sig beskatta utöfvas af Rikets Ständer allena vid allmän riksdag". Ty genom Förenings- och säkerhetsakten var svenska folkets beskattningsrätt inskränkt till behandlingen af hvad Konungen föreslog; all initiativ från folkrepresentationens sida var borttaget. Ordet "afslå" stod der visserligen, men inryckt mellan andra ord, som borttogo dess hufvudsakliga betydelse. Det var detta förhållande med afseende å beskattningsrätten, 1809 års Regeringsform afsåg att ändra, och deraf härleder sig den ordalydelse, som 57 § erhöll, men ingen anledning finnes att antaga, det meningen var att upphäva specialstadganden eller den rätt att gifva lindring i beskattning, Kongl. Maj:t på grund af i formelt afseende fullkomligt rätt tillkomna regeringsbeslut och under vissa bevekande omständigheter förut plägat bevilja. Hvad som med hänsyn härtill var gällande före 1809 måste otvifvelaktigt fortfarande vara gällande.

Att så äfven är förhållandet i detta speciela fall tillåter jag mig visa genom den omständigheten, att Kongl. Maj:ts rätt att meddela afradsfrihet åt bergverk så ofta blifvit utöfvad. Jag har från Kommers-kollegium erhållit uppgift på de afradslindringar, hvilka blifvit beviljade. Jag har likväl icke begärt någon fullständig förteckning, då en sådan hade blifvit aldeles för vidlyftig, men den är ändock ganska stor. Af uppgiften upplyses nemligen att efter år 1809 — hvad som förut beviljats har ingen betydelse för frågans utredning — genom särskilda Kongl. bref beviljats afradsfrihet:

1813 den 21 Januari för	Åtvidaberg under	10 år;
1814 den 17 Maj	„ Tunaberg „	10 „
1830 den 1 Juli	„ Riddarhyttan „	10 „
„ den 31 December	för Gustafs och Karlbergs kopparverk	10 „
1837 den 17 Oktober	„ Garpenberg under	5 „

1838 den 14 Maj för Gustafs och Karlbergs kopparverk under	15 år;
1842 den 25 Januari för Ljusnarsberg under	12 „
1844 den 4 Maj för Garpenberg under	} 19 „
1846 den 9 Juli „ dito „	
1850 den 26 April för dito „	
1856 den 25 November för dito „	
1851 den 14 Januari för Waldermarsvik under	
1861 den 19 April „ dito „	
1866 den 2 November för dito „	
1870 den 22 Juni „ Ljusnarsberg „	5 „
1871 den 21 December „ Guldsmidshyttan under	5 „
1873 den 17 Juni för Gustafs och Karlbergs kopparverk under	5 „

samt samma år den 11 Augusti den af Konstitutions-Utskottet påpejade afrafdsfriheten för Ätvidaberg under 5 år. Antalet är således betydligt, och likväl har jag anledning tro att listan icke är uttömmande, ty här upptages icke t. ex. en skattelindring, Riddarhytte kopparverk genom Kongl. brefvet den 1 Juni 1830 erhöi under 10 år, som finnes omnämnd i det regeringsbeslut, i anledning hvaraf på Konstitutions-Utskottets anmälan vid 1840 års riksdag Riksrätt nedsattes. Listan upptager dock 17 fall med afrafdsfriheten varierande från 3 ända till 15 år, och detta är tillräckligt att visa, det *knappast ett enda år*, sedan 1809 års Regeringsform blef gällande, har tilländalupit, utan att afrafdsfrihet för ett eller flera bergverk varit gällande. Denna omständighet synes mig innebära ett talande bevis derpå, att 1748 års nådiga bref, hvilket i alla dessa fall legat till grund för skattenedsättningen, *icke* blifvit upphäfdt genom 1809 års Regeringsform.

En särdeles intressant fråga har för mig naturligtvis varit att betrakta i hvad mån Rikets Ständer vid 1840 års riksdag, då — såsom jag nyss omnämnde — Riksrätt beslutades rörande en — efter Konstitutions-Utskottets antagande — med denna likartad regeringshandling, afsågo ett ogillande af den beviljade afrafdsfriheten eller om något annat med åtalet afsågs. Kan något bevisas, så är det att åtalet *icke* gällde den beviljade afrafdsfriheten, utan något helt annat. 1840 års Konstitutions-Utskott granskade statsrads-protokollen för Handels- och finansärenden från och med den 18 Januari 1834 till och med den 1 Februari 1840. Under denna period hade, på sätt den från Kommers-kollegium erhållna förteckningen utvisar, afrafdsfrihet beviljats den 17 Oktober 1837 för Garpenbergs kopparverk under 5 år samt den 14 Maj 1838 för Gustafs och Karlbergs kopparverk under 15 år, *utan att Konstitutions-Utskottet derom anmälde anmärkning*. Med afseende å Riddarhytte kopparverk hade egaren år 1830 erhållit 10 frihetshår, och jemväl detta Regeringens beslut omtalas af Konstitutions-Utskottet *utan någon ogillande anmärkning*. Sedermera inkom egaren till sistnämnda kopparverk med underdånig framställning om dels *förlängning* utaf afrafdsfriheten, dels *nedsättning* i beräkningsgrunden för afraden. Nu hade under tiden, sedan afrafdsfrihet senast blifvit Riddarhyttan beviljad, på Rikets Ständers begäran den 21 Juni 1831 utkommit en författning, hvarigenom bergverkstionden nedsattes från 20:de till 30:de lispundet af tillverknigen vid de bergverk, som dädanefter kunde varda skattlagda, med anledning hvaraf bemålde ansökning på det

sätt af Kongl. Maj:t bifölls, att den ständiga afraden för Riddarhyttan genast nedsattes till hvar 30:de lisp., och det var denna *ständiga* nedsättning, utan afseende derpå att Riddarhyttan långt före 1831 blifvit skattlagd och således icke tillhörde de senare skattlagda verken, hvilka i 1831 års förordning omtalades, som föranledde Riksrätt, hvaremot den temporära lindringen eller frihetsåren, som förut beviljats, utan allt klander omtalades.

Särdeles upplysande är skriftvexlingen i målet inför Riksrätten. Ut i sjelfva påståendet talas endast om den ständiga nedsättningen i sådana ordalag som t. ex. att "ingen förändring i fastställd afrad må ega rum" och i förklaringen svarar Konungens rådgifvare följande: "Det hade berott på Kongl. Maj:t att ytterligare medgifva nedsättningen genom tid efter annan utfärdade resolutioner, men Kongl. förordningen den 21 Juni 1831 hade under tiden på Riksens Ständers begäran utkommit, hvaruti just på det skäl att den dittills gällande beskattningsgrunden ansågs för dryg och icke förenlig med kronans eller enskildes fördel, afraden för bergverksanläggningar, som derefter skattlades, bestämdes till hvar 30:de lisp. Det syntes då vara mera öfverensstämmande med rättvisa och billighet att försätta det ifrågavarande kopparverket i afseende å afgiften till kronan i samma ställning med dessa senare, än att, såsom förut skett, bevilja lindringar under viss tid till större förlust för kronan". Förklaranden utgår här i sitt försvar just från Kongl. Maj:ts rätt att medgifva afradsfrihet under vissa år. Men skulle hvad Konungens rådgifvare sålunda uttalat anses betyda mindre, så vill jag gå vidare och se till hvad Riksdagens förtroendeman, Justitie-ombudsmannen yttrar uti sitt ytterligare påstående. Han yttrar följande: "På sätt 1723 års Kongl. förordning stadgar, kan nemligen vissa frihetsår väl meddelas utöfver dem, som i allmänhet få tillgodonjutas vid anläggning af kopparverk eller dylika inrättningar, men denna särskilda författning föranleder icke dertill att någon egentlig så kallad förmedling i räntan eller afraden å sådana verk kan, i likhet med hvad som i afseende å hemmansräntor är tillåtet, beviljas". Härpå svarar Konungens rådgifvare i slutpåminnelserna följande: "Det har icke blifvit af Herr Justitie-ombudsmannen bestridt, att Kongl. Maj:t egt att medgifva en sådan nedsättning för viss tid genom tid efter annan utfärdande resolutioner: hade detta skett, så hade kronans inkomst af kopparverket blifvit mindre än hvad den genom det nu klandrade beslutet utgjort". Således framstar allt igenom att anledningen till åtalet varit den beslutade *ständiga* nedsättningen, icke den temporära.

Om ej så varit, skulle väl då Konungens rådgifvare, under det rättgångnen pågick och Riksrättens dom ännu ej fallit, hafva tillstyrkt Kongl. Maj:t att, med anledning af en annan underdånig ansökning, ytterligare bevilja afradsfrihet? Så skedde nemligen, då genom nådigt bref den 25 Januari 1842 beviljades 12 års afradsfrihet för Ljusnarsbergs kopparverk, under det Riksrättens dom föll först den 6 Juni samma år. Orsaken till åtalet var så väl känd, att icke någon tvekan kunde uppstå, huruvida afradsfrihet fortfarande borde af Kongl. Maj:t ensam meddelas eller icke.

Således - då den egentliga åklagaren, Konstitutions-Utskottet icke framställt anmärkingar vid de tvänne särskilda regeringsbeslut, hvarigenom under den

period, 1840 års Konstitutions-Utskott egde att granska, afradsfrihet beviljats, då vidare Riksdagens målsman, Justitie-ombudsmannen, medgifvit att Konungens rådgifvare med full laglig rätt ega att hos Kongl. Maj:t tillstyrka beviljandet af afradsfrihet samt slutligen då, under det åtalet inför Riksrätt pågick, Kongl. Maj:t uppå rådkanmarens tillstyrkan fattade ett nytt beslut om temporär afradsfrihet för ett kopparverk, så anser jag mig genom dessa fakta hafva bevisat, att det nu af Konstitutions-Utskottet åberopade prejudikat, d. v. s. den Riksrätt som hölls år 1840, icke kan vinna den ringaste tillämpning på den af Utskottet framställda anmärkningen rörande Åtridabergs innehafvare beviljad 5 års afradsfrihet.

Jag kommer nu till den tredje af Utskottet anförda tilldragelse, hvilken Utskottet förmenar undanröjt allt tvifvel derom att 1748 års Kongl. bref icke skulle vara upphäfdt. Detta skulle vara "hvad vid 1872 års riksdag rörande bergverkstionden förekom". Kongl. Maj:t föreslog upphörandet af nämnda produktionsskatt och Riksdagen svarade "nej". Hade Riksdagen svarat "ja", så medgifver jag att 1748 års bref varit i och med detsamma upphäfdt, ty det hade sedan den skatt, hvori det åsyftade att "under vissa förhållanden bereda lindring, helt och hållet upphört, aldrig mera kunnat tillämpas, men då Riksdagen vägrade att afskrifva bergverkstionden, dervid icke uttalande någon önskan, att de stadganden, som härå hafva afseende, skulle förändras, så måste allt hvad rörande denna skatt var gällande vid propositionens affärdande, fortfarande ega gällande kraft äfven efteråt. Det låg icke ens i andemeningen af Riksdagens afslag, lika litet som i den Kongl. propositionen, den ringaste syftning att vare sig skärpa eller lindra bergverkstionden. Den nädiga framställningen gällde ifrågavarande skatteitels *totala upphäfvande*, och det var derom Riksdagen beslutade. Min enskilda mening är att 1748 års ofta nämnda nädiga bref är välbetänt och klokt, men den regel, som med afseende a den anmärkta regeringsåtgärden varit mitt rättesnöre, är icke min enskilda mening, utan nödvändigheten att se till det gällande lagar och författningar noggrannt tillämpas. Icke heller detta Utskottets tredje skäl kan jag därför tillmäta någon betydelse vid förevarande anmärkningsfråga, och jag hoppas att jag, genom hvad som redan anförts, tillräckligt tydligt visat, att 1748 års mera nämnda Kongl. bref fortfarande eger full gällande kraft. Sedermera skall jag säga några slutord, huruvida det kan vara lämpligt att Kongl. Maj:t vid tillämpningen frågar Riksdagen.

Dessförinnan vill jag afgifva svaromål på några andra föreliggande omständigheter. Den ena är Utskottets beklagande, att Kammar-kollegium icke blifvit hördt rörande den beviljade afradsfriheten för Åtridaberg. Utskottet åberopar sig på bemälda embetsverks instruktion och slutar med följande resonnement: "Då följaktligen Kammar-kollegium är det embetsverk, under hvilket ärenden rörande grundskatterna och statens fasta egendom hufvudsakligen sortera, synes häraf följa, att ifrågavarande ansökningsärende icke lämpligen bort till pröfning företagas förr än Kammar-kollegium lemnats tillfälle att deri yttra sig". Grundlagen ålägger Konungens rådgifvare att noga utreda alla förekommande mål, men föreskrifver visserligen icke att remiss till vederbörande embetsverk i alla möjliga fall nödvändigt skall ske, innan ärendet till afgörande föredrages i konseljen. Är ett mål klart och ingenting finnes att vidare utreda, be-

höfver ingen remiss vidtagas. Derigenom skulle endast en dyrbar tid gå förlorad. I detta speciela fall är dessutom Kammar-kollegium icke det verk, hvartill ärendet, i händelse utredning behöfts, bort remitteras. 1748 års bref har helt och hållet legat till grund vid afgörandet och deri föreskrifves att: "Förmodande Wi, det I, *Wårt Bergskollegium*, vid slike tillfällen lären nogsamit finnas måne derom, att kronan icke må råka i förlust af hvad som utaf sådane verk drägeligen utgöras kan". Bergskollegium — det vill numera, sedan dess ärenden blifvit dit förflyttade, säga Kommersekollegium — och icke något annat embetsverk är således rätta stället för dylika mål.

Vidare har Konstitutions-Utskottet ett litet resonnement på slutet af femte sidan i betänkandet, hvilket är beroende på ett misstag. Öfver-skotten å statsverkets inkomster aflemnas till Riksgälds-kontoret, icke på grund af någon paragraf i kontorets reglemente, utan med anledning af ett Kongl. bref af den 31 December 1829.

En annan märklig omständighet, som jag måste vidröra, är den be-lysning, Utskottet gifvit frågan om den till innehafvaren af Åtvidabergs-verken upplåtna kronoallmänningen "Gaddstigen". Utskottet säger, att upplåtelsen skett "i en ordning, hvarom lag och författningar ingenting förmåla". Utskottet önskar således innerst, att lag och författningar skola vinna tillämpning, och det har också skett äfven i denna del. Ty sjelfva kärnpunkten i denna del af anmärkningen synes ligga deri, att, då allmänningen egentligen anslagits till Åtvidabergsverken, med vilkor att koppartillverkning bedrifves, så skulle enligt Utskottets förmenande den Kongl. regeringens försummelse ligga deri, att allmänningen genom beslutet den 11 Augusti 1873 under fem år upplåtits till Åtvidaberg *utan* detta förbehåll. Men häri har Konstitutions-Utskottet orätt. Det utslag, gifvet den 17 Augusti 1775, hvarigenom kopparverket undfick tilldelning af en del af Gaddstigs-allmänningen, är ännu gällande och genom Kongl. Regeringens beslut förlidet år har endast den förändringen inträdt, att en årlig afgift af 500 kronor erlægges, då förut ingen särskild afgift för nyttjanderätten till allmänningen erlades till statsverket. Upplåtelsen i öfrigt kvarstår orubbad under samma vilkor, och det anmärkta beslutet, i hvad det beträffar Gaddstigen, är således, då det beredt kronan en inkomst utan att förut gällande vilkor blifvit i ringaste mån rubbade, fullt lagenligt. Det antagande, som med hänsyn härtill kan läsas emellan raderna, nemligen att koppartillverkningen vid Åtvidaberg skall komma att nedläggas, då frihetsåren inträda, står på mycket lös grund. Hade egarens afsigt varit sådan, skulle han säkerligen icke hafva begärt frihetsår. Bergverkstionden är en produktionsskatt, som numera utgår med 30:de centnern. Nedlägges tillverkningen vid Åtvidabergs kopparverk, kan följaktligen icke något 30:de centner koppar uttagas i afråd till kronan, och egaren hade — om hans afsigt vore sådan — gjort sig onödigt besvär med sin underdåniga ansökning om afrådsfrihet. Ansökningen om frihetsår för Åtvidaberg förutsätter således, att tillverkningen skall fortgå, och brister innehafvaren uti sina skyldigheter, så blir han otvifvelaktigt tillhållen att iakttaga rättelse eller beröfvad de förmåner han erhållit.

Hvad åter beträffar den af Utskottet framhållna omständigheten att
"Gaddstigen"

„Gårdstigen“ blifvit uppläten „för en mindre arrendesumma, än beloppet af den dittills derifrån tillgodojutna afkastning“, så är det en hittills följd regel att vid upplåtelse af statsegendom såsom arrende uttaga *icke fullt upp den beräknade afkastningen*. Det är svårt att under en diskussion närmare ingå i bedömande häraf, men det torde vara allmänt bekant, att vid utarrendering af kronohemman och lägenheter ett maximum, hvaröfver och ett minimum, hvarunder arrendeafgiften ej får gå, åsättes hemmanet innan utarrendering sker. Skälet är helt enkelt, att arrendator måste hafva någon behållning, eljest kan ej staten göra räkning på att han väl sköter jorden.

Sedan jag nu vidrört de ställen i Konstitutions-Utskottets föreliggande memorial, hvilka jag funnit anmärkningsvärda, vill jag säga mitt slutord med anledning af Utskottets yttrande, att det „varit mest öfverensstämmande med en riktig uppfattning af konungamaktens och riksdagens ömsesidiga ställning till hvarandra“ att Regeringen hänskjutit den anmärkta frågan till representationens pröfning. Till Riksdagens ompröfning öfverlemnar Kongl. Maj:t allt som enligt grundlagen skall till Riksdagen hänskjutas och vanligen äfven lagstiftningsärenden inom det ekonomiska området, då dessa äro af mera framstående och grannliga beskaffenhet. Oeh sker detta för att i möjligaste mätto åstadkomma samverkan mellan statsmakterna. För min del har jag under min embetsförvaltning såsom chef för Finans-departementet städse sökt iakttaga att, så vidt det ankommit på mitt åtgörande, frågor af större vikt hänskjutits till representationens bepröfvande, äfven då grundlagen icke påbjudit en dylik åtgärd. Exempelvis må nämnas såsom närmast föreliggande — staten för Kongl. Telegrafverket. Jag har varit angelägen att städse så skall förfaras, just derföre att jag anser den lagstiftning mest betryggande, som är frukten af regeringens och representationens gemensamma arbete och att det utgör en sann konstitutionel regel att statsmakterna samverka. Men deremot kan ingen sådan regel uppställas i afseende å Riksdagens hörande med hänsyn till *tillämpningen* af lagar och författningar. I fråga om efterskänkning af viten och skadeersättning, nedsättning i arrenden inhemtar Kongl. Maj:t stundom Riksdagens tanke och dylikt, men i hvarje sådant fall finner Kongl. Maj:ts rådgifvare lagen vara ett och tillämpningen ett annat. Finner Kongl. Maj:t att tillämpningen af en lag blir till sina konsekvenser hård och obillig, så tillfrågas Riksdagen, om den vill medgifva att en afvikning eger rum. Men att för tillämpningen af lagar och författningar öfverhufvud i förekommande fall fråga Riksdagen, måste anses som ingenting annat än ett stort bevis på svaghet. Den styrka måste väl hvarje fosterlandsvän vilja se utvecklade hos landets styrelse, att den gör för sig klart om den eller den författningen skall tillämpas, och icke, om den finner tillämpning böra ske, hos Riksdagen anhåller om ytterligare lof dertill. Jag är också öfvertygad att denna Kammare i detta afseende fullkomligt delar min åsigt.

Friherre Ericson: Jag må bekänna, att det verkligen är under intryck af en ganska liflig öfverraskning jag tager till ordet, en öfverraskning framkallad af de statsrättsliga åsigter Herr Statsrådet och Chefen

för Finans-departementet med mycken ifver bemödat sig att nu göra inför Kammaren gällande och till stöd för hvilka han åberopade åtskilliga lagar och författningar angående svenska folkets beskattningsrätt, som Herr Statsrådet tyckes med synnerlig förkärlek hemtat från Sveriges enväldperiod och hvilka han sökte att tillämpa på våra nutida förhållanden. Min förvåning väcktes icke af bekräftelsen å den omständigheten, att dylika åsigtter och tendenser finnas och verka i tanke- och handlingssätt hos den närvarande regeringen, ty detta faktum innebär icke längre något oväntadt eller nytt, men oväntadt var det i sanning att få höra den här så öppet uttalas och proklameras. Emellertid är man tvifvelsutän skyldig Herr Finansministern tacksamhet för denna öppenhet, emedan man nu med all erforderlig visshet känner hvem han är och hvad man af honom har att vänta. Jag ber nu att få yttra några ord om sjelfva saken.

Konstitutions-Utskottets föreliggande memorial utmärker sig så till vida för någon olikhet med dess närmaste föregångare, att Konstitutions-Utskottet här gjort en anmälan till Riksdagen af ett regeringsärende, hvilket Utskottet ansett icke kunna undandragas Riksdagens uppmärksamhet samt påkalla dess pröfning. Innan jag dock öfvergår till en närmare granskning af detta ämne, anhåller jag att få förutskicka några allmänna anmärkningar angående den institution i vår grundlag, som benämnas Konstitutions-Utskottets granskningsrätt.

Jag har redan vid ett föregående tillfälle gifvit tillkänna den uppfattning jag hyser om det sätt, hvarpå Konstitutions-Utskottet borde förfara vid fullgörande af den viktiga och grannliga förpligtelse, som i sådant hänseende detsamma åligger. Jag kan derföre vid detta tillfälle med något större korthet utveckla min mening, men jag kan icke helt och hållet underlåta att upprepa den, enär jag anser det ligga en synnerlig vikt uppå, att Konstitutions-Utskottets granskningsrätt så utöfvas, att af dess resultat må framgå den bästa produkt, som kan åstadkommas, och Riksdagen erhålla ett i möjligaste mån säkert begrepp om Regeringens hela handlingssätt och de system, hvarefter Konungens rådgifvare i allmänhet utöfvat sitt kall. Jag föreställer mig således, att Konstitutions-Utskottet, i stället för att, såsom hittills öfligt varit, framställa enstaka anmärkningar öfver enstaka fall, ur hvilka man icke kan draga några allmänna konsekvenser eller sluta dertill, om regeringen handlat i det ena eller det andra syftet, borde uppdraga en klar och sammanfattad skildring af det system, hvarunder regeringen arbetat den tid, som den konstitutionela granskningen omfattade, samt derigenom gifva Riksdagen ett annat begrepp om, huru Konungens rådgifvare handlat i verkligheten, så att Riksdagen icke blott, såsom nu är fallet, får veta, huru rådgifvarne säga, att de handlat under granskningsperioden. Om man af rådgifvarnes sätt att behandla *politiska* mål kan draga någon slutsats om de grundsatser, som leda dem: om man af deras sätt att behandla *ekonomiska* frågor kan draga någon slutsats om det ena intresset varit mera gynnadt än det andra o. s. v. Med ett ord, en bild af regeringssystemet, sådant det af Konungens rådgifvare sökt göras gällande och af de grundåsigter som ledt regeringens handlingar; om några sådana funnits och om statsråds-protokollen derom vittna. Jag tror, att under nuvarande förhållanden ett sådant förfarande varit af så mycket större vikt, som erfarenheten dagligen ådaga-

lägger att Konungens rådgifvare hafva emot sig en opposition, hvilken, redan ganska aktyningsbjudande, för hvarje dag allt mera tillväxer i styrka och hvars betydelse ej tål att underskattas, i all synnerhet då man betänker, af hvilka elementer denna opposition består. Ty det kan icke sägas att den är bildad af de elementer som vanligen göra opposition af samhällets rörliga elementer, då ju de flesta ledamöter af representationen, hvilka ställt sig i dess led, både i Första och Andra Kammaren, äro jordegare och representanter af den talrika jordegande klassen i vårt land. Under sådana förhållanden och med den utveckling det konstitutionella lifvet numera hos oss vunnit har det syns mig, som skulle Konstitutions-Utskottets granskningsvärf böra lända till större bättnad och bättre motsvara landets önskan, om Utskottet i allmänhet så ställde sitt arbete, att en sådan resumé öfver regeringssystemet, som jag nyss omförmält, framlades för Riksdagen. Så har emellertid icke skett och det är icke min mening att därför mot Konstitutions-Utskottet uttala något klander, enär det är mig väl bekant, att olika meningar råda derom, huruvida grundlagens bud må gifva Utskottet anledning att så förfara. Min egen åsigt i denna del har jag dock velat uttala.

Hvad beträffar de reservationer, som finnas bifogade detta memorial, kunna de grundlagsenligen icke föranleda någon åtgärd. Ett par af dessa beröra likväl ganska allvarliga saker. Hvilken åsigt man än må hysa om norska ståthållarefrågans verkliga beskaffenhet och huru benägen man än må hafva varit för en sådan lösning af denna fråga, att den tillfredsställt norrmännens önsknings — en benägenhet, som jag tror, att den svenska Riksdagen delat med det svenska folket — säkert är ändock, att det *sätt*, hvarpå rättigheten att till riksståthållare i Norge kan utses äfven svensk man blef Sverige fränhänd, på svenska sinnen gjort och icke kunnat undgå att göra ett högst obehagligt intryck. Jag hoppas emellertid att både norrmännen och andra nationer, till hvilkas kännedom detta ledsamma förhållande kommer, dock må vara öfvertygade derom, att den svenska nationalkänslan icke är mindre liflig, ömtalig och vaken, än den varit tillföre, om ock en olycklig tillfällighet vållat att frågan kunnat komma att från svensk sida behandlas så som skett.

Måhända har samma olyckliga tillfällighet varit orsaken till uppkomsten af den så kallade öresundsfrågan eller den tvistefråga, som uppkom mellan Sverige och Danmark angående rätten till lotsning i Öresund. Denna fråga och dess behandling äro dock mera grannliga att göra till föremål för öppna betraktelser, i en Riksförsamling, enär densamma berör vårt förhållande til ett land, som är oss alldeles främmande. Jag kan endast beklaga Hans Excellens Herr Utrikesministern, som varit af omständigheterna nödgad att afsluta tvistefragan på sätt som skett. I allt fall torde dock äfven här kunna tillämpas den gamla sanningen, att intet ondt finnes, som icke har med sig något godt. Ty möjligen har denna frågas öde beredt oss en vinst, och bestämdt har den gifvit oss en erfarenhet, god att ega. *Vinsten* hoppas jag må komma att bestå deri, att skandinavismen fått sin bane i Drogden och den *erfarenhet*, som vi af sagde fråga hafva att under den närmaste framtiden göra oss till godo, är, att vi erhållit en bestämd föreställning om det *minsta* kraf, som vi böra ställa på vår nya härordning.

Den tredje reservationen i ordningen, eller den som afgifvits af Herr Rydén, releverar ganska kuriösa förhållanden och så kuriösa, att jag ej kunnat för mig förklara deras möjlighet annorlunda än till följd af en lucka i reservantens bevisning, ty eljest vore det mera än besynnerligt både att de förefinnas och att de fått oanmärkta passera Konstitutions-Utskottets skärseld.

Beträffande slutligen den fråga, som Konstitutions-Utskottet upptagit i sitt memorial, och hvilken rör regeringens åtgärd att för en tid af fem år beröfva statsverket inkomsten af bergverkstionden från Åtvidabergs kopparverk, anhåller jag till en början att Herrarne må väl erinra sig under diskussionen, att bergverkstionden är en *ordinarie statsinkomst*. Följaktligen är ock den årliga afrad, som från nämnda verk skall utgöras, en statens *ordinarie inkomst*. Frågans förutgående behandling har af Konstitutions-Utskottet blifvit för Herrarne framställd, och jag vill för egen del endast lemna en kort sammanfattning af hvad jag anser vara frågans hufvuddrag och förnämligast böra tagas i betraktande, då Kammaren går att afgifva sitt slutliga yttrande öfver Konstitutions-Utskottets anmälan af ärendet.

Kongl. Maj:t aflät, såsom Herrarne veta, år 1872 till Riksdagen en proposition, deri Kongl. Maj:t föreslog Riksdagen bergverkstiondens upphäfvande. Riksdagen svarade med ett afslag. Detta tillkom, såsom Herrarne kanske minnas, derigenom, att Stats-Utskottet hemställde om bifall till den Kongl. propositionen med vissa vilkor, och detta blef äfven Första Kammarens beslut, men i Andra Kammaren fattades ett annat beslut, hvilket finnes resumeradt i Stats-Utskottets memorial N:o 90 vid nämnda riksdag, på följande sätt: "Hvad Utskottet sålunda hemställt har vunnit Första Kammarens bifall, hvaremot Andra Kammaren i fråga om första och andra punkterna, med afslag å så väl Kongl. Maj:ts nådiga proposition, som Utskottets hemställan, för sin del beslutit, att Riksdagen skulle i underdånig skrifvelse anhålla, det Kongl. Maj:t täcktes till nästkommande Riksdag afgifva förslag till bergverkstiondens successiva afskaffande genom dess aflösning och afskrifning i förening eller genom alldeles samma procedur som den Riksdagen föreslagit beträffande grundskatterna på jordegendomar". Detta var Andra Kammarens beslut, och följden blef ett afslag å den Kongl. propositionen af Riksdagen. "Andemeningen", såsom Herr Finansministern kallar det, i detta beslut, var icke, såsom Herr Finansministern mycket riktigt antog, att skärpa gällande afradsskyldigheterna för bergverken. Meningen och "andemeningen" var mycket tydlig och den uttalades under öfverläggningarne så väl här som i Stats-Utskottet öppet och klart, då man med erkännande, att bergverkstionde vore numera en olämplig skatttitel, likväl förklarade sig anse, att *ingen* af de till statsverket ingående ordinarie intrader och skatter å näringar och industri borde *ensidigt* upphävas, utan afskaffas *alla i samband med hvarandra*, och *derföre* icke fann sig böra ensamt för bergverkstionden och lastpenningarne antaga Kongl. Maj:ts förslag till skattereglering. Det kan icke vara regeringen obekant, att *detta* var meningen med Andra Kammarens beslut, hvilket föranledde Riksdagens afslag.

Sedan sålunda Riksdagen bestämdt afslagit den Kongl. propositionen och derigenom åsyftade förändringar i statens ordinarie inkomster, samt upp-

fört, bland annat, afreden från Ätvidabergs kopparverk såsom ordinarie inkomst i riksstaten för år 1873, hittade man på en utväg att kringgå Riksdagens beslut genom att till Kongl. Maj:t framställa förslag om vissa frihetsår för kopparverket, och denna begäran bifölls af Kongl. Maj:t. Denna åtgärd är för Riksdagen att observera. Ty jag ber att få fästa Herrarnes uppmärksamhet uppå, att, om Kongl. Maj:t skall hafva rätt att bevilja frihetsår, detta i själfva verket vill säga detsamma, som att Kongl. Maj:t eger rättighet att mot Riksdagens bestridande faktiskt borttaga hela skatten. Eger Kongl. Maj:t rätt att bevilja fem frihetsår, finnes intet hinder för Kongl. Maj:t att, efter dessas slut, bevilja ytterligare fem och så undan för undan, så att grundskatten aldrig kommer att utgöras. Sådant är den konsekvens, hvartill man kommer, då man vill vindicera Kongl. Maj:ts rätt att bevilja frihetsår från utgörande af en af Riksdagen pålagd skatt. Nog tolkas 57 § Regeringsformen olika. Somliga anse, att den icke medgifver *Riksdagen* rätt öfver de ordinarie inkomsterna, andra åter gifva åt samma stadgande en dylik begränsning i hvad angår de ordinarie utgifterna. Men huru man än tolkat den, har jag hittills aldrig hört någon påstå, att *Kongl. Maj:t* har uteslutande dispositionsrätt, utan Riksdagens hörande, öfver de ordinarie inkomsterna. 57 § Regeringsformen, som bestämmer om svenska folkets rätt att sig sjelf beskatta, skulle sålunda icke allenast icke tillförsäkra Riksdagen rätten att bestämma öfver hvar *inkomsterna* d. v. s. *skatterna* skola tagas, utan dessutom gifva Regeringen i detta fall en rättighet, som man förnekar Riksdagen. Detta är första gången denna nya rättsäsigt nu blifvit satt i scen och ett försök göres att ur sådan synpunkt tillämpa den af grundlagen bestämda maktfördelningen mellan de båda statsmakterna, och att det kommer att göras på allvar och fortfarande, derom böra de af Herr Finansministern i dag uttalade åsigtter häfva hvarje tvifvel. Regeringen har i denna fråga gjort ett ingrepp i statsbudgeten och gjort det icke allenast utan Riksdagens samtycke, utan tvärtemot *dess bestämda förbud*, för så vidt ett sådant *förbud* kan af Riksdagen till Kongl. Maj:t framställas; och det låg naturligtvis uttryckt i Riksdagens svar å den Kongl. propositionen, angående bergverkstiondens upphäfvande, af år 1872. Jag anser detta vara en så allvarlig fråga, att, om man låter den stillatigande passera, man dermed gifver helgd åt en sak, som man icke vet, hvarthän den kan leda med någon god vilja att tillämpa och eitera föregående Riksdagens beslut och så kallade "andemeningar". Jag befarar, att vi derigenom vore inne på en punkt, der den grundlagsenliga maktfördelningen mellan Konung och Riksdag komme att undergå övanta förändringar. Jag tror därför, att Konstitutions-Utskottet skulle handlat mycket orätt, om det icke, på sätt som skett, beaktat denna angelägenhet, likasom jag och tror att Kammaren skulle orätt förfara, om den icke gifve Konstitutions-Utskottets förfarande sin sanktion.

Hvad Första Kammaren må besluta har icke med vårt beslut att göra.

På grund af hvad jag sålunda anfört och då jag anser denna fråga vara af stor vikt samt af Konstitutions-Utskottet med allt skäl underställd Riksdagens pröfning, drager jag icke i betänkande att tillstyrka en anmälan hos Kongl. Maj:t, i den syftning som 107 § Regeringsformen an-

gifver, af de Konungens rådgifvare, hvilka i egenskap af ledamöter i den tillförrordnade Regeringen handlagt detta ärende, samt hos Herr Talmannen anhålla om proposition å följande förslag: att Kammarerna måtte för sin del besluta att Riksdagen till Kongl. Maj:t aflåter en underdånig skrifvelse med begäran, att Konungen ville, i enlighet med 107 § Regeringsformen ur Stats-Rådet och från embetet skilja Statsråden Herrar K. J. Berg, Friherre B. A. Leyonhufvud och C. F. Wærn. På grund af hvad de enligt Konstitutions-Utskottets anmälan låtit komma sig till last.

Herr Ola Andersson: Jag ber att få förklara, att lika litet som jag vill att Riksdagen skall ingripa i Konungens rätt och makt, lika litet vill jag att Konungen skall ingripa i Riksdagens rätt och makt; jag har den uppfattningen om vårt nuvarande statskicks anda och väsen, att beskattningsrätten enligt regeln är lagd i Riksdagens hand, och att undantag från denna regel äro medgifna, endast der grundlagen sådant uttryckligen föreskrifver eller Riksdagen i vissa fall sådant särskildt medgifvit. Regeringen har såsom stöd för det beslut, hvarom Konstitutions-Utskottets nu föreliggande betänkande handlar, åberopat Kongl. brefvet till Kammar- och Bergskollegierna af den 10 Maj 1748. Men tror man väl, att 1809 års grundlagsstiftare under dåvarande förhållanden skulle hafva tillämnat Kongl. Maj:t en sådan makt, en makt som får en ännu större betydelse, då man betänker att de ordinarie inkomsterna då utgjorde det hufvudsakliga af statsinkomsterna, tror man, säger jag, att det under dåvarande förhållanden kunnat vara grundlagsstiftarens mening att Kongl. Maj:t skulle kunna utan Riksdagens hörande borttaga dess ordinarie inkomster, genom att undan för undan bevilja några års frihet från utgörande af en ordinarie skatt? Jag åtminstone kan icke föreställa mig att 1809 års män haft en sådan afsigt. Herr Statsrådet och Chefen för Finans-departementet har sagt, att detta Kongl. bref icke blifvit formligen upphäfdt, men att detta skulle hafva varit förhållandet, om Riksdagen hade bifallit Kongl. Maj:ts proposition 1872 om bergverksstiondens upphörande. Nu kan man dock säga, att om 1809 års grundlagsstiftare förlänat åt Riksdagen en annan makt än ifrågavarande Kongl. bref, utfärdadt 61 år före denna tid, nämnda bref likaväl *derigenom* blifvit upphäfdt. Herr Statsrådet godkände vidare de i reservationen anförda skälen mot Utskottets betänkande. Bland dem förekommer äfven ett försök till tydning af 57 § Regeringsformen. Herr Statsrådet gillade denna tydning och anförde sasom skäl derfor den ursprungliga lydelsen af ifrågavarande grundlagsparagraf: "Svenska folkets urgamla rätt att sig beskatta utöfvas af Rikdens Ständer allena *vid allmän riksdag*." Ändamålet med detta grundlagens stadgande skulle således icke vara bestämmandet af hvilken af de två statsmakterna, Konungen och Riksdagen, som skulle ega att beskatta svenska folket, utan endast att förbjuda denna rättighets utöfvande vid andra tillfällen än vid allmän riksdag, så att Kongl. Maj:t icke skulle kunna genom beslut af provinsmöten o. s. v. beskatta landet. Men å andra sidan förutsätter en sådan tolkning, att Kongl. Maj:t skulle kunna borttaga hvilka ordinarie skatter som helst. Nu bär det emellertid ej bättre till än att, när 1809 års grundlag skrefs, så hade äfven 150 år förflutit, sedan något provinsmöte hölls. Vid sådant förhållande kan det verkligen med skäl ifrågasättas,

huruvida denna tolkning har någon grund i de faktiska förhållandena. Herr Statsrådet, liksom reservanterne, talade vidare om betydelsen af ordet "urgamla". Hurudan var då denna urgamla beskattningsrätt? Den längst tillbaka i tiden liggande beskattningsrätten, och den var väl den urgamla, var, likasom äfven i senare tider, än så och än så, men alltid obestämd; men det var icke 1809 års grundlagsstiftares mening, att den skulle fortfara att vara det. Vidare har det i reservationen anförts, att ordet "beskatta" betyder icke att borttaga, utan endast att pålägga skatt. Jag ber att, för att vederlägga detta påstående, få uppläsa den ifrågavarande grundlagsparagrafen, sådan den nu lyder: "Svenska folkets urgamla rätt att sig beskatta utöfvas af Riksdagen allena. Huruledes särskilda menigheter må för egna behof sig beskatta, bestämmes genom kommunallagarne, hvilka af Konungen och Riksdagen gemensamt stiftas". Huru förhåller det sig nu med kommunernas beskattningsrätt, månne de endast ega rätt att pålägga sig skatter, men icke att afskaffa dem då de finnas obehöfliga? Jo, ingen har ännu förnekat dem den sistnämnda rättigheten. Huru kan man väl då tro, att ordet "beskatta", som här på två ställen i en och samma paragraf och på två rader intill hvarandra förekommer, kan hafva så olika betydelse, att det på det förre stället är liktydigt med att endast pålägga skatter, men på det senare betyder så väl deras påläggande som afskaffande. Min öfvertygelse är, att en dylik tydning af ett fritt folks beskattningsrätt är fullkomligt oriktig. Reservanterne återropa strax här-efter, såsom ytterligare stöd för sin åsigt, 60 § Regeringsformen. Denna innehåller: "— — — Ej må några allmänne afgifter, af hvad namn och beskaffenhet som helst, utan Riksdagens samtycke kunna förhöjas — — —" Den omständigheten, att det här särskildt förbjödes Kongl. Maj:t att förhöja några afgifter, skulle således bevisa, att, då icke något förbud att nedsätta dem i grundlagen förefinnes, Kongl. Maj:t skulle ega grundlagsenlig rätt dertill. Jag skall be att få granska detta påstående. 57 § Regeringsformen stadgar, att svenska folkets beskattningsrätt utöfvas af Riksdagen allena. Om jag nu också antager, att den tolkning af ordet "beskatta" i denna paragraf, som jag nyss förklarade för oriktig, att "beskatta" här endast betyder att pålägga skatter, ej borttaga dem, vore riktig, så behöfdes ändå icke någon särskild föreskrift derom att Kongl. Maj:t icke egde rätt att förhöja de allmänna afgifterna, ty rättigheten att förhöja en skatt innefattar ju äfven rättighet att pålägga skatt. Men för att rätt förstå afsigten med detta stadgande, skall det läsas till slut. Det heter nemligen vidare i samma punkt: "— — — tullen å inkommande och utgående spannmål allena undantagen". Grundlagsstiftaren har här stadgat ett undantag från den i 57 § gifna regeln, och ingenting annat: men att deraf vilja draga den slutsatsen, att Kongl. Maj:t eger rätt att nedsätta en skatt, är orimligt. Reservanterne tala slutligen om 3 § i ansvarighetslagen för Statsrådets ledamöter, som stadgar ansvar för Konungens rådgifvare, men efter reservanternes åsigt endast i det fall, att han tillstyrkar Konungen att vidtaga något steg, som strider emot Riksdagens beskattningsrätt enligt §§ 57 och 60 Regeringsformen, sådan denna rätt enligt reservanternes mening är, d. v. s. om de tillstyrka en skatteförhöjning. Nu förhåller det sig dock så, att icke endast i denna paragraf af ansvarighetslagen, utan äfven i §§ 1, 2 och 4 af samma lag stad-

gas, att om Konungens rådgifvare handlar så eller så, så följer det eller det straffet. Dessa ord, att om rådgifvarne tillstyrka en förhöjning i skatterna, så skola de vara underkastade *det* straff, hvarom 3 § ansvarighetslagen handlar, innefatta således alldeles icke någon rättighet för dem att tillstyrka en nedsättning af en ordinarie skatt; de bevisa endast, att, när tillstyrkandet skett på det eller det sättet, som i nämnda paragrafer uppräknas, så skall det ena eller det andra straffet eller ansvaret följa.

Jag ber att få förklara, att jag för min del icke hyser något missnöje med den nuvarande maktfördelningen emellan statsmakterna, när den rätt tydes och rätt brukas. När jag påträffar någon, som med ett eller annat i vårt statskick är för mycket missnöjd, så söker jag visa honom det goda deruti och att vi böra taga vara på detsamma, men träffar jag någon som är af den motsatta meningen, som anser allting vara bra, så söker jag visa, att åtskilligt icke är så godt, som han kanske föreställer sig, utan kan och bör ändras och förbättras. Jag tror således, att jag icke skäligen kan beskyllas för att vilja medverka till något ingrepp i Konungens rätt, då jag försvarar hvad jag anser vara Riksdagens verkliga rätt. Utom de skäl för min mening, som jag nu anført, ber jag få hänvisa till Utskottets motivering för betänkandet och vill endast tillägga några ord ur Konstitutions-Utskottets märkliga utlåtande angående Regeringsformen vid 1809 års riksdag: "Svenska folkets rättighet att genom Rikets Ständer sig sjelf beskatta, har af Utskottet blifvit sorgfälligt iakttagen. Det är denna sjelfbeskattningsmakt, som upprätthåller och befäster nationalrepresentationen. Dess vårdande är följaktligen icke blott för nationens välförstånd, utan äfven för dess frihet af yttersta vikt".

Sedan jag nu i korthet sökt försvara min åtgärd att biträda Utskottets beslut att för Riksdagen anmäla hvad Utskottet ansett anmärkningsvärdt, beträffande Regeringens beslut om Ätvidaberg, så ber jag att med några ord få yttra mig om de betänkandet bifogade reservationerna. Den första af dessa rör den så kallade ståthållarefrågan. Det klandervärda i denna sak är icke den omständigheten att ståthållareskapet blifvit upphäfdt — ty detta lærer väl ingen svensk vilja klandra och Konungens svenska rådgifvare hafva dessutom icke deltagit i den frågans slutliga behandling — utan hvad som för mig framstått såsom i viss mån anmärkningsvärdt och smärtsamt har varit, att Konungens rådgifvare funnit sig nödsakade att tillstyrka honom att afgöra en sak i endast norskt Statsråd; hvilken, enligt deras egen uppfattning dock fölle under bestämmelserna i 5 § Riksakten och således hade bort behandlas och afgöras i sammansatt svenskt-norskt Statsråd. Jag vill dock ej närmare vidröra denna fråga, utan önskar att den måtte djupt nedmyllas i glömskan och att det svenska folkets Konung och rådgifvare aldrig måtte behöfva kringgå *vår* grundlag för att derigenom åstadkomma uppfyllandet af vårt brödras folk, normännens, önsningar.

Demäst i ordningen förekommer en reservation af ledamoten i Första Kammaren, Herr Rydin. Jag anser mig skyldig att äfven yttra mig om denna reservation, då jag icke kunnat biträda den. Jag ännar icke försvara den af reservanten klandrade åtgärden — det må de göra, hvilka kunna och vilja det — men jag vill försvara mitt handlingssätt att icke biträda reservantens anmärkning. Reservanten har sagt, att det Kongl.

cirkuläret den 6 Juni 1873 angående en ny undervisningsplan och fördelning af läroämnena i elementarläroverkets tre lägsta klasser icke kunnat vara denna dag i Statsrådet beslutad, enär den af Konungen senare tillsatta komité, som hade till uppgift att jemte atskilliga andra skolfrågor behandla äfven denna, sammanträdde först *efter* nämnda dags förlopp. Detta påstående, att cirkuläret icke skulle vara beslutadt samma dag som det är dateradt, innebär detsamma som att statsråds-protokollet rörande ifrågavarande ärenden skulle vara falskt: men vi måste väl tro, att de handlingar från Kongl. Majt, hvilka föreläggas Konstitutions-Utskottet, äro äkta, jag vågar åtminstone icke antaga något annat, och bevis för motsatsen finnes ej heller i de handlingar, af hvilka Utskottet erhållit del. Reservanten har dessutom sagt, att när cirkuläret den 9 Augusti 1873 utfärdades, så kunde det ej vara af Konungen justeradt, då Konungen den dagen ännu ej hade återkommit till hufvudstaden från sin resa till Norge, hvarifrån han återvände först den 12 i samma månad. Jag har därför sökt att af statsrådsprotokollen bilda mig en föreställning om, huru härméd förhöll sig, och har då funnit att af desamma icke kan inhemtas när besluten justeras, enär protokollen eller besluten i Statsrådet, i olikhet med hvad som är förhållandet hos andra institutioner och styrelser, ej vid ett senare sammanträde justeras, eller om ärendet är af den vikt, att protokollet anses böra genast justeras, någon anmärkning derom göres. Man måste således antaga, att protokollet kan hafva blifvit justeradt genast eller ock att det möjligen justerats på platsen, der Konungen befann sig den dag då cirkuläret utfärdades. Då Kongl. Majt beslutit att den efter den 6 Juni sammanträdande komitén skulle sysselsätta sig jemväl med de i cirkuläret förekommande frågorna, så föreställer jag mig, att man möjligen kunnat komma öfverens derom, att i händelse komitén funne beslutet oriktigt, så borde ett annat beslut fattas, men annars skulle cirkuläret utfärdas. I dessa omständigheter finner jag en för mig giltig förklaringsgrund dertill, att cirkuläret kunnat utfärdas innan Kongl. Majt hemkom från Norge och att det icke utfärdats utan att skälen därför blifvit underkastade komiterades pröfning. Det egentliga och bevisade felet i handläggningen af detta ärende består således endast deri, att i det tryckta cirkuläret saknas några ord, som förekomma i det protokollet af den 6 Juni bifogade cirkuläret. Detta är visserligen ett fel, men såväl § 38 Regeringsformen, som ansvarighetslagen för Statsrådets ledamöter bestämna att från Departementena utgående expeditioner skola *instämna* med det inför Konungen i Statsrådet fattade beslutet, och man kan icke säga att detta i tryck utfärdade cirkulär icke instämmer med det beslut i ämnet som inför Konungen i Statsrådet fattats. Hela skillnaden emellan det tryckta cirkuläret och protokollet i frågan består nemligen, som sagdt, endast deri, att i det förra saknas några ord, som återfinnas i de handskrifna exemplaren af den 20 Augusti till Upsala eforalstyrelse och direktionen för nya elementarskolan i Stockholm. Man kan säga att det hade varit bäst, om dessa ord äfven intagits i det tryckta cirkuläret, ty den beslutade åtgärden angick icke endast sjelfva skolan, utan äfven de föräldrar eller målsmän, som hade för afsigt att skicka barn i skolan; men man kan icke pasta, att genom cirkuläret någon sådan skada skett, att rikets samnskyldiga nytta icke blifvit tillgodosedd eller något annat af

de i 107 § Regeringsformen förutsatta villkor inträffat. Jag har derföre ej heller kunnat biträda reservantens anmärkning.

Demäst ber jag få yttra några ord beträffande den af mig bifogade reservationen. Att Danmark egde att uppbära öresundstullen, derföre att det var skyldigt att hålla fyrar, båkar, böjar, prickar och andra sjömärken i Sundet, och att denna rättighet och skyldighet fortfor sedan Skåne blifvit förenadt med Sverige, berodde på särskild öfverenskommelse och fortfor äfven under de närmaste åren före 1857 års traktat, ehuru Sverige då mot en ersättning af 10,000 mark hamburger banko var pligtigt att underhålla sjömärken vid svenska kusten. Hvarföre uppbar nu Danmark denna tall? Jo, för att kunna betjena de sjöfarande med erforderliga sjömärken. Men nu kan man säga, att detta fyrväsende och lotsfrågan stå till hvarandra i ett så nära sammanhang, att de tillsammans utgöra ett helt; genom flera sjömärken skulle lotsningen till och med kunnat helt och hållet undvaras. Danmark har nu genom öresundstullens aflösning fått betalning för all framtid för skyldigheten att för all framtid hålla sjömärken i Sundet och derstädes betjena de sjöfarande med lotsning, för den senare skyldigheten dock icke en så fullkomlig ersättning, att densamma skall fullgöras gratis, utan mot en måttlig afgift af de sjöfarande, som af lotsningen sig begagna. Det var således tvänne skyldigheter Danmark genom nämnda traktat åtog sig och tvänne rättigheter, som det genom densamma erhö. De förra voro skyldigheten att hålla ett försvarligt lotsväsende i Sundet samt att hafva fyrarne och båkarnes derstädes i ordning; de senare rättigheten till att erhålla de stora summor de kontraherande makterna då förbundo sig att till Danmark betala samt rättigheten till ersättning för lotsningen, om och när en sådan påkallades. Härigenom har det farvatten, om hvilket traktaten handlar, blifvit förklaradt fritt, på det att man skulle slippa ifrån alla vidare trakasserier i det ena eller andra hänseendet. Danmark har således genom traktaten icke endast förlorat sin gamla öfverhöghetsrätt öfver Sundet, utan detta har äfven fått en friare karakter än den hvarje annat lands enskilda farvatten kunna sägas ega. Vid sådant förhållande kan det väl rimligtvis begäras, att den, som till följd af dessa fyrar och båkar icke behöfver anlita det danska lotsväsendet, icke under några omständigheter bör vara förbunden att till detsamma erlägga en extra godtgörelse. Man måste nemligen ihågkomma, att lotsningen i Sundet bestrides icke blott genom lotspenningarne, utan äfven genom bidrag af danska staten och detta för den godtgörelse härför som ingick i den stora summan. Dessa båda frågors sammanhang eller oskiljaktighet är äfven erkänd i första akten af skriftvexlingen i denna fråga, nemligen en depesch af danska utrikesministern, intagen i bilagan a sidan 2 af de till oss utdelade diplomatiska handlingarne. När nu de sjöfarande äro lösta från skyldigheten att erlägga betalning för de af Danmark underhållna fyrarne och båkarnes, så måste de ock vara lösta från skyldigheten att bidraga till underhållet af lotsväsendet, för hvilket Danmark till en del en gång fått betalning, då lotsbiträde icke af dem begäres. Man har sagt att vårt ombud, vid afslutandet af 1857 års traktat, förmenat att rättigheten till lotsning i Sundet vid ingäendet af denna traktat icke varit föremål för någon öfverenskommelse; men både den nuvarande utrikesministern och hans företrä-

dare hafva medgifvit att lotsfrågan är af internationel karakter, och den kan icke hafva blifvit detta genom någon annan handling än 1857 års traktat. Frågan om lotsningen i Sundet måste således hafva ingått bland öfverläggningsämnena vid nämnda tillfälle, och försöket att påstå, det så icke varit förhållandet, kan jag således icke anse annat än som ett försök att bemantla det mindre skickliga sätt, hvarpå frågan då blifvit behandlad af sagda ombud, en öfvertygelse, hvori jag för min del styrkes af studiet af hela frågans historik och ändamålet med dess lösning. Det förefaller mig, som om lotsfrågans behandling äfven i ett annat afseende hade bort försiggå på annat sätt, än som skett. Det var de svenska lotsarne som anfölls och beröfvades sina för lotsningen uppburna afgifter, så snart de hade lotsat i någon del af Sundet, der de enligt danskarnes mening ej egde rätt att lotsa. Nu stadgar emellertid tredje punkten i andra artikeln af 1857 års traktat, att det är fartygen, som skola erlägga och affordras lotsafgift, när de begagna det danska lotsväsendet, men den talar icke alls om, att lotsafgifterna skola utkrävas af dem, hvilka möjligen utan att dertill ega rättighet betjenat fartygen med lotsande. Jag tror således att, då Danmark grundat sin rätt att uteslutande få betjena de sjöfarande i Sundet på nu nämnda punkt af 1857 års traktat, vår regering, om hon med allvar hade uppmanat danskarne att för ifrågavarande ändamål hålla sig till fartygen i stället för till lotsarne, skulle hafva infört frågan i ett helt annat skede än som skett; den frågan hade i så fall icke kommit att blifva en simpel brödfråga för lotsarne, utan en tvist mellan alla de makter, hvilka fartygen tillhörde, å ena sidan, och Danmark å den andra, och med ens, utan något Sveriges åtgörande, fått den internationela karakter hon har och bör hafva. Regeringen skulle genom ett sådant förfarande, i min tanke, hafva kommit i en mycket bättre ställning till frågan, än den, hvori hon nu är. För öfrigt hade jag äfven trott, att medel icke skulle hafva saknats för Regeringen att taga reda på, huru Danmark uppfyllt sin så ofta omtalade skyldighet i afseende på lotsväsendet i Sundet; man kan till och med i de till oss utdelade diplomatiska aktstyckena uppsöka rätt mycket, som visar att dermed icke varit riktigt väl bestådt. Vår minister i Köpenhamn och vår generalkonsul derstädes hafva äfven erkänt, att så varit förhållandet. Hade den saken blifvit tillräckligt utredd, så vägar jag derföre tro, att Regeringen skulle hafva fatt i sin hand ett vapen, som icke varit att förakta.

Jag inskränker mig till det nu sagda, förbehållande mig att återkomma till frågan, i händelse jag finner mig dertill befogad, och vill endast tillägga, att ehuru jag ofta varit i beröring med våra bröder danskarne, hvilka jag högt värderar för deras ordentlighet, arbetsamhet och framförallt fosterlandskärlek, jag dock önskar att äfven dessa våra bästa vänner icke skola få träda vår rätt för nära.

Herr Åstrand: Enligt min uppfattning af grundlagen är det en af Riksdagens viktigaste rättigheter att genom Konstitutions-Utskottet granska de inför Kongungen i Statsrådet förda protokoll. Den som sjelf icke är ledamot af Konstitutions-Utskottet motser derföre alltid med spändt intresse det betänkande, som på grund af denna granskning utdelas i Kamrarne, eller det s. k. dechargebetänkandet, oviss om huruvida i statsrådsprotokol-

len något förekommit, som kunnat gifva anledning till den framställning. Utskottet är, antingen efter §§ 106 eller 107 Regeringsformen, berättigadt att till Riksdagen göra. Jag hoppas också, att denna Riksdagens rättighet aldrig skall honom beröfvas; jag tror att den är en af de säkraste garantierna för att de rättigheter, hvilka enligt grundlagen tillkomma det svenska folket, skola åt detsamma oförminskade i framtiden bevaras. Men oaktadt jag hyser dessa åsikter, stå de dock icke i strid med den önskan, att Konstitutions-Utskottets uttalanden på grund af denna granskning måtte stödja sig endast på sådana regeringsåtgärder, för hvilkas rättmätighet kan åberopas uttrycklig och gällande lag. Jag föränleds till denna erinran af den framställning Utskottets pluralitet i detta betänkande gjort angående nedsättningen i afreden för Ätvidabergs kopparverk. Hela tvistefrågan mellan dem, hvilka anse att regeringen genom sitt beslut i nämnda fråga gjort sig skyldig till en öfverträdelse af de rättigheter hon eger, och dem hvilka anse att regeringen genom samma beslut icke öfverskridit sin befogenhet, refererar sig nemligen ytterst dertill, huruvida det till grund för beslutet liggande Kongl. brefvet af den 10 Maj 1748 skall anses upphäfdt eller icke. Anser man att detta Kongl. bref till sin gällande kraft är upphäfdt då har Konstitutions-Utskottet, enligt mitt förmenande, varit både berättigadt och skyldigt att göra denna anmälan; erkänner man deremot att det icke är upphäfdt, så tror jag att den anmärkning, Utskottet här framställt, icke har något stöd i gällande lag. Det har blifvit åberopadt icke blott i Utskottets betänkande, utan jemväl af ett par föregående talare, att den rättighet, som tillkommer svenska folket enligt 57 § Regeringsformen, att sig sjelf beskatta, genom ifrågavarande regeringsbeslut skulle till en del blifvit trädd för nära; den siste talaren uppläste för att bevisa detta slutet af §:n. Jag vill referera den i dess helhet. Den lyder sålunda: "Svenska folkets urgamla rätt att sig beskatta utöfvas af Riksdagen allena. Huruledes särskilda menigheter må för egna behof sig beskatta, bestämmas genom kommunallagarne, hvilka af Konungen och Riksdagen gemensamt stiftas". Herr Ola Andersson drog af den utaf honom uppläste delen den slutsatsen, att det icke kunde vara kommunen förneadt att minska eller borttaga förut beslutade skatter och i analogi dermed lika litet Riksdagen. Slutsatsen var, som jag tror, fullkomligt riktig. Riksdagen eger, efter min åsigt, i allmänhet en lika oinskränkt rätt att nedsätta folkets skatter, som kommunen att nedsätta sina medlemmars, men deraf kan jag icke sluta, att Regeringen skulle vara förpligtad att uti alla ärenden, som föreligga till behandling, ovilkorligen först tillfråga Riksdagen, innan hon tillämpar gällande lag. Och som sådan anser jag 1748 års Kongl. bref, så länge detsamma icke blifvit upphäfdt. Det har blifvit visadt och det är till och med erkändt i Konstitutions-Utskottets betänkande, att regeringen vid flera tillfällen äfven efter 1809 tillämpat detta Kongl. bref, som tillkommit på grund af Rikdens Ständers underdaniga skrifvelse vid 1747 års riksdag. Att det tillämpats sedan år 1870 har Herr Statsrådet och Chefen för Finans-departementet i sitt anförande nyss visat, äfvensom han hänvisat till det märkliga faktum, hvarom jag vill påminna, att då några af Statsrådets ledamöter vid 1840 års riksdag ställdes inför Riksrätt, icke på grund af den af dem beviljade *nedsättningen* i afreden för Ridderhytte kopparverk i Westmanland, såsom Utskottet säger, utan

på grund af en *eftergift* af samma skatt, den regeringshandling, som då åtalades, icke var af samma art som den, hvilken nu utgjort föremål för Konstitutions-Utskottets anmärkning. Herr Friherre Ericson erinrade, att genom Regeringens tillvågagående i denna fråga man slutligen skulle kunna komma till det resultatet, att Konungen skulle kunna helt och hållet borttaga skatter tvärtemot Riksdagens medgifvande, derigenom att han den ena gången efter den andra lemnade frihetsår åt de ädlare verken och skattefrihet för dem således de facto infördes. Konungen kan visserligen göra detta, så länge 1748 års bref eger gällande kraft, dock blott uti ifrågasvarande hänseende, men den rättaste och säkraste vägen att förhindra det är att Riksdagen i en underdåning skrifvelse till Kongl. Maj:t anhåller att nämnda bref måtte förklaras hafva upphört att vara gällande: detta är, så vidt jag förstår, det enda riktiga sättet att gå till väga. Så länge icke något beslut om en dylik skrifvelse blifvit af Riksdagen fattadt eger Kongl. Maj:t således, enligt min tanke, full rätt att tillämpa brefvet, utan att derom först tillfråga Riksdagen. Jag kan således för min del icke biträda Utskottets ord, då Utskottet säger: "— — — och då för öfrigt riksdag numera hålles hvarje år samt följaktligen ingen betydlig tidsutdrägt skulle äfventyrass genom ifrågasvarande ärendes hänskjutande till Riksdagens pröfning, kan Utskottet för sin del icke finna annat, än att en dylik åtgärd hade, med afseende å den grannliga beskaffenheten af omförmälda frågor, varit mest öfverensstämmande med en riktig uppfattning af konungamaktens och Riksdagens ömsesidiga ställning till hvarandra." Skall man på detta sätt inskränka den makt, som genom gällande lag tillkommer regeringen, så tror jag att man går för långt: Konstitutions-Utskottet skulle i min tanke, hafva haft långt större skäl att anklaga den Statsrådsledamot, som på detta sätt hade uppskjutit fragans afgörande för att fråga Riksdagen till råds, enär det ju ovilkorligen aligger regeringen att tillämpa gällande lag i förekommande frågor och veta hvad lag är. Är det så att denna lag existerar, så skall den ock tillämpas och då bör icke regeringen tveka, huruvida lagen uti ett fall, som derunder kan hänföras, bör ega kraft eller icke. En annan fråga är, om nedsättningen icke varit befogad. Om de svårigheter, hvilka uppgifvits ega rum för tillverkningen vid Ätvidabergs kopparverk, icke förefunnits, om regeringen således fatt falska framställningar om behofvet af den begärda nedsättningen, så hade förhållandet blifvit helt annorlunda; men derom finnes ingenting i Konstitutions-Utskottets betänkande, och då en del af Ätvidaberg ligger inom mitt kommittentskap, vet jag att de uppgifter, på hvilka egaren stödde sin anhållan hos Kongl. Maj:t om nedsättningen i produktionsskatten, voro fullt riktiga. Det har för Ätvidaberg funnits lysande tider, då der tillverkades till och med mera koppar än i Falun och då man gjorde sig stora förhoppningar om uthålligheten af dessa tillgångar, men under de sista åren har tillverkningen oupphörligt sjunkit, alltsedan den nuvarande fideikommissarien emottog fideikommisset. Vid sådant förhållande och då ingen annan utväg fanns, har det, efter min uppfattning, varit regeringens både rätt och pligt att tillämpa gällande lag till förmån för egaren af kopparverket. En talare, Friherre Ericson, sammanblandade denna fråga med Riksdagens beslut vid 1872 års riksdag i anledning af en utaf Kongl. Maj:t då affåten proposition om bergverkstiondens afskaffande. Som vi

veta, afslogs denna proposition af denna Kammare, som ansåg att då jorden ännu bure grundskatter, så borde bergverken lika litet befrias från produktionsskatterna, som jorden från grundskatterna, utan skulle en lindring på det ena hållet ske, så skulle den ske äfven på det andra. Hade nu denna nedsättning i ifrågavarande koppartionde blifvit af Kongl. Maj:t beslutad, tvärtemot detta Riksdagens beslut, så hade frågan stått på en annan ståndpunkt; men jag vill fästa den ärade talarens uppmärksamhet derpå, att någon nedsättning i skatten ej blifvit af regeringen beviljad, utan endast en eftergift af afraden för en tid af fem år, i förhoppning från egarens sida att under tiden möjligen kunna påträffa nya kopparmalmer och sålunda ånyo få verket i gång och bedrifva detsamma med fördel.

De båda föregående talarne hafva äfven något yttrat sig om de punkter i Utskottets betänkande, hvilka icke framkommit från Utskottet i dess helhet, utan i form af reservationer bifogats betänkandet. Då 38 § 2 mom. Riksdags-ordningen säger: "Utskottet åligger ock att äska de i Stats-rådet förda protokoll, med undantag af dem, som angå ministeriela ärenden och kommandomål, hvilka endast i hvad som rör kända och af Utskottet uppgifna händelser kunna fordras. Om Utskottets rätt och pligt att, efter granskning af dessa protokoll, hos Riksdagen anmäla de anmärkningar, hvartill denna granskning funnits föranleda, eller eljest vidtaga den med anledning af gjord anmärkning erforderliga åtgärd, så ock att, när af Riksdagsman eller af annat Utskott än Konstitutions-Utskottet fråga blifvit väckt, att Statsrådet eller någon dess ledamot eller föredragande sitt embete på obehörigt sätt utöfvat, deröfver, före frågans afgörande af Riksdagen, afgifva yttrande, derom är i Regeringsformen särskildt stadgadt"; så finner jag mig af detta stadgandes ordalag förhindrad att derom yttra min särskilda mening. Jag tror icke, att Riksdagen egentligen kan upptaga till diskussion de reservationer, som förekomma i betänkandet, enär Riksdagen icke om dem kan fatta något beslut, utan det endast tillkommer Konstitutions-Utskottet att framställa hvad som, efter dess öfvervägande, bör komma under behandling vid riksdagen, beträffande Konungens rådgifvares beslut och åtgärder. Praxis vid riksdagarne i detta afseende har också hittills i allmänhet varit den, att oaktadt reservanterne för sina afvikande meningar tydligt och utförligt angifvit skälen, reservationerna dock icke föranledt till någon särskild åtgärd inom denna Kammare. Min uppfattning af grundlagens andemening och ordalydelse är, att jag anser mig förhindrad att yttra mig om dessa reservationer, men vill på samma gång tillkännagifva att jag dermed icke uttalat något gillande eller ogillande af dem. Hvad betänkandet för öfrigt vidkommer, så framgår af hvad jag anført att jag för min del yrkar, att detsamma må sans phrases läggas till handlingarne.

Häruti instämde Herr *Ahlström*.

Herr Danielsson: Det är endast och allenast med anledning af den pligt som representant, hvilken jag anser mig ega att med några få ord yttra mig i frågan, som jag begärt ordet. Jag tror att i detta betänkande föreligger en så vigtig fråga, att svenska folkets direkt

valda ombud, denna Kammare, icke kunna låta den med tystnad passera, utan att med skäl utsätta sig för att beskyllas för glömska af sina dyrbara åligganden som folkrepresentanter och möjligtvis äfven blifva utsatte för efterkommandes befogade klander. Jag har af de föregående talarne hört en ganska vidlyftig utredning af frågan, hvilken för öfrigt torde vara för oss alla så väl känd att jag icke torde behöfva vid densamma uppehålla mig. Jag tror, att Konstitutions-Utskottet haft goda skäl för sin annälän, och jag kan icke finna att regeringen i förevarande fråga handlat i öfverensstämmelse med grundlagens föreskrift. Det har här mycket ordats om vigten af det Kongl. brefvet den 10 Maj 1748; man har sagt att detta bref skulle hafva en vida större betydelse än grundlagen, som långt senare tillkommit och som stiftas af Konungen och Riksdagen gemensamt. Det nämndes vidare af chefen för Finans-departementet, att de gamla lagarne i detta fall skulle stå framför den nyare tillkomna grundlagen, på grund af hvilken vi representera det Svenska folket. Detta är en åsigt, som jag icke kan gilla, utan mot hvilken jag måste nedlägga min allvarliga protest; ty om så vore förhållandet, så hade den nya Riksdagsordningen i väsendtlig mån förlorat sin betydelse. Beträffande för öfrigt frågan om Åtvidaberg, kan jag icke finna densamma hafva varit af så synnerligen brådskande beskaffenhet, att hon behöft afgöras så fort som skett; med de årliga riksdagar vi nu hafva tror jag, i likhet med Konstitutions-Utskottet, att frågan lätt kunnat hvila några månader och från regeringen inkommit till Riksdagen i form af en nådig proposition. Det har vidare blifvit sagdt, att eftergiften af den ifrågavarande tionden endast gällde för en kort tid, fem år; men, i likhet med andra talare, tror jag att om Kongl. Maj:ts rätt att bevilja skattefrihet för några år af Riksdagens erkännes, godkännandet af den grundsatsen in praxi kan leda derhän att Konungen ensam kommer att förfoga öfver de ordinarie skatternas tillvaro. Att en sådan åsigt finge hos Konungens regering göra sig gällande, skulle vara ganska betänkligt. Vidare tror jag, att, oaktadt Herr Statsrådet och Chefen för Finans-departementet förklarar att det tillkommer endast Kongl. Maj:t, ej Riksdagen, att förordna om ärendenas utredning och med stöd deraf framställa förslag, Kammar-kollegium hade grundlagsenligen bort i frågan afgifva yttrande, enär densamma så nära sammanhänger med kollegii öfriga åligganden såsom ett statens embetsverk. Då nu bergverkstionden är en ordinarie statsinkomst, något som jag icke hört någon bestrida, så tror jag att man bör allvarligt och kraftigt protestera mot de åsikter, som i förevarande fall inom regeringen gjort sig gällande. Hvad angår de öfriga frågorna, som en talare på skånebänken nyss vidrört, nemligen ståthållarefrågan och den s. k. lotsfrågan, så är jag fullkomligt öfverens med den ärade talaren, Herr Ola Andersson, i detta afseende och instämmer i de af honom yttrade åsigheterna. Jag skall icke vidare uppehålla Kammaren, utan har endast velat nämna detta, emedan jag, som sagdt, anser att det är hvarje representants ovilkorliga pligt och skyldighet att i för svenska nationen så dyrbara frågor, som dem, hvilka röra dess frihet och själfständighet, uttala sin mening. Med denna åsigt yrkar jag bifall till det af Friherre Ericson framställda förslaget.

Herr Hæggström: Herr Talman, mine Herrar! Anledningen till

den anmälan Konstitutions-Utskottet i detta memorial framlagt till Kammar- och Bergs-kollegium. är för oss alla bekant, nemligen det förhållandet, att den tillförordnade regeringen i fjor tagit sig rätt att, för en tid af fem år, rent af upphäffa en ordinarie skatt. Såsom den näst siste talaren anmärkte, beror naturligtvis denna Utskottets anmälan ytterst derpå, huruvida den tillförordnade regeringens på 1748 års Kongl. bref utfärdade handling är fotad på fullt lagliga skäl, eller om Konstitutions-Utskottets asigt är riktig, att uti grundlagen ingenting finnes stadgad derom, att regeringen har rätt att utan Riksdagens hörande minska en ordinarie skatt. Uti en fråga af så grammlaga natur och så särdeles stor vikt, ej för summans skull, utan för principens, som der står på spel, är det ju klart, att man nödgas söka göra sig reda för, hvilken som har rätt, reservanterne eller Utskottet. Man har då i första hand att gå till de skäl, som från begge sidor blifvit anförda. Reservanterne börja med att omförmäla skrifvelsen från Riksdagens Ständer till Kongl. Maj:t vid 1747 års riksdag angående lindring under vissa vilkor af bergverksstionden och åberopa att 1748 utfärdades ett Kongl. bref i ämnet, i ordalagen fullkomligt öfverensstämmande med Riksdagens Ständers skrifvelse, samt att detta Kongl. bref är stäldt till Kongl. Kammar- och Bergs-kollegium. Den tillförordnade regeringen borde således också, innan frågan afgjordes, hafva inhemtat Kammar-kollegii yttrande: men så har, enligt hvad Utskottet i sitt betänkande anmärker, icke skett, oaktadt Kammar-kollegium enligt gällande instruktion är det verk, som har befattning med statens ordinarie inkomster. Reservanterne säga: "Om ett genom båda statsmakternas medverkan sålunda tillkommet stadgande skulle kunna anses upphäfdt genom våra nu gällande grundlagar, borde någon uttrycklig bestämmelse, som går derpå ut, kunna i dessa lagar påvisas" och hålla derefter ett litet resonnement om §§ 57 och 60 Regeringsformen samt fortsätta vidare: "Den tystnad, som de konstitutionella lagarne iakttaga i fråga om nedsättning af skatter, då de förbjuda påläggandet deraf, lärer väl icke bero derpå, att 1809 års lagstiftars ansågo att af förbudet att pålägga skatter följde, att de icke heller kunde nedsättas, utan helt naturligt finna sin förklaring deraf, att vårt nuvarande statsskicks grundläggare väl visste, att Konungen enligt gällande lag och konstitutionel praxis i vissa fall egde att nedsätta skatter, samt att de ville åt Konungen bevara denna i det allmännas intresse honom gifna rätt". Men Regeringsformen, denna viktiga grundlag, afser, såvidt jag förstår, närmast att bestämma begge statsmakternas rätt i förhållande till hvarandra. Hade det nu varit meningen att uti Regeringsformen förbehålla Kongl. Maj:t en sådan rätt, som den tillförordnade regeringen trott sig ega, hvad hade då varit naturligare än att ett dylikt stadgande i Regeringsformen intagits. För öfrigt bör man väl i Regeringsformen läsa hvad der står att läsa, men icke hvad som icke finnes att läsa; och vidare skall grundlagen tolkas efter ordalydelsen, enligt hvad den sjelf säger. Da nu intet stadgande i grundlagen förekommer, som tillerkänner Kongl. Maj:t rätt att nedsätta de ordinarie skatterna, huru kan man då påstå, att densamma der skulle finnas underförstådd? Reservanterne tyckas äfven finna sig något generade af hvad som inträffat, ty de kunna icke förneka att om Kongl. Maj:t skulle hafva rätt att borttaga en ordinarie skatt för kortare

kortare eller längre tid, så skulle nya skatter derigenom möjligen omma att påläggas, utan säga, "att af rättighetens begagnande möjligen kan följa att nya skatter blifva behöfliga". Men om så är, så skulle man kunna tänka sig att Riksdagen skulle kunna återigen införa de skatter, Kongl. Maj:t borttagit. Kongl. Maj:t skulle således komma att det ena året befria från skatter, som det andra året ånyo pålades af Riksdagen — ty Riksdagens rätt att *pålägga* skatter har åtminstone ej förnekats — och det skulle blifva en märkvärdig villervalla. Detta har varit hufvudskälet för reservanternes åsigt, att ifrågavarande skatteeftergift icke hade bort af Utskottet anmärkas; men reservanterne anföra äfven ett par andra skäl för sin mening, t. ex. den omständigheten, att Riksens Ständer vid 1823 och 1829 årens riksdagar i underdåniga skrivelser hos Kongl. Maj:t anhållit om beviljandet den ena gången af frihetsår, den andra gången nedläggning i tiondeafgiften för Lovers alunbruk. Låt vara att Riksens Ständer ingingo med en dylik anhållan nämnda år till Kongl. Maj:t, men de gjorde det endast åtminstone vid 1873 års riksdag, på derom skedd framställning från regeringen, som till dem remitterade disponentens öfver bruket underdåniga ansökan, såsom synes af bilagan till detta betänkande. Litt. C; jag förmodar nemligen att den underdåniga ansökningen icke var ställd till Riksdagen — ansökningen hade då naturligtvis ej behöft remitteras — utan till Kongl. Maj:t. Förhållandet då var således icke det samma som nu; ty Regeringen hörde då Rikets Ständer, nu åter har den tillförordnade Regeringen vidtagit en dylik regeringshandling utan att derom höra Riksdagen. I förra fallet var det endast fråga om eftergift af tiondens utgörande till följd af kostnaden för hamnens underhåll, och Rikets Ständer tillade sista gången. 1829, frågan var före, att Kongl. Maj:t borde se till, huruvida någon eftergift af tionden kunde bruket beviljas. Jemförelsen mellan dessa tvänne frågor och den nu föreliggande blir icke något bevis för riktigheten af reservanternes åsigt. Märkvärdigt är, att Riksdagens afslag på Kongl. Maj:ts proposition 1872 om borttagande af bergverkstionden icke af reservanterne befunnits af någon betydelse, utan i stället ett gammalt Kongl. bref framletats till försvar af den tillförordnade regeringens handlingssätt. Hvad Utskottet anfört till stöd för sin mening har redan af flere föregående talare blifvit ytterligare utveckladt; jar har ej heller af diskussionen här kunnat öfvertygas om att Utskottets skäl blifvit vederlagda. Frågan ställer sig då sålunda, att om man anser Konstitutions-Utskottet hafva haft skäl för sin anmärkning, så måste ock grundlagen tillämpas; och på detta skäl nödgas jag instämma uti Friherre Ericsons yrkande.

Herr Peter Olsson: Jag ber först att få nämna, att jag alltid ansett och anser det synnerligen viktigt att, då en fråga, sådan som denna, förekommer till behandling, hvarken Riksdagen i sin helhet eller någon enskild representant bör på ett småaktigt sätt försöka att göra anmärkingar mot Regeringen; men å andra sidan anser jag det ock vara både Riksdagens och den enskilde representantens pligt att noga pröfva Regeringens handlingar och att, då det visar sig, att dessa handlingar icke varit sådana, att de kunna tillfredsställa landets sanna och välförstådda

intressen, i afseende på dem uttala sin åsigt; och det är i följd af denna pligtkänsla, som jag för min del nödgats uppträda mot Regeringen vid detta tillfälle.

Hvad första frågan beträffar eller den om bergverkstionden, får jag bekänna, att jag icke har någon fullständigare sakkännedom deri och att jag icke tagit reda på de speciela författningar, som kunna röra frågan, men att jag i afseende på Konstitutions-Utskottets anmälan finner hvad Utskottet deri yttrat för mig tillfredsställande, i följd hvaraf jag också vid denna punkt sluter mig till hvad nämnda Utskott anmärkt. Den fråga, åter, i hvilken jag anser det vara min pligt att yttra mig, är lotsfrågan, och Herrarne kunna lätt föreställa sig, att det finnes mera än ett skäl, som föranleder mig att uttala mig angående denna sak. Jag vill då först uttrycka min tacksamhet, för det Kongl. Maj:t låtit publicera de handlingar som röra denna fråga och derigenom satt icke blott Riksdagen utan äfven svenska folket i tillfälle att bedöma densamma i sin helhet. Och jag tror, att, om än ett sådant publicerande och deraf uppkommet bedömande skulle utfalla till Regeringens nackdel eller mot den regeringsledamot, som jag föreställer mig hafva haft det mesta inflytandet i detta afseende, det ändå skall vara till fördel för Regeringen i allmänhet och alltid komma att i ganska hög grad mildra det bedömande, som i följd af publicerandet kan hafva uppstått. Jag vill således härför uttala min tacksamhet, och jag tror, att, om Regeringen fortgår på den sålunda be-
trädde banan, landet derför skall hålla Regeringen räkning.

Innan jag vidare inlåter mig i behandling af denna fråga, ber jag att få fästa mig vid ett yttrande, som Hans Excellens Herr Statsministern för utrikes ärendena hade i Första Kammaren, då Kongl. Maj:ts nådiga proposition angående statsverkets tillstånd och behof der remitterades till Stats-Utskottet. Han yttrade då: "hvarföre har icke den värde talar-
ren" — det var en talare i Första Kammaren — "som sjelf är en stor skeppsredare, eller någon annan anført klagomål hos Regeringen öfver att lotsningen i Öresund icke å danska sidan på tillfredsställande sätt upprätthölles? I sådant fall hade det varit Regeringens rätt och pligt att i Danmark påyrka rättelse deruti, men något sådant klagomål har, mig veterligen, icke i detta ämne blifvit anført". Häraf, mine Herrar, tror jag icke, att man kan draga någon annan slutsats än den, att Herr Utrikesministern lefde i den föreställningen, att någon rättmätig anledning till klagomål öfver lotsningen i Öresund icke förefanns. Jag skall så litet som möjligt fästa mig vid min egen erfarenhet i detta fall, jag skall endast åberopa handlingar, hvilka jag tror icke skola kunna jäfvas. Jag ber då att få fästa uppmärksamheten på hvad vår minister i Köpenhamn i detta afseende anført. Han säger i sin skrifvelse till statsministern för utrikes ärendena af den 22 Juni 1872: "Af lotsfördelningschefens särdeles upplysande promemoria framgår, att, som jag äfven af flere så väl svenske som danske skeppsförare hört uppgifvas, det sätt hvarpå de danske lotsarne uppfattat sina åligganden icke motsvarat de anspråk, som de sjöfarande med skäl kunnat uppställa. I stället för att redan utanför Sundets båda inlopp erbjuda sina tjänster åt dem, som för inseglingen deraf önskade begagna sig, lära de, hitintills befriade från alla medtäflare om förtjensten, i allmänhet nöja sig med att invänta ankommande fartyg

i sjelfva Sundet, sedan dessa redan tillryggalagt den, såsom de talrika strandningarne vid kusten mellan Kullen och Helsingborg samt å Falsterbo ref bevisa, under vissa förhållanden icke minst svåra delen af farleden mellan Sverige och Danmark. Anskaffandet af flere lotsar, som genom täflan med de danske kronolotsarne kunna egga dessa till större verksamhet än de nu visa, synes sålunda hafva varit af behöfvat påkalladt, och det vore derföre i sjöfartens intresse mycket att beklaga, om de af danska lotsstyrelsen framställda klagomål skulle hafva till följd, att lotsningen i Sundet ånyo komme att uteslutande anförtrös åt de danske kronolotsarne“. Jag tror, mine Herrar, att denna skrifvelse, som hvarken kan fränkännas auktoritet eller sakkännedom, är i afseende på det bristfälliga sätt hvarpå lotsningen i Öresund upprätthålles alldeles öfvertygande, men jag skall vidare bedja att få fästa uppmärksamheten på hvad Hans Excellens Herr Grefve von Platen i sin skrifvelse till Kongl. danske Chargé d'affaires i Stockholm den 17 Juli 1872 yttrar: Han säger: “Må man endast tänka sig ett fartyg kommande från Kattegat under förhållanden, som göra det för bevarande af lif och gods af yttersta vigt att komma snart in uti Sundet förbi Helsingör, men ej rådligt att utan lotsbiträde våga tillryggalägga den farliga sträckan mellan Kullen och Helsingörs lotsstation, icke lär det då kunna antagas vara danska regeringens afsigt att, med vidhållande af sin exklusiva tolkning af traktaten, vilja lägga hinder i vägen att till sådant biträde begagna den, som dertill erbjuder sig och erhåller förtroende, blott derför att han ej är dansk kronolots; och att det genom enskild företagsamhet, utan Regeringens medverkan eller sanktion, bildade sällskapets bemödanden att komma de sjöfarande till hjälp icke varit obehöfliga eller utan gagn för sjöfarten, synes äfven framgå af det förhållande, att under de 6 första månaderna af 5 nästföregående år strandade mellan Kullen och Helsingör endast på svenska kusten 12 stycken fartyg, deraf 6 stycken år 1871 endast under denna tid, utan att räkna de 18 stycken som under den öfriga tiden af samma år voro utsatta för dylik olycka på samma kust, under det att inom motsvarande tid innevarande år, då ifrågavarande sällskap bildat sig, blott 1 fartyg haft ett dylikt missöde“. Det torde äfven här visa sig alltför tydligt, att ställningen i afseende på lotsningen i Öresund varit sådan, att en förändring deri varit af högsta behof påkallad; men jag skall också bedja att i detta afseende få åberopa de lättnader vid lotsning i Sundet, som Kongl. Maj:t lemnat det så kallade “Öresundska lots-sällskapet“, ty just deri ligger ett erkännande af behöfvat af bättre lotsning i nämnda sund och detta behof var orsaken till att denna ansökan af Kongl. Maj:t bifölls.

Sedan jag nu tror mig hafva med praktiska bevis ådagalagt, att behof i detta afseende verkligen förefanns och jemväl ännu förefinnes, så ber jag att få öfvergå till sjelfva frågan och betrakta den från juridisk och folkrättslig synpunkt. Man har i detta fall velat bestrida, att Sverige har rätt till lotsning i *Öresund*. Man har sagt, att denna rätt tillkom Danmark ensamt; och det framgår också ganska tydligt af skriftvexlingen mellan svenska och danska regeringarne, att Danmark i det allra längsta har sökt att vidhålla sin exklusiva rättighet till lotsning i hela Öresund. Man har sökt att grunda denna exklusiva rätt dels på “en hittills obe-

stridd rättighet“ dels på den öfverenskommelse, som träffades år 1857. då sundska tullen af de öfriga makterna aflöstes. Först ber jag att i detta afseende få åberopa, hvad de förenade rikenas generalkonsul i Köpenhamn i sitt memorandum i Juni 1872 yttrar om denna rättighet. Han säger der: “för att rätt uppfatta denna artikel“ — det är nemligen fråga om Danmarks rätt att lotsa i Öresund — “som jemväl innehåller stadgandet om underhåll af fyrar, sjömärken m. m., hvarför särskilda s. k. fyrpenningar till Danmark erlades, bör man erinra, att innan sundtullens aflösning ansåg sig Danmark ega en slags finansiell maktfullkomlighet, icke blott öfver Bälterna, såsom uteslutande egna farvatten, utan jemväl öfver Sundet, hvaraf dock Sverige i territoriellt hänseende folkrättsligen måste anses ega lika stor andel som Danmark.

Men sedan sundtullen blifvit aflöst, och derunder äfven nämnda fyrpenningar m. m. voro inbegripna, så har *ispo facto* den nämnda finansiella maktfullkomligheten till alla delar upphört, och de territoriella rättigheterna hvilat här såsom öfverallt på allmänna folkrättsliga grunder eller i vissa fall jemväl på internationela öfverenskommelser, som vederbörande regeringar kunnat finna sig föranlåtna att afsluta.

När således i den ofvan åberopade art. 2 mom 3 handlas om Danmarks förpligtelse att öfvervaka lotsväsendet, så kan dermed naturligtvis endast förstås det danska lotsväsendet, men saknar all tillämpning på det svenska.

Huru och på hvad sätt Sverige ordnar sitt lotsväsende är således icke beroende af sagda artikel i sundtullstraktaten, utan fastmer dels af egna nationela förhållanden, dels af de grundsatser, som civiliserade nationer sjelfmant vidtaga till betryggande af sjöfarten vid deras kuster. För öfrigt äro segellederna genom så väl Sundet som Bälterna genom nämnda artikel fritagna från allt lotstvang“. Detta är, mine Herrar, generalkonsulns yttrande i afseende på just denna fråga; men vidare tillåter jag mig i förbigående nämna, att jag har mig bekant, att en ledamot i denna Kammare kommer att under debatten uppläsa äldre ännu gällande författningar, hvilka till sitt innehåll öfverensstämma med de af generalkonsuln uttalade åsigtter och derjemte ådagalägga, att Sverige har rätt att lotsa icke blott i Öresund utan jemväl genom *Drogden*. Men jag beder vidare att få fästa mig vid de principiela följderna af ifrågavarande öfverenskommelse om sundtullens aflösning, som jag tror icke kunna bortresoneras. Här har förut blifvit antydt, att, då i denna öfverenskommelse innefattades icke blott aflösning af sundtullen utan äfven skyldighet för Danmark att underhålla fyrbåkar, sjömärken m. m. och tillika skyldighet att vaka öfver lotsningen i Sundet *på det sätt*, generalkonsuln uppfattat, och då principiellt och naturligt deri också innefattades frihet från all lotsning, man omöjligen deraf kan komma till den slutsatsen, att detta skulle innebära, att Danmark ensamt har rätt att lotsa i detta sund *när lots anlitas*. Hvad skulle man säga om en sådan öfverenskommelse, som tillerkänner *hvarje sjöfarande* rättighet att taga eller icke taga lots. om deri skulle ligga en förpligtelse, att ingen annan finge lotsa än danska lotsar? Hvad skulle man säga, om en sjökaptan hade lots om bord ända från den hamn, der han legat och till bestämmelseorten, hvad skulle man säga, säger jag, om danska lagen efter samma grundsats skulle för-

bjuda honom att begagna denna lots genom Sundet och, om han ändå gjorde det, taga ifrån lotsen den ersättning, som tillkom denne? Jag tror, mine Herrar, att vi icke behöfva besitta synnerlig skarpsinnighet för att inse, att den skyldighet, som genom sundtullens aflösning ålades Danmark, icke innebär rätt för detta land att ensamt lotsa i detta farvatten. Jag ber vidare att få i detta afseende åberopa, att hvarken den svenska lotsförfattningen eller den danska innehåller något stadgande, som bestämmer att Sundet *icke är öppen* sjö och således ett fritt farvatten. Hade det varit meningen, att detta skulle vara förhållandet, så är jag alldeles öfvertygad om, att, då lotsförordningen för hvarje särskildt land ligger till grund för lotsningen i det landets farvatten, och således också bestämmer de afgifter, som lotsarne skola erhålla för lotsningen, i dessa förordningar också skulle uttryckligen blifvit sagdt, att Sundet icke är öppen sjö, icke fritt farvatten, och att det tillkommer endast danska lotsar att der lotsa. Så är emellertid icke fallet, och det utgör för mig ett ytterligare bevis, att en sådan tydning af traktaten är alldeles felaktig.

Sedan jag fästat mig vid denna punkt, ber jag att få fästa uppmärksamheten på, huru denna fråga behandlats af de danska myndigheterna, under det att förhandlingarne om densamma mellan svenska och danska regeringarne pågingo. Jag ber att få säga, att jag icke hyser det ringaste missnöje mot danska folket. Jag ber vidare att få säga, att jag alltid för min ringa del varit för en klok och förnuftig skandinavism, grundande sig icke på traktater eller krig utan på fria och sjelfständiga öfverenskommelser de båda nationerna emellan, hvilka band äro de starkaste likasom de bäst och säkrast uppkomma derigenom, att nationerna få fritt utveckla sig och i det kommersiela och industriela lifvet sluta sig till hvarandra efter omständigheternas kraf. Jag är således icke någon antiskandinav, men detta hindrar mig icke att fästa Kammarens uppmärksamhet vid det sätt, hvarpå Danmark gått till väga vid lotsfrågans behandling. Vi hafva sett af tidningspressen, och Herrarne hafva jemväl tillfälle att inhemta detsamma af den redogörelse, som jag har i handen, att danskarne icke blott hafva sökt att på allt möjligt sätt trakassera våra lotsar, hvilka de tagit och fört i land, utan att Danmark äfven har antagit och dess polismyndigheter tillämpat en polisförordning, innefattande rättighet att utan någonting vidare ställa dessa lotsar inför rätta och frändöma dem deras lotspenningar, samt till och med taga från dem deras certifikater, på hvilka deras lotsningsrätt grundade sig. Ja! de hafva till och med blifvit häktade. Mine Herrar! Jag frågar: kan detta tydas såsom ett tillmötesgående från danska nationen, då man, under det underhandlingarne i en så vigtig fråga pågingo, icke alls tog hänsyn till dessa underhandlingar och det slut, hvartill de kunde leda, utan i stället handlade på det sätt, som kan sägas vara allt annat än graunlaga. Jag tror att hvarje underhandling måste hafva till mål, och till sin natur vara sådan, att man, under det den pågår, söker att på sådant sätt behandla de frågor och de personer, om hvilka det underhandlas, att man icke går det beslut i förväg, som möjligen kan komma att fattas; och det är så mycket mera betänkligt, som Danmark icke inskränkt sin polismyndighet och behandling mot de svenska lotsarne till farvattnet Drogden, utan utsträckt dem till *hela Sundet*; ja, de hafva till och med visat sig så långt

mot svenska kusten, att man om detta farvatten icke kan säga annat än att det är fritt. Jag skall vidare bedja att få fästa uppmärksamheten vid, huru våra svenska lotsar i ungefär lika fall blifvit behandlade af de danska myndigheterna. Det har nemligen icke sällan inträffat, att danska skeppare hafva underlåtit att betala lotspenningar, och att våra lotsar genom konsulatet i Köpenhamn sökt erhålla dessa penningar. Hvad yttrar generalkonsuln i detta hänseende? Jo, han säger sålunda: "Det har flera gånger inträffat, att svenska lotsauktoriteter anmodat mig att söka af danska skeppare utbekomma lotspenningar, som dessa varit pligtige betala, men icke behörigen erlagt för segling i svenskt lotspligtigt farvatten. Någon gång har reklamationen lyckats, vid de flesta tillfällen deremot hafva de skyldige vägrat och dervid har det förblifvit, då rättegång svårigen lönat mödan". Jag frågar eder, mine Herrar, om detta kan sägas visa någon grannlagenhet å danskarnes sida, ty jag tager för alldeles gifvet, att dessa reklamationer, som blifvit gjorda i Köpenhamn, hafva kommit till de danska myndigheternas vetskap och jag kan icke förstå annat än att, *enligt de principer Danmark nu vill i denna fråga tillämpa*, det har varit danska myndigheternas skyldighet att undersöka förhållandet och låta tillse att de svenska lotsarne utbekommit sina lotspenningar, helst det här icke var fråga om olaga lotsning, utan, såsom generalkonsuln förklarar, om lotsning för segling i svenskt lotspligtigt farvatten. Det är också en annan omständighet i detta fall, som jag ber att få nämna, och det är, huru och med hvilken rätt danskarne kasta sig öfver våra svenska lotsar. Det har under öfverläggningen, så vidt jag hört rätt, redan blifvit antydt, att det utan allt tvifvel från både rättslig och politisk liksom och från moralisk synpunkt betraktadt, hade varit danskarnes skyldighet att icke kasta sig öfver de svenska lotsarne utan i stället vända sig till de skeppare, af hvilka lotsarne anlätades. Jag tror, att om danskarne här hade velat visa det tillmötesgående, som man med allt skäl kunde begärt, så hade det varit danska regeringens skyldighet att vända sig till dessa skeppsförare, som hafva, efter danskarnes påstående, begagnat sig af olaga lotsning i Sundet. Jag vet, att jag här skall mötas af det inkastet: huru skulle danska regeringen komma åt dessa skeppsförare, hvilka, enligt 1857 års traktat, icke fingo uppehållas i Sundet. Det är sannt. Men det är också ett bevis på, att omförmälda traktat, som innefattar skyldighet för Danmark att öfvervaka danska lotsningen, icke tillika innefattar rättighet för danskarne att kasta sig öfver dessa skeppsförare, hvilka begagnat sig af den fria lotsningen, och således icke heller rättighet för danska regeringen eller polismyndigheterna att kasta sig öfver våra svenska lotsar.

Det yttrades under diskussionen i Första Kammaren vid nyss omnämnda tillfälle af Hans Excellens Herr Statsministern för utrikes ärendena: "Jag är öfvertygad att det med noggrannhet kan bevisas, det Sverige genom dess (lotsfrågans) lösning icke uppoffrat det ringaste af sina rättigheter, men deremot fått sig tillerkänd en sådan, som varit under sekler bestridd, den nemligen att vara lika berättigadt med Danmark i Öresund, och detta ehuru Danmark, men icke Sverige, genom traktaten af år 1837 blifvit ålagdt att öfvervaka lotsningens upprätthållande i nämnda farvatten". Mine Herrar! Denna öfverenskommelse skulle således, att

döma efter detta yttrande, innebära en fördel för Sverige. Jag vill naturligtvis respektera hvarje persons åsigt och i synnerhet en mans, som har den höga ställning, den rika erfarenhet och den djupa insigt i våra internationela förhållanden som den högt ärade utrikesministern, men jag kan likväl icke underlåta att fästa den ärade Kammarens uppmärksamhet på den utredning af frågan, som har stått att läsa i en af våra större stockholmstidningar för i går, en tidning som — hvilka åsikter om densamma man än må hysa — dock troligen icke kan beskyllas för regeringsfiendliga tendenser, hvarföre jag också tillåter mig att hänvisa till dess utredning af frågan i sin helhet, hvilken jag funnit grundad på faktiska upplysningar och dessutom sakrik och uttömmande. I denna tidning står äfven ett svar på den frågan, som Hans Excellens tycktes hafva upptagit i Första Kammaren vid omnämnda tillfälle, nemligen: hvad har Sverige vunnit genom denna öfverenskommelse: det heter i denna artikel: "Det enda farbara passet, Drogden, har blifvit för våra lotsar så spär-radt, att man icke ens, såsom ock danske utrikesministern en gång sjelf medgifvit, förbehållit dem rätt till långlotsning derigenom". Det är det första, mine Herrar, som Sverige vunnit genom denna deklaration, och då det nu är fråga om långlotsning, så få Herrarne icke misstycka, om jag, som har praktisk erfarenhet af denna lotsning, då jag i 30 års tid bott vid Sundet, något uppehåller mig vid den. I fråga om denna långlotsning bestämmer deklarationen, att våra svenska lotsar hafva rättighet att lotsa från Kullen — jag talar nu om de från norr kommande fartygen — till Köpenhamns redd. Man måste här göra sig den frågan: kunna dessa sjöfarande, som erbjudas lots vid Kullen, kunna de antaga en lotsning, som endast räcker till Köpenhamns redd? Jag svarar derpå ett bestämdt nej, så vidt de icke hafva något ärende till Köpenhamn eller Helsingör. Är det afsigten att gå direkte genom Drogden eller Flintrännan, så är det min fulla öfvertygelse, att det skulle vara en barnslighet af dessa skeppsförare att bifalla en framställning om lotsning endast till Köpenhamns redd, ty en omkastning i vinden eller en svår storm eller en opåräknad förändring i strömmen skulle hindra dem kanske i månader innan de kunnat gå genom Drogden, blott derför att de måst invänta och taga ny lots på Köpenhamns redd. Om lotsen kunde säga: "vi ega rättighet att lotsa icke genom Drogden utan genom Flintrännan, vill ni taga oss såsom lots" — det vore, jag säger det ännu en gång, en barnslighet att sätta sådant i fråga. Man skulle svara: "vi veta icke om vinden faller så, att vi kunna gå genom Drogden eller Flintrännan, och vi måste hafva en lotsning, som passar för alla vindförhållanden". Klart är, att hvar och en, som har kännedom om dessa förhållanden, icke kan hysa ett ögonblicks tvekan i detta hänseende; och det bevisas också af den omständighet, att högst få, om ens något, fartyg, passera genom Flintrännan, då de komma norr ifrån, och att endast de fartyg kunna på förhand bestämma sig att gå genom Flintrännan, som komma söderifrån; men det är enstaka fall och de bevisa icke något i fråga om fartyg, som komma från norr och gå söderut. Jag har velat nämna detta, såsom en förklaring på hvad som står att läsa i den af mig omnämnda uppsats, att hvad vi hafva vunnit är förbud för svenskar att göra långlotsning genom det enda fullt lämpliga farvattnet, Drogden. Vidare säges i

slutet af denna artikel: "man har till ett exekusivt *danskt farvatten* förvandlat ett sund, som genom 1857 års traktat blifvit förklaradt för fri och öppen sjö; man har icke ens öppet tillkännagifvit, att våra lotsar ega, när *icke* dansk lots finnes, föra skepp igenom detta sund, utan låtit denna rättighet bero af bestämmelser i *danska* lotsordningen, hvilken när som helst kan i det afseendet ändras! man har låtit beröfva sig en rättighet till lotsning i och ur danska hamnar, hvilken förut af våra kronelotsar (enligt lotsdirektörens förklaring) utöfvats; man har, på samma gång Drogden för svenska lotsar spärrats, gifvit detta pass, som endast utgör sundet mellan Saltholm och Amager, en tredubbelt större utsträckning ända till Charlottenlund å ena och Drogdens fyrskepp å andra sidan; man har tillmötesgått danskarnes fordran, att hvarken en redan till Köpenhamns redd ankommen svensk lots skall få antaga lotsning af annat fartyg eller en svensk lotsbåt få ligga ens på yttre redden"; — det är också en fördel vi vunnit genom denna öfverenskommelse — "man har ej ens vidhållit yrkandet om sex månaders uppsägningstid". Jag måste, mine Herrar, här göra en viktig anmärkning. Det var nemligen fråga om, att denna deklaration skulle afslutas med sex månaders uppsägningstid, men den finnes icke i den definitivt afslutade deklarationen; och jag beklagar detta så mycket mera, som Regeringen vid afslutande af deklarationen icke kunde vara i okunnighet om svenska folkets åsikter i denna fråga. Jag säger, att Regeringen icke kunde vara okunnig om svenska folkets nästan enhälliga åsigt i saken — och jag beklagar det äfven af det skäl, att det måhända icke gått så lätt att i detta afseende få ändring i deklarationen, sedan man af orsaker, som jag hvarken känner eller sökt få reda på, utstrukit denna uppsägningstid ur deklarationen. "Och man har slutligen" — säges det vidare i artikeln — "på samma gång man sorgfälligt förhjelpit danskarne till betryggadt åtnjutande af Drogdens farvatten, icke haft eit ord att säga till betryggande af det privilegium med afseende på sundet emellan Hven och Skåne för hvilket enligt den *allmänna* bestämmelsen i första och andra momenten lotsningsrätten skulle utslutande tillhöra Sverige". Mine Herrar! Dessa äro de fördelar, som enligt denna artikels innehåll, i hvilket jag också tillåter mig instämma, Sverige har vunnit genom denna deklaration. Jag vill icke såra den svenska nationalkänslan genom att kasta en blick in i hvad Sverige i andra afseenden genom samma deklaration har förlorat, jag vill blott beklaga, att man icke har bättre *kunnat* — jag föreställer mig att det icke har saknats god vilja — att man, sade jag, icke har bättre *kunnat* tillgodose svenska folkets obestriddliga fri- och rättigheter i en sådan, efter min uppfattning, alldeles klar och tydlig fråga. Och jag får säga Herrarne det, att med den praktiska kannedom och erfarenhet, som jag har både i fråga om lotsning och med afseende på de personer, som hafva bestridt den fria lotsningen, att denna deklaration är detsamma, som om man hade träffat en öfverenskommelse alldeles exklusivt i den riktningen, att ingen skulle få lotsa i Sundet med undantag af danskarne, och att ingen skulle få taga andra än danska lotsar ombord. Och, mine Herrar, hvad inverkan skall detta hafva på både den svenska och allmänna sjöfarten i Sundet! Jag vill icke fästa mig vid den kränkning, som man, efter min uppfattning, gjort mot Sverige och svenska folkets rättigheter. Jag vill endast

fästa mig vid sjöfartens intressen i allmänhet. Hans Excellens von Platen har ganska tydligt uttalat detta i sin skrifvelse, och det är lätt att se, om man har någon kännedom om, huru det förhåller sig med seglationen i Sundet, att icke blott personers egendom kan vara beroende af huruvida ett fartyg får lots, då sådan behöfs, utan också personers lif; och man behöfver icke gå längre än till läsning af dessa Riksdagen meddelade skrifvelser i frågan för att komma till en klar åsigt derom, att Danmark, såsom jag i början af mitt anförande nämnde, icke kunnat och icke kan på ett sätt, som är tillfredsställande för sjöfartens billiga anspråk, uppehålla lotsningen i Öresund. Fartygen måste gå ända från Kullen till Helsingör med högst få undantag utan att få lots, och då de hafva kommit till Helsingör, hafva de kommit ifrån många af de svårigheter, hvilka de ofta förekommande strandningarne bevisa finnas i denna svåra del af farleden emellan Sverige och Danmark. Jag kan således icke annat än på det högsta beklaga, att man så helt och hållet strukit ett streck öfver våra och alla andra länders behof i afseende på sjöfarten i Öresund; jag vill dock hysa den förhoppningen, att denna deklaration, såsom det också yttras i den nämnda tidningsartikeln, icke må blifva långlifvad. Jag vill hysa den förhoppning, att svenska regeringen inom kort tid måtte taga frågan i förnyadt öfvervägande, och att, om icke den svenska regeringen kan med den danska afgöra den på ett annat och bättre sätt än det, hvarpå den nu blifvit afgjord, densamma då måtte göras till en internationell fråga, och att således de makter, hvilka under tecknat öresundstulltraktaten, måtte derom få yttra sig. Då står svenska regeringen på en fast och säker grundval, och då får svenska folket finna sig, om det från en internationell domstol får ett utslag, som blifver till men för Sverige och den svenska folkrätten.

Jag har ansett mig skyldig att yttra mig i denna fråga och det, såsom jag förut nämnt, af flera skäl. Det ligger i sakens natur att, såsom frågan behandlats i Konstitutions-Utskottet, de åsikter jag här har uttalat icke kunna leda till något annat resultat än till en önskan om ett välvilligt och förnyadt beprövande af Regeringen, och det kan därför icke falla mig in att göra något yrkande i afseende på denna sak; jag har blott velat, till följd af frågans ställning och beskaffenhet, uttala mitt djupa beklagande deröfver; men, mine Herrar, jag vill också säga, att vi, som bo vid Sundets stränder, påminnas beklagligtvis, så snart vi se ett fartyg med lotsflagg på toppen utan att kunna få lots, att svenska regeringen icke kunnat tillgodose sådana behof; och vi uppmana då tillika dertill, att hysa den förhoppning, att en förändring i detta afseende snart måtte inträda, såsom jag tror, både i svenska och danska folkets välförstådda intresse; ty jag vågar säga, att, om andra konflikter skulle uppstå af annan beskaffenhet mellan dessa båda länder, så är det att befara, att jemväl de misshälligheter, som blifvit en följd af danskarnes behandlingssätt och denna deklaration, skola visa sig icke vara undanröjda. De röra sig tyvärr alltför mycket i folkets medvetande, och de kunna därför medföra ganska sorgliga följder vid en sådan konflikt, som jag önskar icke måtte uppstå, men i alla fall kan uppkomma.

Jag har således icke något yrkande i denna fråga att göra, men med

afseende på föreliggande betänkande i sin helhet, nödgas jag instämma i den framställning, som af Friherre Ericson blifvit gjord.

Med Herr Peter Olsson förenade sig Herrar *Christen Assarsson, Åke Andersson* och *Johan Jönsson*.

Herr Sven Nilsson i Österslöv: Ehuru jag icke kan tillmäta mina ord en sådan betydelse, att de skulle i någon mån inverka på det beslut, Kammaren kan komma att i frågan fatta, så anser jag mig likväl, såsom ledamot af Konstitutions-Utskottet, pligtig att yttra några få ord.

Man har här och äfven i Utskottet velat åberopa Kongl. Brevet angående de ädlare verkens upphjelpande den 10 Maj 1748 till stöd för rättmätigheten af den regeringshandling, hvarom Utskottet hos Riksdagen gjort anmälan; men jag tror, att man, innan man faller sitt omdöme om detta brefs innehåll, bör läsa det samt både se och betrakta, i hvad förhållande det står till förevarande fråga. 1748 års bref blef utfärdadt till Kammar- och Bergskollegierna samt Stats-Kontoret och afsåg de ädlare verkens upphjelpande, det var då fråga endast om nyanlagda verk, som ännu icke kommit sig före, utan åtnjoto frihetsår. Jag skall bedja att få läsa upp den punkt af brevet, som egentligen skulle ligga till grund för den af Regeringen beslutade nedsättning af kopparräntan från Atvidabergs kopparverk. Den lyder sålunda: "I sådant afseende samt uppå Riksens Ständers härvid gjorda underdåniga hemställan, finne Vi i nåder godt, det så väl de redan upptagne och under frihet stående ädlare verk, som ock de, hvilka framdeles kunna yppas och inrättas, måge erhålla 18 frihetsår ifrån all afgift till kronan, som är dubbelt emot hvad sådana verk efter Vår förordning af den 27 Augusti 1723 åtnjutit; hvarjemte dock Eder, Vårt Bergskollegium, bör vara obetaget att efter frihetsårens förlopp, i fall sådane verks egare då ännu icke af tillverkningarne fått sin använde kostnad ersatt och verken icke finnas lönaude, uppå ägarens ansökning förlänga friheten på så många år, I sedan kunnen pröfva nödigt." Här var således fråga om att *förlänga* frihetsåren men icke att skapa nya; och förgäfves skulle man åberopa detta bref — det må vara gällande eller icke — såsom grund för någon Kongl. Maj:ts rätt att bevilja nya friheter. Brevet förlänar Bergskollegium rättighet att förlänga redan befintliga friheter för nyupptagna verk, men icke för gamla, i gång varande verk, och det var detta skäl, som förmädde mig att biträda Utskottets rörande denna fråga fattade beslut. Jag skall nu icke uppehålla mig vid denna del af frågan vidare än att jag ber få nämna, det nuvarande finansministerns fader, i 1840 års Riksdags Konstitutions-Utskott, hvori han var ledamot, på sätt protokollen visa, med sin röst bidragit till att ställa vederbörande statsråd under tilltal vid riksrätt uti en likartad fråga, och att jag är öfvertygad derom, att gubben Wærn, om han nu hade lefvat och deltagit i det af nuvarande Konstitutions-Utskottet fattade beslut, icke skulle hafva ändrat åsigt, oaktadt hans son, såsom ledamot af Regeringen, deltagit i det klandrade beslutet.

I afseende på kronoallmanningen Gaddstigen, har man försvarat Regeringens åtgärd i fråga om densamma både på ett och annat sätt. Jag skall icke bemöta de skäl, som i sådant afseende blifvit anförda, utan

jag skall endast uppläsa 77 § Regeringsformen, der det heter: "kungsgårdar och kungsladugårdar med dertill lydande hemman och lägenheter, kronoskogar, parker och djurgårdar, krono- och stallängar samt laxfisken och andra kronans fisken samt kronans öfriga lägenheter, må Konungen icke utan Riksdagens samtycke genom försäljning, förpantning eller gåfva eller på något annat sätt kronan afhända." Visserligen säger man, och det med rätta, att Gaddstigen icke blifvit kronan afhänd, utan att kronan eger den fortfarande, men så kommer här vidare i §:n följande ord: "De skola förvaltas efter de grunder, Riksdagen derom föreskrifver." Har nu Riksdagen föreskrifvit, att Gaddstigen skall förvaltas af Åtvidabergs egare mot en årlig afgäld af 500 R:dr? Nej Riksdagen har icke yttrat sig derom, och följaktligen är här ett positivt brott mot 77 § Regeringsformen begånget, hvilket jag ansett Konstitutions-Utskottet icke hafva kunnat underlåta att anmäla för Riksdagen, som med anledning af denna anmälan må fatta hvilket beslut som helst.

Rörande reservationerna, som afgifvits i Utskottet vid dessa frågors behandling, vill jag icke yttra mig vidare, än att jag får förklara, det jag, ifall jag hade varit närvarande i Utskottet, då den fråga behandlades, hvarom Herr Rydin afgaf sin reservation, jag skulle hafva biträdt densamma.

Slutligen får jag med anledning af den förste talarens påstående, att han fann denna fråga märklig, och att det fanns en lucka i Herr Rydins reservation, förklara, att någon lucka icke finnes i reservationen, hvilken nog är hel och sammanhängande; men huruvida det handlingssätt, hvarpå reservationen syftar, är helt och fritt från luckor, derom anser jag mig icke behöfva yttra mig.

Jag slutar mitt korta anförande med förklarande, att jag instämmer i det yrkande, som af friherre Ericson framstälts.

Herr Grefve Posse: I afseende på den anmärkningsanledning, som af Konstitutions-Utskottet blifvit för Riksdagen anmäld, har redan af flere talare så mycket blifvit yttradt, att jag för min del icke anser erforderligt att jag ingår i vidare diskussion derom, helst jag icke tilltror mig att kunna lemna någon eller några vidare upplysningar i saken. I stället vill jag hufvudsakligen uppehålla mig vid de reservationer, som äro betänkancket följaktiga. Det har yttrats här i denna Kammare af en talare på östgötabänken ett tvifvel, ett blygsamt tvifvel troligtvis, huruvida man vore berättigad att tala i Kammaren om något annat än de ärenden, som blifvit af Konstitutions-Utskottet hos Riksdagen anmälda, och att man således skulle vara oberättigad att tala om afgifna reservationer. För den händelse, att detta tvifvel skulle vara blygsamt, så får jag nämna, att i Första Kammaren gifvits det bestämda förklarandet af en utaf Konungens rådgifvare, nemligen Chefen för Ecklesiastik-departementet, att man icke har rätt att i Kamrarne tala om någonting annat än hvad som står i anmälningspunkten. För min del kan jag icke taga något djupt intryck af dessa Herrars uppfattning, utan tillåter jag mig vara förvissad derom, att man eger full rätt att tala jemväl om de ärenden, som i reservationerna blifvit anmärkta; af denna rättighet ämnar jag begagna mig.

Jag ber att då först få fästa Kammarens uppmärksamhet på Herr Hallenborgs vid memorialet fogade reservation. Vi erinna oss alla, att vi den 9 Juni 1873 helt oförberedt finge se i Post- och Inrikes Tidningar ett protokoll, som hållits i sammansatt svenskt-norskt statsråd den 5 i samma månad, vid hvilket tillfälle Kongl. Maj:ts afgjort den så kallade ståthållarefrågan. Detta afgörande uppfattades, så vidt jag kunde förstå, af folket med, om jag så får säga, delade känslor. Å ena sidan uppstod tillfredsställelse deröfver, att den så länge omtvistade ståthållarefrågan slutligen blifvit afgjord, och afgjord så, som flertalet af svenska folket önskade och i full öfverensstämmelse med de anspråk, som under lång tid hade varit från brödrafolket framställda och gifvit anledning till ganska allvarliga tvister mellan de båda folken, men tillfredsställelsen var icke oblandad. Man kunde nemligen icke undgå finna, att det sätt, den form, under hvilken frågan blifvit afgjord, var särdeles anmärkningsvärd. Jag vågar säga, att ogillandet, det allmänna ogillandet, öfver detta *sätt* var så stort, att jag trotsar Eder, mine Herrar, att kunna uppgifva Eder hafva hört någon enda person gilla detsamma. Under sådana förhållanden får jag verkligen säga, att jag blef ganska mycket öfverraskad af underrättelsen, att Konstitutions-Utskottet icke hade funnit anledning att vidare fästa sig vid denna fråga än att den fått förfalla och derefter upptagas endast af reservanten. Mot all vana i afseende på regeringsärenden intog Post-tidningen fullständigt det i det sammansatta Statsrådet förda protokollet, hvarföre vi, efter min uppfattning, hafva anledning att förklara oss tack-samma. Hvad som i detta protokoll först väcker uppmärksamhet, var sjelfva sammansättningen af Statsrådet. Herrarne veta, att 4 § Regerings-formen lyder: "Konungen eger att allena styra Riket på det sätt, denna Regeringsform föreskrifver; inhemte dock, i de fall, här nedanföre stadgas, underrättelser och råd af ett Statsråd, hvartill Konungen kallar" o. s. v. Sedermera säges i 5 § Regeringsformen, att Statsrådet skall bestå af tio ledamöter, och slutligen heter det i 5 § Riksakten: "Såväl den norske statsministern som de tvänne statsråd, hvilka åtfölja Konungen, skola hafva säte och öfverläggningstämma i det svenska Statsrådet, enär ämnen der förehafvas, hvilka angå begge rikena." För vanligt mennisko-förstånd är temligen klart, att här i Riksaktens 5 § menas Konungens svenska Statsråd i dess helhet d. v. s. bestående af tio ledamöter, och derföre har det, såsom jag nämnt, väckt uppmärksamhet, att i det ifråga-varande sammansatta Statsrådet icke flere än tre svenska statsrådsledamöter voro närvarande. Denna anmärkning har man efteråt bemött med den erinran, att på 1840-talet en dylik anordning af svenskt-norskt Statsråd varit anlitad och lemnats oklandrad. Jag vill icke vidare uppehålla mig vid denna omständighet, hvilken jag likväl ansett så vigtig, att den borde nämnas. Jag ber att i stället få uppehålla mig vid sättet, hvarpå de statsrådsledamöter, som voro närvarande, behandlade frågan. Dessa statsrådsledamöter voro dåvarande Justitiestatsministern Adlercreutz, Statsrådet Bergström och Statsrådet Berg. De förklarade sig enstämmigt dela den uppfattning, som år 1860 hos Kongl. Maj:ts dåvarande svenska rådgifvare gjorde sig gällande, att frågan om ändring af stadgandet i 14 § af Norges grundlag, att till ståthållare i Norge må utses äfven svensk man, fölle under bestämmelserna i 5 § i Riksakten. I denna § stadgas,

enligt hvad jag nyss uppläst, att frågor, som angå båda rikena, skola behandlas i sammansatt Statsråd. De tjenstgörande statsrådsledamöternes uppfattning var således oförtydligt den, att frågan var af beskaffenhet, att den skulle behandlas af sammansatt svenskt och norskt Statsråd. Det vore ursäktligt, om man skulle falla på den idé, att slutsatsen deraf skulle blifvit, att de skulle tillstyrka Kongl. Maj:t att behandla frågan i sammansatt svenskt och norskt Statsråd. Men sådant blef icke tillstyrkandet, utan det blef tvärtom, att med afseende å de förhållanden, hvarunder saken föreläge, ärendet måtte uteslutande i norskt Statsråd till behandling förekomma. Såsom skäl för ett sådant tillstyrkande åberopades här, att frågan syntes vara af så obetydligt intresse för Sverige, att man väl kunde göra denna eftergift uti hvad lagen bjöd. Ja, mine Herrar! Häraf framgår den beklagliga visshet, att Konungens rådgifvare här hafva tillstyrkt Kongl. Maj:t att behandla ifrågavarande ärende i en ordning, som de sjelfve ansett vara olaglig. Jag gör mig den ganska naturliga frågan: kan det under någon omständighet vara Konungens rådgifvare medgifvet att tillstyrka Konungen att bryta gällande lag? Lika visst som jag anser mig berättigad att göra denna fråga, lika visst är, att på densamma icke finnes mera än ett svar nemligen: nej. Ty det är väl obestriddigt, att allt statsskick, all civilisation, allt hvad samhälle heter hvilat ytterst på lag och derpå att gifven lag skall upprätthållas. I samma stund som det blir en erkänd rättighet antingen för Konungen, hans regering eller enskilde medborgare, att under vissa omständigheter bryta lag, så är samhällsskicket hotadt på ett högst betänkligt sätt.

Hvilken anledning, hvilken ursäkt hafva dessa statsrådsledamöter anfört för sitt tillstyrkande i detta fall — ty en ursäkt hafva de verkligen anfört? De hafva sjelfve anklagat och dömt sig och sjelfve gjort sin ursäkt. De hafva sagt, att ärendet efter deras uppfattning saknade mera omfattande betydelse. Det är hela deras skäl. Efter dessa statsrådsledamöters mening gäller alltså, att då en fråga icke afser något synnerligen betydande utan endast ett obetydligt ärende, så har man rätt att bryta gällande lag. Tillämpas denna sats i enskilda lifvet, är den mycket vådlig, men ännu vådligare blir den, om man vill tillämpa den i statslifvet. Då nu sjelfva sakförhållandet här är så klart, att hvar och en kan fatta det, så är måhända icke så lätt att begripa, hvarför pluraliteten inom Utskottet icke ansett denna fråga vara af sådan vikt, att den borde särskildt för Riksdagen anmälas. Jag kan icke ingå i något bedömande af utskottspluralitetens motiv i den vägen, men det förefaller mig verkligen som om denna pluralitet ansett de nämnda statsrådsledamöterna uti ifrågavarande fall hafva varit mera *olycklige än brottslige*. Och olycklige voro de verkligen också i mer än i ett afseende, icke blott i afseende å sättet, de valde för att komma till ett önskad mål, utan äfven i det sätt, hvarpå de blefvo bemötta. Sedan de uppoffrat sina rättsgrundsatser och i strid med dem medgifvit att frågan kunde behandlas i endast norskt Statsråd, så fingo de till belöning deraf mottaga en mer än vanligt skarp tillrättavisning af norska statsministern, hvilken vid tillfället var närvarande och sade dem, att, för så vidt hvad de hade anfört afsåg uttalande af den mening, att frågan borde behandlas i sammansatt svenskt och norskt Statsråd, så var deras framställning gjord utan befogenhet, och de hade med

densamma öfverskridit det af Kongl. Maj:t äskade uttalande. Jag tror, att det hade varit för dem vida lyckligare, om denna tillrättavisning kommit från svenska Riksdagen eller från dess Konstitutions-Utskott. Det är min uppfattning, såsom jag hade äran nämna, att det varit medlidande, som inom Konstitutions-Utskottet gjort sig gällande. Det är en rent mänsklig känsla, som jag högaktar och böjer mig för; och för min del har jag naturligtvis icke något yrkande att framställa, och dertill anser jag mig icke berättigad, då anmälan icke blifvit gjord af Konstitutions-Utskottet. Jag måste således inskränka mig till att äfven för min del deltaga i detta medlidande, men jag har ansett mig skyldig att för Kammaren påpeka saken, och det allra helst som den icke är ensamt stående. Det är icke länge sedan vi i denna Kammare hörde Herr Civilministern förklara, att han ämnade tillstyrka Konungen anbefalla Statskontoret ändra den riksstat Riksdagen uppgjort. Det vore ett ännu starkare maktingrepp på bekostnad af bestående lag, ifall det skulle komma till utförande. De fleste uppfattade dock sannolikt det nämnda yttrandet icke annorlunda än som ett *hot*, och det stora flertalet hyser säkert den öfvertygelsen, att, äfven om detta hot varit vid tillfället allvarligt menadt, Konungen icke vill bifalla en sådan framställning, derest den verkligen skulle göras. Emellertid, då nu föreligger icke blott ett enda fall utan redan två fall förekommit, der man vill bryta gällande lag, så tror jag, att det icke varit ur vägen att jag här i Kammaren fällt några ord i frågan, förvissad som jag är, att representationen nog skall veta tillse, att landets lagar blifva upprätthållna.

Den nästa reservationen är afgifven af en ledamot i Första Kammaren, Herr Rydin. Denna reservation afser ett högst märkvärdigt förhållande, som egt rum vid expedierandet af ett Kongl. cirkulär, ett förhållande, som säkert skulle förefalla besynnerligt för en hvar, som icke fått för sitt omdöme så god ledning, som den, hvilken gifvits i reservantens utredning af frågan. Han bevisar fullständigt, att här egt rum en antedatering, och säger oförskräckt, att antingen har den ifrågavarande handlingen blifvit af departementschefen på egen hand utfärdad eller också synes departementschefen hafva utom Statsrådet utverkat sig Konungens bifall till cirkuläret, samt tillägger, att, hvilketdera förfaringsättet som än må hafva blifvit användt, det kommer i strid med grundlagen, som ej tillåter en expeditions utfärdande utan på grund af i Statsrådet fattadt beslut. Det får väl lof att medgifvas, att, då man med uppmärksamhet genomläst reservationen, man har svårt att bestrida, att ju reservanten verkligen bevisat hvad han uppgifvit. Om jag nyss in fråga om de tre statsrådsledamöter, som deltagit i ståthållarefrågans afgörande, tillåtit mig yttra, att de varit mera *olycklige* än *brottslige*, så ber jag att här få säga, att i detta fall, så vidt frågan rör det sätt, Herr Ecklesiastikministern funnit för att få en expedition hastigt utfärdad, man icke kan påstå, det han varit *olycklig*. Man är tvungen erkänna, att han varit ganska fyndig. Diskussionerna mellan Herr Ecklesiastikministern och ledamöter i denna Kammare hafva längesedan öfvertygat oss, att han i hög grad besitter förmågan af fyndighet. Ja, han har den förmågan i så hög grad, att det ibland förefaller mig åtminstone, som låge densamma på gränsen af att vara — ett fel.

Följande reservation afser den mycket omtalade lotsfrågan — öresundska lotsfrågan. Jag behöfver der vid lag icke vara mångordig. En talare på helsingborgsbanken har så fullständigt utredt den saken, att dertill verkligen ingenting är att tillägga vare sig i afseende på det rättsförhållande, som förelåg, eller i afseende på de anledningar, landet eger att beklaga det sätt, hvarpå frågan blifvit löst. Jag skall således i denna del icke göra mitt tal långt, men då just samme talare åberopade några äldre handlingar beträffande lotsväsendet, hvilka jag här innehar, så skall jag be att få meddela Kammarerna något af hvad de innehålla. Här uti Gynthers författningssamling för Kongl. Maj:ts flotta återfinnes å sidan 152 den anmärkning, att redan Konung Carl XII skall hafva befallt, att fyra lotsar skulle tillsättas vid Falsterbo för att lotsa kronoskepp genom Flintrännen och Drogden. Derefter har jag här att åberopa "Kongl. Maj:ts till thes och riksens Amiralitets collegium aflätne nådige bref angående lotztaxans förhöjande för utländska fartyg daterat Stockholm i rådcammaren den 10 Augusti 1762". Deri står: "nya farvatn hafva äfven blifvit utplicktade til de siö-farandes tjenst, lotsarnes underhåll har blifvit ökt till fyra dubbelt emot 1734, och återstå ännu åtskillige farvattns inrättande och besättande af lotsar, hvaribland är den så kallade Flintrännen i Drogden i Sandet, hvilken inrättning är så väl nödvändig, som högst nyttig för riket, i anseende dertil, att vid uppkommande örlog kunde de svenske skiepp likafullt passera genom Drogden, hvilket alt med det mera fordrar en ansenlig kåstnad" etc.; och så begäras penningar för ändamålet. Detta underskref Adolf Fredrik den 10 Augusti 1762. Vidare äro här lotstaxor, utfärdade den 10 Februari 1781, gällande för följande lotsleder, nemligen: dels "ifrån Hallands Wäderö eller Torecko genom Drogden eller Flintrännen till Falsterbo räf 14 $\frac{1}{2}$ mil" dels "ifrån Skanör till Drakötunna 3 mil" dels ock "ifrån Landsrona till Drakötunna 7 mil". Drakötunna är belägen tre mil från Falsterbo midt i Drogdens södra mynning. Således hafva vi här antydning derom, att redan under Carl XII:s tid — och full bevisning derom, att ännu på 1760—1780-talet Drogden ansetts såsom ett farvatten, derigenom svenska lotsar egde föra fartyg. Skulle nu denna rättighet sedermera hafva gått förlorad, så hade varit gagneligt, om man upplyst oss, när och huru detta skett. Att rättigheten icke förlorades derigenom, att vi år 1857 utbetalt till Danmark ett betydligt belopp, på det att Öresund skulle blifva ett fritt farvatten, det lär vara tydligt och uppenbart. För min del har jag den uppfattning, att samma rättighet för oss gick förlorad, då svenske utrikesministern vid början af dessa stridigheter till Kongl. danske Chargé d'affaires i Stockholm skref — såsom står att läsa på sidan 34 i den s. k. hvita boken —: "jag tar mig friheten med anledning af allt detta att slutligen hemställa, om icke en både billig och för det allmänna bästa gagnande grund för frågans afgörande vore att finna uti en öfverenskommelse, att mellan Taarbeck och Dragör inga andre än danske lotsar finge tagas eller lemnas, men att deremot all så kallad långlotsning, d. v. s. lotsning mellan Kullen och Falsterbo, vore medgifven den förstkommande". Härigenom gick vår rätt förlorad; härigenom ställdes, efter min mening, saken på den ståndpunkt, att man såsom underhandlingsbasis medgaf att

Drogden skulle blifva danskt farvatten, hvilket medgifvande, så vidt jag kunnat finna, gjordes utan anledning från dansk sida.

Om nu ståthållarefrågan och frågan om det sätt, hvarpå Ecklesiastikministern i ett visst fall låtit utfärda en expedition, kunna benämnas döda frågor, så ber jag Herrarne, att ingen här i Kammaren ville åt lotsfrågan gifva det namnet. Ty den är en *levande fråga*, som utan tvifvel skall återkomma vid riksdagarne, till dess den blir på ett för landet tillfredsställande sätt löst. Måhända har vid tillfället, då frågan behandlades, varit för regeringen omöjligt att komma till ett bättre resultat. Men jag hoppas och tror, lika med representanten från Helsingborg, att regeringen icke skall hvila förr, än vi fått rättelse och ändring i de bestämmelser, som nu äro uppgjorda, en rättelse, som är oafvisligen nödig.

Jag har i dessa frågor intet yrkande att framställa, då Konstitutions-Utskottet om dem icke beslutat någon anmälan.

Herr Casparsson: Herr Talman, mine Herrar! Den fråga, som nu utgör föremål för Kammarens behandling har länge varit af ryktet förebådad och under de sista åtta dagarne kretsad som en komet kring yttersta kanten af Kammarens föredragningslista. Nu ändtligen har kometen slagit ned med både kärna och svans. Sjelfva den rubrik, under hvilken frågan blifvit uppförd på föredragningslistan, inger strax en viss "stämning". Den lyder nemligen: "Konst. N:o 7 angående fullbordad granskning af de i Statsrådet förda protokoll". För den som icke är närmare initierad i kanslispråkets teknik, framställer sig genast den tanken, att här måtte vara fråga om några konster, och då de fria konsternas antal just var sju, så ligger den förmodan nära till hands att det här är fråga om några fria konster samt att, då de fria konsterna nådde sin fulländning i det mystiska sjutalet, man också nu i föreliggande betänkande skulle få se konsten i sin fulländning. Men denna illusion försvinner, då man tager kännedom om Utskottets betänkande. Det förefaller mig snarare som en konstproduktion i den högre politiken, hvari Utskottet visserligen i första rummet "prickat" Kongl. Maj:ts regering på grund af en anmärkt regeringshandling, men i andra hand prickat icke blott föregående Riksdagars Konstitutions-Utskott, som underlåtit att anmärka likartade regeringshandlingar, utan i tredje rummet äfven sig sjelft, som väl gjort anmälan om det förment olagliga regeringsbeslutet angående Åtvidabergs kopparverk, men med tystnad förbigått ett liknande regeringsbeslut samma år beträffande nedsättning i afraden för Gustafs och Carlbergs kopparverk. Och utlåandet får slutligen en nästan tragisk upplösning, då Utskottet efter den gjorda ansatsen skall utföra sjelfva kraftsprånget och faller på spetsen af sina egna konsekvenser under förklarande att, i stället för 106 § Regeringsformen, Utskottet i stället tillämpat den 107:de, af det skäl, att den domstol, som i sista hand eger att döma mellan Konungens rådgifvare och Konstitutions-Utskottet, "i en till någon del likartad fråga" ansett, att enär ansvarighetslagen icke upptog ett dylikt fall bland dem, för hvilka an-
svar

svar vore i samma lag bestämdt, kunde åtalet icke till vidare pröfning upptagas.

Jag skall nu bedja att från den konstiga form, under hvilken utlåtandet framträder, få öfvergå till dess icke mindre konstiga innehåll. Utskottet anmärker, att Regeringen med ett betydligt belopp nedsatt en af inkomstitulärne i den af Riksdagen uppgjorda statsregleringen och tillägger såsom en försvärande omständighet, att detta skett icke blott utan Riksdagens medgifvande, utan till och med i strid med dess kort förut uttalade åsikter. Här tillåter jag mig en dubbeljustering. Utskottet syftar på en Kongl. proposition, som afläts till 1872 års Riksdag angående borttagande af bergverkstionden. Men då var fråga om borttagande af bergverkstionden för *alla* verk och för *all* framtid. Här deremot är fråga om dess efterskänkande för *ett enda* verk och på *vissa* år. Deri ligger en högst väsendtlig skilnad. Beträffande "Riksdagens förut uttalade åsikter", tillåter jag mig i förbigående anmärka, att Rikets Ständer vid 1866 års riksdag yttrade, "att olämpligheten af produktions-skatter kunde icke vara ringaste tvifvel underkastad", och hvad angår frågans behandling vid 1872 års riksdag, så blef den Kongl. propositionen tillstyrkt af Stats-Utskottet med endast tre reservationer, deraf två blott afsågo detaljerna i förslaget. I Första Kammaren bifölls äfven Kongl. Maj:ts förslag utan votering, men det föll i Andra Kammaren, dock med en minoritet af 57 röster emot 96. När derföre Utskottet talar om, att det anmärkta beslutet stode i strid emot Riksdagens förut uttalade åsigt, så borde det rätteligen hafva hetat, "i strid mot Andra Kammarens åsigt", representerad af 96 ledamöter, eller icke fullt en tredjedel af hela Riksdagen. Här talas om att svenska folkets urgamla rätt att sig beskatta skulle hafva blifvit genom den ifrågavarande åtgärden kränkt. Kammaren beslöt för någon tid sedan att anhålla hos Kongl. Maj:st om åtgärders vidtagande för utarbetande af en ordbok öfver svenska språket. Vore den utkommen, så är jag öfvertygad om att densamma skulle nu kunna lända till bevis, att "borttagande af en skatt" icke, enligt vanligt språkbruk, kan kallas att "beskatta". Det är, åtminstone efter min uppfattning två alldeles motsatta saker. Till stöd för sitt påstående, att en beskattning verkligen egt rum genom den ifrågavarande regeringsåtgärden, anför Utskottet, att "minskande af de af Riksdagen fastställda ordinarie inkomster uppenbarligen föranleder en på annat håll ökad beskattning". Men Utskottet har här axiomatiskt uppställt just hvad som skulle bevisas. Är det bevisligt, att beskattningen på ett eller annat håll blifvit ökad, då först kan fråga om anmärkningsanledning uppstå. Men denna förutsättning kan icke bevisas, ty den har icke inträffat.

Jag skulle visserligen kunna hafva mycket att tillägga med afseende på Riksdagens befogenhet att utöfva svenska folkets urgamla rätt att sig beskatta, men vill icke upptaga tiden dermed, då derom redan blifvit mycket taladt under denna diskussion. Deremot beder jag att få bemöta ett par anmärkningar, som under samma diskussion framkommit. En ärad talare på elfsborgsbänken påstod, att Herr Finansministern till stöd för ifrågavarande regeringsbeslut åberopat författningar, tillkomna under enväldperioden. Då den här åberopade författningen förskrifver

sig från år 1748, så frågar jag den värde talaren om han anser frihetstiden vara någon enväldperiod. Det kan nog ligga en fin historisk blick i en sådan åsigt, men jag tror att den från talarens ståndpunkt icke är rätt hållbar.

Han har äfven frågat hvart det skulle taga vägen, om Kongl. Maj:t på detta sätt tillåter sig att minska status ordinarie inkomster. Jo! det skall taga vägen åt precis samma håll som det hittills tagit vägen. Jag tillåter mig att fästa uppmärksamheten på hvad Herr Finansministern i sådant syfte andragit, men som icke tyckes hafva blifvit fullt uppfattadt, nemligen att dylika efterlåtelse så väl före som efter 1809 års statskicks införande oupphörligen egt rum, just på grund af Rikens Ständers vid 1747 års riksdag till Kongl. Maj:t aflåtna skrifvelse, deri Rikens Ständer till Kongl. Maj:t öfverlätit denna rätt, samt på grund af Kongl. Maj:ts i öfverensstämmelse med samma skrifvelse påföljande år utfärdade författning. Sålunda, för att taga exempel endast från och med år 1809, meddelades år 1809 Garpenbergs kopparverk 15 frihetsår, år 1812 Gustafs och Carlbergs kopparverk likaledes 15 frihetsår, år 1813 detta samma Åtvidaberg 10 års afradsfrihet och år 1814 Tunabergs kopparverk 10 frihetsår, utan att man förspott, att 1815 års Konstitutions-Utskott gjort minsta anmärkning deremot. Skulle en annan uppfattning hafva gjort sig gällande hos de män, som skrefvo 1809 års statsförfattning och hos det folk, som tillkämpat sig samma författning, så skulle säkert närmast efterföljande Riksdagar vetat häfda svenska folkets urgamla rätt. Man talade icke då så mycket om sin rätt, man visste att, när det gälde, försvara den med handling. År 1825 lemnades 12 års ned-sättning i afraden åt Garpenbergs kopparverk, utan deraf följande anmärkning. År 1830 erhöi Gustafs och Carlbergs kopparverk ytterligare 10 frihetsår, utan att 1834 års Riksdag hade någon anmärkning deremot. Likaledes lemnades ytterligare 5 frihetsår år 1837 åt Garpenbergs och år 1838 15 års frihet åt Gustafs och Carlbergs kopparverk, utan att 1840 års Konstitutions-Utskott gjorde någon anmärkning derom. Härvid är att märka, att sådant skedde oaktadt sistnämnda års Konstitutions-Utskott sökte anmärkningsanledningar på alla håll och äfven lyckades upptäcka 31 sådana, för hvilka det ställde statsråden till ansvar efter 106:an, och 72 andra, för hvilka det återopade 107:an. Gör mig det efter, mine Herrar! Och som Herr Finansministern nyss antydde, var det just år 1842 eller kort efter det Konstitutions-Utskottet ställt Konungens rådgifvare inför rätta, och innan Riksrätten dömt i saken, som Kongl. Maj:t meddelade afradsfrihet på 12 år åt Ljusnarsbergs kopparverk. Under åren 1844, 1846, 1850, 1856 och 1869 hafva likaledes dylika friheter på samma sätt beviljats, utan att man deremot yttrat ett enda ord. Således utvisar praxis åtminstone att denna Konungens rättighet varit erkänd både före och efter 1809 års statskicks införande.

En ärad representant på skånebanken har påstått, att 1748 års Kongl. bref endast afsåg Kongl. Maj:ts rätt att meddela frihetsår för nya verk, men deremot icke för redan anlagda, gamla sådana. Det är ledsamt att behöfva läsa upp långa citater, men för frågans utredning är det dock nödvändigt. Uti ingressen till samma förordning talas det om, att senast församlade Ständer genom underdånig skrifvelse andragit:

“huru som de sträckt sin omsorg jemväl till ädlare verken och det, som till deras understöd och upprätthållande kunnat leda, samt dervid funnit berörda verk fordra så mycken sorgfälligare omvårdnad som deras afkomster äro nya uppkommande kapital i riket och deras drift för många tusende arbetare en födande näring; men som grufvorna, hvarpå dessa verk grundas, äro omskifteliga, bergshandteringen dervid äfventyrlig och de, som derpå använda sina medel, icke med penningar alltid så försedde, att de kunna utiärdas med alla förefallande svårigheters öfvervinnande, så hafva Riksens Ständer ock tyckt angeläget vara, att de, hvilka hafva lust att derutinnan nedlägga sin förmåga, under osäkerhet om all deras välfärd och i fara att deraf sätta sig i mistning, icke måge ifrån en slik, för riket högst nyttig rörelse afskräckas, utan böra på allt sätt uppmuntras att dermed fortfara.“ Jag kan för min del icke förstå detta annorlunda, än att icke allenast nya verk skulle förses med frihetsår, utan äfven att gamla verk, om så behöfdes, skulle “på allt sätt uppmuntras att med rörelsen fortfara“. Utskottet anmärker också beträffande Gaddstigen, att den egentligen anslagits till Åtvidabergs kopparverk, med vilkor att kopparverket i behörig drift underhölles. Slå vi upp Kongl. Maj:ts och Rikets Bergskollegii utslag 1775, hvarigenom denna upplåtelse skedde och som finnes bifogadt förevarande betänkande, så återfinna vi der följande ordalag: “som Åtvidabergs bolag både till Malmvik och the flera af Bolaget i gång hållna koppargrufvor tarfvar skog af timmer och virke så väl för konstbyggnaden som andra förefallande behof vid *grufvedriften*, särdeles som utom besagde allmänningstrakt föga någon tillgång på sådant erforderligt virke annorstädes ther i orten nu mera befinnes; så pröfvar Kongl. Kollegium skäligt härmedelst till berörda *grufvas* behof samt nyttjande under Åtvidabergs kopparverk anslå then del af Krono-allmänningen Gaddstigen, som enligt hvad här ofvan anfördt är med Kinda häradsboers begifvande blifvit utstakad ifrån Efgiölen till norra ändan af Gogiöl i rätt linea till Tylings grind neder till Tolångs å-mun, midt i sjön Tolången till skjälstenen Tre hållar; hvilken allmänning kopparverks-interessenterne till förberörda behof och nödig betjening måga få nyttja, så länge kopparverket af them underhålles i behörig drift.“ Det är således icke i första hand till kopparverkets, utan till *grufvans* drivande, som skogen blifvit anslagen af det enkla skäl nemligen att grufvedriftens behöriga skötande är ett nödvändigt vilkor för kopparverkets bestånd.

Jag glömde, då jag talade om att åtskilliga verk utom Åtvidaberg fått sig afrafdsfrihet på vissa år beviljad, nämna att samma verk likaledes åtnjutit stora privilegier. Enligt Kongl. Kammar- och Kommerkollegiernas utlåtande den 13 November 1871 uppskattades privilegierna för Tunabergs kopparverk till 4,349 R:dr 25 öre, för Garpenbergs kopparverk till 1,604 R:dr 97 öre, oberäknadt kronans rätt till sjelfva kopparverket, för Gustafs och Carlbergs kopparverk till 351 R:dr 23 öre o. s. v. Härvid är nu att märka, att dessa samma verk fått behålla sina privilegier oförminskade under frihetsåren, hvaremot egaren af Åtvidaberg fått sig ålagdt att under samma frihetsår betala 500 R:dr i ersättning till staten för innehafvandet af skogstrakten Gaddstigen. Detta är sålunda en skärpning i den praxis, som förut iakttagits, så mycket märkligare

som ifrågavarande upplåtelse ej afsåg någon ny dispositionsrätt, utan endast en *fortsättning* af den gamla, som allt sedan år 1775 egt rum. Jag kan därför icke finna ringaste anledning att nu ifrågasätta och anmärka lagligheten af en regeringsåtgärd, som egentligen skedde för snart 100 år sedan.

Hvad slutligen beträffar den anmärkningen från Utskottet, att Regeringen bort först hafva infortrat Kammarkollegii utlåtande i frågan, så vill jag icke förneka lämpligheten af en sådan åtgärd, men anser dess uraktlåtande icke kunna lemna någon skälig anledning för Riksdagen att på grund deraf framställa anmärkning mot Konungens rådgifvare. Blifver svenska folket verkligen en gång trädt för nära i sina rättigheter, då böra vi framställa anmärkningar; men vi skola dervid begagna andra och kraftigare vapen än de knappnålar, som Utskottet här använt. Jag yrkar att betänkandet måtte läggas till handlingarne.

Herr Jonas Andersson: Oaktadt den föregående talaren med icke så litet satir sökt att på sätt och vis neutralisera Utskottets åtgärd i detta fall, tror jag att något hvar skall finna frågan af alltför allvarlig beskaffenhet för att kunna på det sättet tillbakaskjutas. Svenska folkets urgamla rätt att sig beskatta har alltid varit och är ännu en af detta folks dyrbaraste rättigheter. När nu grundlagen föreskrifver att utöfvandet af denna rättighet tillkommer Riksdagen allena, så är det också Riksdagens skyldighet att vid alla möjliga tillfällen se till att icke samma rättighet blifver på ett eller annat sätt trädt för nära, en skyldighet som i första hand hvilat på Riksdagens Konstitutions-Utskott. Jag vill icke ingå uti någon särskild pröfning af det som ligger utom den granskning, som nuvarande Konstitutions-Utskott haft sig ålagdt att verkställa, utan blott hålla mig till det faktum som Utskottet i sitt utlåtande påvisat. Detta faktum är att Kongl. Maj:t har utan ens Riksdagens hörande nedsatt en af Riksdagen fastställd ordinarie inkomststat. Nu säger man att detta beslut, såsom också synes af statsrådsprotokollet, grundar sig på ett Kongl. Bref af år 1748, enligt hvilket Kongl. Maj:t i visst fall vore berättigad att nedsätta den från bergverken utgående afradstionde; Och vidare att detta bref ännu skulle utgöra en del af våra grundlagar, hvilket Kongl. Maj:t egde full rätt att tillämpa utan att dervid på förhand inhemta Riksdagens åsigt. Jag för min del är af den tanken, att nu gällande grundlagar, emedan de äro långt yngre än 1748 års Kongl. Bref, äro hvad vi hafva att rätta oss efter, och att samma Kongl. Bref, hvad angår Kongl. Maj:ts rätt att ensam nedsätta skatter, blifvit genom våra nu gällande grundlagar u. phäfdt. Visserligen vill man nu tyda grundlagen på det sätt, att då den tydligt uttalar att Kongl. Maj:t icke eger att utan Riksdagens medgifvande pålägga nya skatter eller bördor, men deremot icke nämner något om, att det skulle vara Kongl. Maj:t förbudet att nedsätta skatter, så skulle deraf framgå, att 1809 års grundlagsstiftare nogsamtt insett att en sådan rättighet öfverlemnad till Kongl. Maj:t vore både nödvändig och nyttig, hvarom icke så hade nog ett positivt förbud i samma syfte införts. Men jag tror att 1809 års grundlagsstiftare framkommit med en grundlag, som uteslutande tillerkänner Svenska folket rättighet att sig sjelft beskatta, då det ju icke kan förnekas

att om Kongl. Maj:t medgifves en obegränsad rätt att nedsätta huru många ordinarie inkomster som helst, sådant kan i högst väsendtlig mån störande inverka på Svenska folkets fria beskattningsrätt. Härmed vill jag visst icke hafva sagt, att den fråga som nu utgjort föremål för Utskottets behandling angår något nämnvärdt belopp, som skulle kunna hafva någon inverkan på beskattningen och ovilkorligen framkalla nya skatter i stället. Men principen är oriktig och kan framdeles leda derhän, att denna Kongl. Maj:ts förmenta rätt tillämpas i obegränsad utsträckning och derigenom kommer att ingripa i den af grundlagen Riksdagen tillerkända sjelfbeskattningsrätten. Det är på dessa grunder som jag inom Konstitutions-Utskottet delat pluralitetens åsigt i denna fråga. Man ansåg nemligen att det anmärkta förhållandet vore af den stora betydelse, att det borde för Riksdagen anmälas; och att det sedermera ankomme på Riksdagen att vidtaga de åtgärder den i anledning deraf kunde finna för godt.

Nu vill man ihärdigt drifva den satsen, att det Kongl. Brevet af år 1748 ännu eger den gällande kraft, att icke ens grundlagens nuvarande bestämmelser kunna i någon den ringaste mån tillintetgöra densamma. Jag har redan förut yttrat att den tydning, man gifvit åt nämnda bref, skulle vara stridande emot grundlagens senare tillkomna stadganden. I slutet af 60 § Regeringsformen heter det: "Ej eller må Konungen statens inkomster förpakta eller, till vinning för sig och kronan eller enskilde personer och korporationer några monopolier fastställa". Jag tror att denna Regeringsformens 60:de § gifver en ganska tydlig anvisning, att Kongl. Maj:t icke bör eller kan hafva rätt att utan Riksdagens hörande nedsätta eller upphäfva statens ordinarie inkomster. Och hvad särskildt angår kronoallmännningen Gaddstigen, som på samma gång behandlats i strid mot den ursprungliga föreskriften för densammans förvaltning, så innehåller 77 § Regeringsformen ovilkorligen efter min tanke ett förbud för Kongl. Maj:t att annorlunda än i enlighet med Riksdagens föreskrift disponera sådan kronans tillhörighet. "De skola förvaltas efter de grunder Riksdagen derom föreskrifver", heter det nemligen. Det är af föregående talare anmärkt att Riksdagen skulle hafva meddelat föreskrift, att Gaddstigen skulle förvaltas på sätt som skett. Jag för min del kan dock icke finna att någon sådan eftergift blifvit gjord från Riksdagens sida.

Beträffande de emot Utskottets betänkande afgifna reservationer angående norska ståthållarefrågan, lotsfrågan m. fl. vill jag icke inlåta mig på någon undersökning, huruvida det hade varit skäl för Utskottet att anmäla dessa förhållanden för Riksdagen eller icke, helst något resultat af dessa reservationer icke kan följa. Men jag ber blott få nämna, hvad som också finnes antydt vid samma reservationer, att jag vid slutliga behandlingen af dessa frågor inom Utskottet icke var närvarande, emedan detta inträffade under den tid jag var permitterad från riksdagsarbetet.

Utskottet har nu emellertid framhållit sin åsigt rörande vigten af frågan om Kongl. Maj:ts uteslutande rätt att afkorta eller på annat sätt afyttra sådana ordinarie statsinkomster, som här äro i fråga. Det är nödvändigt att en gång komma på klar fot med denna sak. Utskottet har för sin del tydligt uttryckt den åsigten, att denna Konungens för-

förmenta rätt står i det sammanhang med grundlagens bestämmelser om Svenska folkets beskattningsrätt, att den icke gerna kan utan att inskränka denna beskattningsrätt ega rum. Jag tror att det åberopade Kongl. Brevet har i och med tillkomsten af våra nu gällande grundlagar förlorat all gällande kraft. Att det sedermera blifvit det oaktadt af Kongl. Maj:ts tillämpadt, utan att anmärkning deremot skett af Riksdagarnes Konstitutions-Utskott, inverkar icke på frågan i sin helhet, ty är det Kongl. Brevet verkligen stridande mot grundlagens bud, så kan det icke och får icke tillämpas. Konstitutions-Utskottet har, som jag nämnt, önskat att nu anmälda förhållande måtte komma till Riksdagens kännedom. Och jag öfverlemnar för öfrigt åt Kammaren att med anledning häraf fatta det beslut den kan finna för godt.

Herr *Bolin* instämde med Herr Jonas Andersson.

Herr Clairfelt: För hvar och en, som lika med mig högt skattar den Riksdagen förbehållna konstitutionela rätt att genom sitt Konstitutions-Utskott få granska statsrådsprotokollen och göra hos Konungen anmälan om enteledigande af den eller dem utaf Statsrådets ledamöter, som icke iakttagit rikets sannskyldiga nytta, och som vill häfda denna Riksdagens rätt, framställer det sig naturligtvis såsom ett fullkomligt berättigadt kraf, att de utaf Konstitutions-Utskottet gjorda anmärkningar skola vara af den beskaffenhet, att de verkligen bort föranleda till en så sträng påföljd som den lagstadgade.

Oaktadt all aktning för min ärade länskamrats skarpsinnighet och förmåga att tolka lagen, kan jag dock icke i likhet med honom tolka det af Utskottet åberopade 1748 års Kongl. Bref. Detta bref tillkom på grund af Riksdagens derom särskildt gjorda framställning och deri står bland annat:

“Skulle de ädlare verk, som nu betala halfva tionden eller hvar tjugonde skeppund eller marker, af grufvornes tillfälliga förändringar blifva så svaga, att de med sådan afgift belastade skulle gå under, så anse Vi för det allmänna gagneligt att de, efter noga skedd undersökning, derutinnan antingen måge erhålla någon lindring eller ock derifrån på vissa år befrias till dess malmgångarne öppna sig och gifva ymnigare malm, så att de kunna tåla en sådan afgift“. Det Kongl. Brevet har således sin fullkomliga tillämpning på ifrågavarande fall och då detsamma ingalunda är upphäfdt hvarken genom vår grundlag, rätt tolkad, eller genom några senare Kongl. påbud, måste det ännu gälla såsom lag. Jag anser således, att den tillförordnade regeringen med stöd af detta bref varit i sin fulla rätt, då den beviljade Atvidabergs kopparverk dessa nu klandrade fem frihetsår. För min del finner jag följaktligen ej, att från detta regeringsbeslut något skäl kunnat hemtas för framställande af en sådan anmärkning, som den Konstitutions-Utskottet nu gjort. Det är således naturligt, att jag i följd häraf och för öfrigt på de af Herr Casparsson anförda skäl förenar mig uti det af honom och Herr Åstrand gjorda yrkande, att betänkandet måtte läggas till handlingarne.

När jag genomläste detta betänkande, rann mig i minnet, hvad en i Kammaren gerna hörd talare på stockholmsbänken yttrade för några da-

gar sedan, då han klandrade ett Stats-Utskotts betänkande i fråga om anslag till veterinärrättningen i Skara. Han anmärkte nemligen såsom en brist i betänkandet, att det icke var försedt med något motto. Mig synes, att om detta Konstitutions-Utskotts betänkande skulle hafva något motto, det bästa ovilkorligen — med tanke derpå att det tillkommit utan några giltiga skäl och att man deri ej kan spåra något annat bemödande än att pricka några af Statsrådets ledamöter — vore den bekanta strofen af Virgilius, som i öfversättning lyder: "Berget vändas med barn och föder en ömklig råtta". Med denna min åsigt om betänkandet, är det klart att jag för min del skall komma till det yrkande, som jag framställt.

Hvad beträffar de vid betänkandet fogade särskilda reservationerna, så skulle måhända mitt yttrande hafva gått i en annan riktning, om en eller annan af dessa reservationer vunnit understöd af majoriteten inom Utskottet, men då så icke skett, anser jag mig af konstitutionela skäl förhindrad att i sak nu yttra mig; ty då 107 § Regeringsformen såsom villkor för någon åtgärd från Riksdagens sida föreskrifver, att anmärkningen skall hafva gjorts af Konstitutions-Utskottet och någon minoritet inom Utskottet icke kan ställa sig i paritet med hvad som enligt grundlagen gäller för enskild riksdagsman, håller jag före att dessa frågor här icke kunna komma under diskussion.

Häruti förenade sig Herr *Gjerling*.

Hans Excellens Herr Satsministern för utrikes ärendena Björn-stjerna: På samma sätt som nyss uti Första Kammaren får jag fästa uppmärksamheten på ett förhållande, som är nära nog allenastående i den svenska statsförfattningen. Det finnes nemligen, så vidt jag kunnat erfara, utom i Norge, icke någon annan konstitution, som föreskrifver, att alla regeringshandlingar och beslut skola föreläggas till granskning af ett särskildt utaf Riksdagen utsedt Utskott. När man betänker, att dessa regeringsbeslut, hvilka årligen föreläggas inför Konstitutions-Utskottet, uppgå till flera tusen, och man tillika tager i betraktande de många omständigheter, som måste iakttagas vid hvarje eller åtminstone större delen af de utaf regeringen behandlade mål, för att icke beslutet måtte på något vis blifva stridande mot någon lag eller förordning, så måste det vara både glädjande och förvånande, att icke oftare anledningar förekomma till anmärkning emot flera af dessa regeringsbeslut, än som nu är händelsen, och att dessa anmärkningar i allmänhet äro af en så obetydlig beskaffenhet. Jag tror icke heller, att man eger rätt att förebrå Konstitutions-Utskottet, att det icke samvetsgrannt uppfyllt sina åliggande i detta fall, och jag kan lika litet påstå, att vid denna rikdag eller riksdagar i allmänhet ledamöterna i Konstitutions-Utskottet utsetts på ett för regeringen särdeles partiskt sätt, så att man der insatt företrädesvis regeringsvänliga ledamöter. När nu dessa många tusen regeringshandlingar sålunda blifvit underkastade granskning af ett talrikt Utskott, tror jag, att grundlagens bud, sådant det står uttaladt i 57 § Riksdagsordningen, äfven bör så gälla, och att det icke allenast är öfverensstämmande med grundlagens bokstaf utan äfven med dess andemening, att det verk-

ligen skulle förhålla sig så som i denna paragraf föreskrifves, d. v. s. att endast Konstitutions-Utskottet kan göra anmärkning mot regeringen för dess handlingar, men att, om enskild riksdagsman eller reservant inom Utskottet, hvilkens mening blifvit af pluraliteten underkänd, vill göra någon anmärkning, så kan det endast ske på sätt i paragrafen angifves, eller med begagnande af ordalagen: "Det är anledning till anmärkning mot Statsrådet, eller den eller den Ledamoten eller Föredraganden, hvarom remiss begäres till Konstitutions-Utskottet inför hvilket anledningen skall uppgifvas". Jag tror följaktligen, att regeringen gör rätt, då den åtminstone för sin del respekterar denna grundlagsparagraf liksom hvarje annan, om den också för många andra synes hafva blifvit en död bokstaf. Regeringen gör derföre också efter min tanke rätt, då den i allmänhet icke inlåter sig i diskussion öfver en, efter dess öfvertygelse, på konstitutionsvidrigt sätt framställd anmärkning. Här föreligger likväl en fråga, för hvilken ett undantag synes mig böra göras, nemligen den om lotsningens ordnande i Öresund. Denna fråga har regeringen ansett sig böra gifva den största offentlighet genom att publicera alla de dertill hörande handlingar, ty den har blifvit synnerligen vanställd af personer, som varit intresserade af att vanställa den. Man har tagit nationalkänslan till hjälp och sökt framställa, det svenska undersåter blifvit våldförda i ett främmande land, utan att svenska regeringen tagit dem i försvar. Dessa anmärkningar äro sådana, att jag icke kan underlåta att upptaga dem till besvarande, men, då jag gör det, sker det under bestämd reservation, att mitt uppträdande i detta fall icke måtte betraktas såsom prejudikat vid något annat tillfälle.

Som jag icke under diskussionens lopp i dag varit annat än tillfälligtvis närvarande i denna Kammare, vet jag ganska litet af hvad som här anförts och måste följaktligen hufvudsakligen hålla mig till den tryckta reservationen och upptaga den till besvarande. Reservanterne, liksom de två talare, af hvilkas anföranden jag här hört en del, hafva utgått derifrån att det skulle vara bevisadt, att 1857 års traktat är det enda, som man har att bygga på, och att den verkligen skulle hafva gifvit oss större förmåner än dem, som vi genom deklarationen erhållit. Här står t. ex. uti reservationen "frågan har *derigenom* blifvit internationel; alltså måste, till stöd för Danmarks rätt, åberopas *denna traktat*, ej något annat". Längre ner på sidan läses vidare:

"Lotsfrågan i sin helhet har blifvit, genom oftanämnda traktat, en internationel fråga. *Detta* har jag ej ansett nödigt att här bevisa, emedan det blifvit erkändt både af förre och nuvarande utrikes-ministern, och detta i hvad det rör Kattegat, Sundet och Bälterna, utan något undantag för Drogden eller någon annan del af dessa farvatten. De folkrättsliga principerna hafva blifvit frånträdde eller modifierade genom en frivillig och laglig öfverenskommelse, genom hvilken man ville göra passagen mellan Nord- och Östersjön till fritt vatten och i sådant fall naturligtvis äfven den del deraf, som utgör den nära nog enda egentliga segelleden."

Ja! om detta kunde bevisas, då stode frågan på ett helt annat sätt, men jag har icke sett någon handling, som kan bevisa det, och så länge reservanterne icke hafva något dokument att framlägga till stöd

härför, vågar jag påstå, att det *icke kan* bevisas genom sjelfva traktaten. Det låter i sanning besynnerligt, att reservanterne inom Utskottet kunna påstå, att genom traktaten de folkrättsliga principerna blifvit frånrädda, då de bättre än andra såsom ledamöter af Utskottet varit i tillfälle att förvissa sig om hurudan ställningen är. Påståendet skulle verkligen kunna ingifva mig tvekan, huruvida de läst traktaten; åtminstone tror jag bestämdt icke, att de läst den med uppmärksamhet. Låt oss då se till, huruvida 1857 års traktat verkligen upphäver alla folkrättsliga grundsatser, så att man skulle rätta sig efter den och icke efter något annat. Om man då först ser på titeln, lyder den: "Traktat angående afskaffande af tullafgifterna i Öresund och Bälterna m. m.". Den omnämmer således icke något annat än afskaffande af tullafgifterna uti ett hafssund, af hvilket hälften är svenskt, och det är således sannerligen icke några folkrättsliga principer, som derigenom blifvit frångångna. Gå vi nu till inledningen af traktaten så står der, att "Hans Maj:t Konungen af Sverige och Norge m. fl. å ena sidan, samt Hans Maj:t Konungen af Danmark, å den andra, lifvade af samma önskan att underlätta och öka de handels- och sjöfartsförbindelser, som för närvarande emellan deras respektive stater eller genom dem ega rum, medelst så väl ett fullständigt afskaffande nu och för alltid af alla de afgifter som i Sundet och Bälterna uppbäras för fränmande fartyg och deras laster, som ock en nedsättning i de afgifter som erläggas för varor, hvilka i transito föras på de vägar, genom hvilka Nordsjön och Elben sammanbindas med Östersjön, hafva beslutat att för sådant ändamål underhandla om en särskild traktat, och till följd deraf till sine Fullmäktige utnämnt etc." Det står således tydligen i denna inledning endast, att man sammanträdt för att öfverenskomma om afskaffande af de afgifter, hvilka förut varit gällande, och ingenstädes i denna traktat finnes uppgifvet, att sändebuden från alla dessa makter sanlats för att göra Sundet till ett helt och hållet fritt farvatten, hvilket jag oupphörligt sett upprepas i tryck, och hvilket jag äfven med ledsnad hört här i dag upprepas. Vill man se närmare till, om meningen möjligen skulle kunna vara otydligt uttryckt i traktaten och går till protokollen rörande sjelfva underhandlingarne, finner man äfven der i början af dessa protokoll uttaladt, att konferensen sammanträdt för att öfverenskomma om "le rachat des péages du Sund", hvilket på Svenska betyder "*friköpning från afgifter i sundet*". Detta var således ändamålet med konferensen; detta var det, hvarom desse fullmäktige hade att afhandla och icke något annat. Ser man efter hvilka dessa afgifter voro som aflöstes — så finner man, att de voro: 1:o tullen å handelsvaror, 2:o expeditionsafgiften och 3:o fyrpenningarne. Dessa afgifter kapitaliserades och Danmark erhöll ett motsvarande kapital, för att dessa afgifter å fartyg och varor, som passerade Sundet, icke vidare skulle uppbäras. Så står det i protokollen, och det är äfven fullt öfverensstämmande med sjelfva traktaten. Ingenstädes finnes något tal om att genom denna traktat alla folkrättsliga grunder skulle upphöra att tillämpas i Sundet, och mine Herrar, detta är en sak, som man sannerligen icke gerna skulle kunna medgifva i någon traktat. Detta påstående hafva reservanterne hentat ur sin egen fatabur och jag vågar försäkra, att de ur traktaten icke kunna framdraga något, som ger stöd derför.

Skulle man antaga, att den utaf reservanterne uttalade grundsats om fullkomlig lotsningsfrihet genom Sundet blifvit erkänd genom trakta- ten, borde väl Sverige i främsta rummet hafva erkänt den. men så har icke skett. Svenska lotsstyrelsen, som blifvit hörd angående frilotsningen, förklarade sålunda, att, den deremot icke hade något att invända, med det förbehåll "att till undvikande af intrång i kronolotsarnes rättigheter, sällskapet icke må befatta sig med lotsning i sådana farleder i nämnde sund som finnas i gällande lotsförordning upptagna, och i hvilka lotsning skall ske genom kronolotsarne." Vi erkänna således icke heller i denna stund, att en sådan obegränsad lotsningsfrihet i Sundet existerar. Öre- sunds lotsällskap har aldrig, såsom af en talare här uppgifvits, af rege- ringen begärt eller erhållit någon sanktion, ty då Öresund enligt svenska lotsförordningen betraktas såsom öppen sjö, behöfde sällskapet för att bilda sig icke något som helst tillstånd af regeringen. Deremot har det hos regeringen anhållit om klareringsfrihet i de svenska hamnarne, och i det regeringsbeslut, hvarigenom en sådan frihet från tullklarering tiller- kändes detsamma, uttalas den åsigt, att företaget borde blifva gagnande för sjöfarten, men någon sanktion har det aldrig fått, och några statuter hafva aldrig af sällskapet blifvit framlagda för regeringen. Från svensk sida har under denna tvist alltid åberopats 2:dra artikeln 3:dje momentet af traktaten, att det skall stå hvar och en fritt att anlita lots eller icke samt att lotsafgift icke skall kunna fordras af andra fartyg än dem, som sjelfvilligt begagnat lots, under det att danskarne deremot åberopat or- dalagen i samma moment, att "Konungen af Danmark förbinder sig att, liksom tillföre, vaka öfver lotsväsendet". Jag tror icke, att den, som fördomsfritt betraktar dessa punkter, skall kunna neka, att de motsäga hvarandra, och så är förhållandet äfven i detta afseende med andra punk- ter i traktaten.

Jag måste bekänna, att jag befinner mig nu liksom under hela denna strid i en falsk ställning, ty sedan jag under en längre tid för danska regeringen framlagt alla de skäl, som från svensk sida kunnat anföras såsom talande, för att man skulle gifva oss fullkomlig lastnings- frihet i hela Öresund, kan jag nu lätt genom ett yttrande här, om det blir bekant på andra sidan Sundet, göra troligt, att jag icke haft fullt allvar med hvad jag förut påstått, och att jag redan under pågående underhandlingar ansåg de svenska fordringarne ohållbara. De häftiga an- fall, som för denna frågas behandling gjorts emot regeringen, nödga mig emellertid att vidröra frågan, men jag måste alltid förbigå några för af- görandet viktiga omständigheter, som jag icke anser böra komma till of- fentligheten, ehuru de blifvit framlagda för Konstitutions-Utskottet. I fall verkliga de punkter af traktaten, som från svensk sida framstälts, skulle vara så afgörande, som man velat förmoda, motsägas de, utom af den punkt, jag nyss anförde, äfven af t. ex. det 4:de mom. af 2:dra artikeln, der det står, att Konungen af Danmark förbinder sig "att utan någon inskränkning medgifva hvarje enskild person, dansk eller utländsk, rät- tighet att i sundet och Bälterna fritt och på samma vilkor, utan afse- ende å nationaliteten, förlägga fartyg, i ändamål att med bogsering bi- träda de handelsfartyg, som deraf vilja sig begagna." Det är ju alldeles gifvet att, om genom föregående punkter sjöfarten i Sundet blifvit för-

klarad till alla delar fri, så hade det icke behöfts någon särskild förklaring, att hvar och der skulle få hålla bogseringsbåtar, ty då hade ju detta fallit af sig sjelf. Det finnes för öfrigt, såsom sagdt, flera punkter, som göra den ställning, hvilken reservanterne intagit, fullkomligt ohållbar.

Jag hörde, då jag en stund på förmiddagen var inne i denna Kamræare att här skulle komma att upplåsas någon handling till bevis, att Sverige verkligen under förra seklet varit berättigadt till lotsning i hela Sundet. Jag känner visserligen icke, om några sådana dokumenter redan blifvit upplåsta men kan likafullt uttala mig i ämnet. Under förra seklet var flera gånger fråga om att upprätta ett svenskt lotsväsende i Sundet, ty der fanns då icke något ordnadt lotsväsende förrän det danska inrättades, om jag minnes rätt, år 1778. För att upplysa saken skall jag anhålla att få läsa upp följande utdrag af lotskontorets och Amiralitetskollegiets den 10 September 1782 och den 27 mars 1783 afgifna yttranden, af hvilka man får se huru ställningen under förra seklet verkligen var. I ett den 10 September 1782 till Amiralitets-kollegium afgifvet betänkande yttrade lotskontoret:

“att redan under Carl XII:s tid befallning utfärdats, att 4 lotsar skulle tillsätta vid Falsterbo “för att lotsa kronans skepp genom Flintrännan och Drogden“ (jag anser mig böra nämna, att i äldre handlingar Drogden var ett uttryck, som användes gemensamt för båda segellederna såväl Drogden som Flintrännan), men att, först sedan en dansk lots satt ett svenskt örlogsskepp på grund i Sundet “Kongl. Brevet den 4 Oktober 1731 gifvit första egentliga anledningen att tänka på lotsinrättning uti Sundet; att vigten häraf framhölls genom Kongl. Brevet den 10 Aug. 1762, men att redan 1766 Amiralitets-kollegium förklarar det hafva varit omöjligt att åstadkomma en lotsinrättning vid Skanör såsom planen varit; att kollegium nämnda år i skrifvelse till Rikens Ständer uppgifvit att, ehuru danska lotsar förmenade sig bäst berättigade till lotsning genom *Drogden*, hade dock, eftersom svenska lotsar “icke kunde förnekas att lotsa egna svenska fartyg“ många försök blifvit af kollegium gjorda att få lotsinrättning vid Skanör, hvarvid i främsta rummet afseende varit fästadt på nödvändigheten af en sådan inrättning för kronans egna fartyg; att likväl företaget icke haft åsyftad framgång, förnämligast till följd af den alla fartyg åliggande skyldigheten att erlägga tull vid Helsingör, hvarigenom danska lotsar kunde hindra att svenska begagnades; att ett ytterligare hinder sedermera uppkommit derigenom att danska regeringen, “utom de fordna många Amagers lotsar, upprättadt ett kompani lotsar, som skola hela Sundet igenom uppåssa alla från Kattogat och från Östersjön kommande fartyg och lotsa dem fram och tillbaka genom hela Sundet“; att det icke desto mindre väl lönar mödan att återupptaga planen “om Kongl. Maj:t för kronans egna fartyg skulle, utan Amiralitets-inqvarteringskassans kännning, täckas göra denna kostnad“, men att “fast icke något lärar kunna vinnas dermed i så måtto att för främmande fartygs lotsning något inflyter“; att man icke kunde hoppas att återfå omkostnaderna, men att man dock alltid skulle årligen inbespara, “hvad dels kronofartyg, dels egna svenska fartyg ännu dagligen betala till danska lotsar“.

Efter att hafva erhållit detta yttrande aflät Amiralitets-kollegium

den 27 Mars 1783 underdånigt utlåtande till Kongl. Maj:t. Kollegium, som i strid med lotskontoret ansåg, att idén om en svensk lotsinrättning borde öfvergifvas, anmälde i detta utlåtande,

att "på det kronans fartyg måtte undgå att nyttja danska lotsar" kollegium tillsatt lotsar längs svenska kusten samt låtit göra karta öfver Flintrännen och inöfva styrmännen att lotsa genom sundet; att härvid berott till år 1780, då lotsen vid Skanör omkommit utan att någon kunnat förmås åtaga sig lotstjensten efter honom; att kostnaderna för hållande af nödigt antal lotsar för lotsning genom Drogden blefve för stora; att, då fartygen måste klarera tullen i Helsingör, de danske lotsarne skulle betaga de svenske all lotsning; att Hans Danske Maj:t för kort tid sedan (10 Sept. 1778) utom de många lotsarne på Amager låtit upprätta ett kompani lotsar för lotsning fram och tillbaka af alla från Kattegat eller Östersjön kommande fartyg; att kollegium i anseende till alla dessa med flera omständigheter samt "då en säker, vanlig och med ansvarige lotsar försedd väg genom Drogden är på närmare håll öppen", anser tiden vara inne att "helt och hållet öfvergifva idén att genom en lotsinrättning i Flintrännen draga handelssjöfarten den vägen"; att likväl örlogsflottans styrmän borde förskaffa sig behörig kännedom om detta farvatten (Flintrännen), så att kronans fartyg sluppe anlita de danska lotsarne.

I den danska förordningen, hvarigenom slutligen ett fullständigt lotsväsende upprättades i Öresund, står det uttryckligen nämndt, att inga andra än danska lotsar skulle ega befatta sig med lotsning i Sundet, men långt ifrån att protest deremot anfördes från svensk sida godkände Kongl. Maj:t ofvannämnda Amiralitets-kollegii uppfattning att någon svensk lotsinrättning derstädes ej vidare borde ifrågasättas. Så stod frågan under förra seklet; man sökte vid flera tillfällen upprätta en svensk lotsning i Sundet, innan någon ordnad dansk lotsning der infördes, men alla dessa försök misslyckades och blefvo öfvergifna.

En talare här ansåg, att det varit högst orätt af danska myndigheterna, att de innehållit afgifter från lotsarne, ty de borde efter hans tanke i stället hafva hållit sig till fartygen, men detta hade ju varit alldeles stridande mot traktaten, ty ett fartyg får icke på något vis uppehållas, och de kunde följaktligen icke hålla sig till annat än lotsarne. Hade dessa lotsar lotsat i de svenska lotslederna, t. ex. mellan Malmö och Skanör, hade de likaledes blifvit pliktfälda, ty man är lika sträng på svenska sidan, så att de ej få lotsa der. Böterna äro derjemte mycket högre i Sverige, så att de här fått betala 25 till 100 R:dr, under det att våra lotsar i Danmark bötfällts till endast 2—5 R:dr danskt, således 4—10 R:dr svenskt.

Äfven anförde samme talare, såsom alldeles orimligt att, om ett fartyg toge lots med sig från hemorten, beräknad på långlotsning, skulle denne icke få lotsa genom Sundet. Detta innebär emellertid ett fullkomligt misstag, ty om t. ex. ett fartyg, kommande från England, i Göteborg förhyr en lots, får denne lotsa genom alla danska farvatten, ty han anses då tillhöra besättningen, men kommer fartyget till de svenska lotslederna, blir det pliktfäldt, ty, om det också icke behöfver lots, skall det dock betala den.

Densamme talaren framkastade ett påstående, som jag icke tror han kan bevisa, då han nemligen upprepade ett rykte, som blifvit spriddt ge-

nom tidningarne. att svenske lotsar blifvit arresterade i svenskt farvatten och nära skånska kusten. En enda arrestering i Sundet har förekommit, som gaf anledning befara något sådant och, såsom af de tryckta handlingarne inhemtas, skyndade regeringen att anställa de noggrannaste efterforskningar för att utröna, huru förhållandet dermed varit. Den lots, som frågan gällde och hvilken blifvit uppbringad i Sundet, har emellertid, då han förhördes, blifvit beträdd med en anmärkningsvärd tvetalan. Inför polismyndigheterna i Helsingör yttrade han först alldeles i likhet med de 4 danska lotsar, som uppbringat honom, att arresteringen skett "omkring midsunds", ehuru efter hans påstående närmare Helsingborg, men enligt deras närmare Helsingör. Då det icke finnes några prickar för att utvisa medellinien i sundet, kunna bevis lika litet anföras för det ena påståendet som för det andra. Utrikes-departementet härstädes skref då både till landshöfdingen i Malmö och till sällskapets direktör löjtnant Ramsten för att få utrönt, huruvida samme lots verkligen blifvit arresterad i svenskt farvatten. När denne då hördes på landshöfdinge-embetets befallning, svarade han att han vore öfvertygad om att den punkt, hvar-est han uppbringats, varit belägen $\frac{2}{3}$ från danska landet och $\frac{1}{3}$ från det svenska, men då han sedermera kom inför löjtnant Ramsten hade modet vuxit ännu högre och han förklarade, att det var "nära inemot svenska kusten" — detta oakadt han vid polisförhöret i Helsingör vidgått att det varit ungefär "midsunds". Jag frågar nu, om man kan ause denne person, som haft tre olika uppgifter, såsom så sannfärdig, att man skulle sätta mera tro till honom än till de 4 danska lotsarne, hvilkas utsago öfverensstämde med hans första yttrande? Några andra sådana arresteringar hafva, så vidt jag har mig bekant, icke skett och det säkra är, att, om något dylikt skulle hafva inträffat, vore det fullkomligt i strid med danska regeringens instruktioner, ty dessa voro särdeles moderata, såsom bäst synes af föreskrifterna för kanonbåten Wil-lernos hvilka innehöllo, att endast få anhållningar skulle samtidigt få göras och icke på något vilkor ombord på fartyg äfven om detta låge till ankars, och kaptenen det medgäfvde o. s. v.

Densamme talaren anförde såsom en stor brist på grannlagenhet från Danmarks sida, att när danska fartyg blifvit bötfällda derföre att de icke begagnat lots inom svenskt farvatten och framställning gjorts om att få dessa böter indrifna, hade icke danska regeringen tvungit rederierna att betala böterna. Om danska regeringen kommit till den svenska och sagt att den eller den svenska lotsen har brutit emot danska lotsförordningen och derför blifvit bötfälld; skulle då svenska regeringen taga ut dessa böter? Det vore i sanning ett högst farligt prejudikat, och det förvånar mig, att just den, som uppträder till försvar för våra svenska lotsar, yrkar på användande af ett dylikt vapen.

Han yttrade, att danska regeringen icke hade rätt att "kasta sig öfver" våra lotsar, såsom orden lydde. I hvarje land tillämpas emellertid den lag, som der gäller, och om en främmande undersåte bryter emot lagen i Sverige, taga våra myndigheter fast honom och straffa honom. Hvarje land har också en ovilkorlig rätt att bestraffa de brott, som begås inom dess territorium, dess sjöterritorium lika väl som dess landterritorium.

Vidare uppläste talaren åtskilliga utdrag ur en tidningsartikel, hvilken jag endast helt hastigt genomögnat, men jag fästade mig dock särskildt vid sådana besynnerligheter, att jag deraf tydligt kan se, att författaren icke gjort sig synnerligen mycket besvär med att taga reda på förhållandena. Han anmärkte t. ex., att det varit mycket olämpligt att rättelser i det danska förslaget till deklamationer, från svensk sida äfven skett på danska språket. Om deklamationen varit affattad på fransyska eller tyska språket, skulle vi äfven då hafva infört rättelserna på svenska? Rättelsen bör väl göras på samma språk, hvarpå handlingen är skriven; så förefaller det åtminstone mig. Dessutom klandrade han regeringen derföre att den skulle hafva gått danska regeringen alltför mycket till mötes genom att utstryka ordet "krono-" framför "lots", hvarigenom han ansåg att vi gått miste om någon fördel ehuru just genom utstrykande af detta ord de enskilde lotsarne erhållit samma rätt som eljest blifvit kronolotsarne ensamt förbehållen, att lotsa till och från Köpenhamns yttre redd. Detta kan vara tillräckligt för att visa halten af denna artikel, hvilken ej torde vara förtjent af den ringaste uppmärksamhet.

Talaren påstod, att, såsom förhållandet nu är, hafva våra lotsar alldeles ingen förtjenst, emedan det ej skulle löna sig att lotsa t. ex. från Kullen till Köpenhamn. Det förefaller mig besynnerligt, ty af de bötfällda svenska lotsarne är det flere, som lotsa just från Kullen till Köpenhamns yttre redd, och om detta lönat sig i somras med fara att pliktfullas, bör det väl äfven löna sig nu. Efter de underrättelser jag fått har den södra lotsstationen, der de fleste lotsarne äro anställda, haft ganska mycket att göra. Det är dock nu i alla fall icke fråga om, huruvida den öfverenskommelse, som träffats, varit mera eller mindre förmånlig, utan huruvida man kunnat träffa någon annan, och huruvida man, såsom reservanterne påstå, har kunnat grunda sitt yrkande derom uteslutande på traktaten, utan att taga något annat i betraktande och med förbigående af allt hvad folkrätten föreskrifver.

Reservanterne säga, att "Danmark genom denna deklamation erhållit förmåner, hvartill det enligt traktaten ej haft grundad rätt". Det skulle vara intressant att veta, hvilka dessa förmåner äro. Så vidt jag kan se, hafva reservanterne fullkomligt förblandat tvänne uttryck, som för öfrigt uti det hvardagliga lifvet äro temligen allmänna, nemligen att erhålla och att förlora. Danmark hade förut en rätt, som -- den må nu hafva varit laglig eller icke -- åtminstone icke förr blifvit bestridd, nemligen till uteslutande lotsning genom hela Sundet. Denna rätt hade det, innan deklamationen kom till stånd, och våra lotsar bötfälldes, när de icke ställde sig detta till efterrättelse. Genom deklamationen förlorade Danmark denna uteslutande rätt uti största delen af Sundet och bibehöll den endast för den korta helt och hållet danska farled, som kallas Drogden. Huru kan man då påstå, att de danska lotsarne härigenom *erhål- lit* någon fördel, som de ej förut haft? Detta måste jag på det bestämdaste bestrida; de hafva tvärtom förlorat en ganska väsentlig rätt som de förut obestridt utöfvat.

Man har alltid talat om lotsningsrätten och ansett den vara ett privilegium, som regeringen både vid underhandlingarne år 1857 och ef-

terät försummat att tillförsäkra oss, men det förhåller sig med lotsningsrätten i allmänhet alldeles på samma sätt som med skjutsningsrätten eller, såsom man vanligen kallar den, skjutsningsbesväret, och hvilken rätt man i denna Kammare ej brukar håller så synnerligen mycket på. Lotsningsrätten anses nemligen i allmänhet icke såsom en fördel utan såsom en börda, och stater äro vanligen ingalunda angelägna om att genom traktater skaffa sig en sådan börda. Vi veta ju, att särskilda lotshemman på våra kuster äro anslagna till bestridande af lotsningen. Hvarföre skulle detta väl behöfvas, om lotsningen vore att betrakta såsom en fördel? Det kan visserligen hända, att lotsningen i vissa undantagsfall kan vara fördelaktig, liksom det i vissa fall kan vara en fördel att få skjutsa. Sådant kan så mycket mera blifva vinstgifvande, om man får utöfva vare sig lotsning eller skjutsning, utan någon slags kontroll och såsom man finner för godt, under det att de konkurrenter, man har, äro underkastade stränga skyldigheter, och straff, i fall de begå något fel.

Då man så mycket talar om detta lotssällskap, och anser såsom en stor förlust, att regeringen icke kunnat förskaffa detsamma så stora fördelar, som den önskat, måste man äfven närmare betrakta detta sällskaps uppträdande. Jag tviflar ej att det var sammansatt af ganska aktningvärda män, — jag har åtminstone icke hört något annat — men det ansåg sig i besittning af oinskränkta rättigheter, utan några motsvarande skyldigheter. Kau det verkligen vara i sjöfartens intresse, att detta sällskap får fortfara såsom hittills; månne t. ex., när sådana frilotsar sätta bort fartyg, assurancesbolagen verkligen utbetala assurancen? Jag har visserligen hört uppgifvas, att sällskapet underhandlat med några assurancesbolag och fått ett sådant medgifvande, men svärigen torde alla bolag gå in derpå, ty dessa lotsar äro icke vederbörligen privilegierade att lotsa. De kunna gå ut, när de vilja; de äro icke skyldige såsom kronolotsar att gå ombord på det första fartyg, som hissar lotsflagg för att påkalla deras bistånd; de kunna ligga lugt och vänta, tills ett större och mera djupgående fartyg kommer, som lönar sig bättre, under det att kronolotsarne få taga de mindre. Gör en kronolots sig skyldig till någon förseelse, blir han strängt straffad. Sätter han bort ett fartyg, kan han komma på flere års fästning och till och med i Danmark dömas till arbete i jern, under det att en sådan frilots är en fri medborgare och fullkomligt skadeslös. För honom finnes icke något straff, ty den som vill begagna sig af hans tjänst får skylla sig sjelf för hvad som genom hans förvällande gått förloradt.

Jag tror sannerligen, att man har gjort sig alltför stora föreställningar om den vikt och betydelse, hvaraf det skulle vara för sjöfarten, att dessa lotsar finge fortfara med sin lotsning, och jag betvivlar huruvida regeringen bort fortfara att uppmuntra detta företag, ty, mine Herrar, kan verkligen en regering, som vill åtnjuta aktning och göra alla rätt, handla på annat sätt än en hederlig enskild man skulle göra? Den svenska lotsstyrelsen yttrade, såsom vi sett, då detta sällskap bildades, att så vida dessa lotsar icke lotsade i de svenska lotslederna, hvilka voro kronolotsarne enligt gällande författningar förbehållna, hade styrelsen ej något att deremot invända. Skall då svenska regeringen, på samma gång den bestraffar dessa frilotsar, om de göra intrång inom svenskt

lotsområde, hålla dem ryggen fri, samt hela den svenska nationen stå i vapen bakom, när de lotsat i de danska farlederna? Detta vore efter min tanke ej hederligt handladt.

Man har återoppat exemplet af engelska kanalen och ansett, att i Öresund skulle det vara liksom der, hvarest lotsningen är fri och lotsar af alla nationaliteter äfven finnas. Skilnaden är dock den, att engelska kanalen är ett haf, så bredt, att den mellersta delen icke ligger inom något lands jurisdiktion och i följd deraf kunna undersåtar från hvilket land som helst komma dit och lotsa. Det är således i verkligheten ett öppet haf. Gå vi deremot till sundet mellan ön Wight och Portsmouth, hvilket sund torde vara lika bredt och långt som farleden genom Drogden och som med denna äfven har den likhet att det löper förbi en stor örlogshamn, så finna vi, att det der är vid stränga böter förbjudet andra än engelska lotsar att lotsa. Jag hörde nyss nämnas, att i vår lotsordning Öresund betraktas såsom öppen sjö, hvarför det borde för alla vara tillåtet att der lotsa, men detta sund är ej bredare än att det till alla sina delar måste lyda under kuststaterna. Den svenska lotsförordningen är ej heller någon internationel akt utan utfärdad till efterrättelse endast för vårt lotsverk samt förblifver utan kraft och verkan så väl i de danska som i andra länders farvatten.

Jag kan icke underlåta att här upptaga äfven en annan punkt ur reservationen. Der anföres nemligen: "jag finner detta så mycket mera anmärkningsvärdt, som vår ställning i frågan — *derest den, såsom sig bör, hänskjutes till de kontraherade makterna* — blifvit genom detta medgifvande väsendtligen försvagad". Det förvånar mig i sanning, att ledamöter af Konstitutions-Utskottet, hvarest man får förutsätta, att i allmänhet män med en vidsträcktare statsmannablick viinna inträde, kunna yttra en sådan tanke som att frågan verkligen borde hänskjutas till afgörande af en konferens emellan alla de kontraherande makterna, d. v. s. nära nog alla de civiliserade länderna inom nya och gamla världen för att slita en tvist som svårligen för någon annan makt än Sverige kan hafva något intresse. Man har visserligen påstått, att lotsningen af danskarne utöfvats på ett klandervärdt sätt, men vi hafva af dessa handlingar sett, det danska regeringen förklarar, att icke något klagomål deröfver framstälts från någon regering, ehuru samtliga dertill varit fullt berättigade på grund af traktaten. De hade troligen ej heller underlåtit detta, ifall det verkligen varit så illa bestådt med lotsningen. Denna kan således icke hafva varit så bristfällig, som man velat låta påskina. De danska lotsarnes antal med ordinarie och extra inberäknade, uppgår till 300—400 förutom lotslärlingar, medan Öresundssällskapets lotsar voro endast 34. De 300—400 danska lotsarne skulle således ej kunnat få någon så ofantligt stor hjälp af våra 34, af hvilka dessutom hälften lågo på norra och hälften på södra sidan af Sundet.

Skulle man nu, för att slita denna tvist, vädja till alla de civiliserade makterna i nya och gamla världen, skulle det sannerligen hafva ett mycket ledsamt inflytande på vårt anseende; derom är jag öfvertygad. Vi önska ju, att man i andra länder skall erkänna det goda och vänskapliga förhållande, som råder mellan de skandinaviska rikena. Vore det då ej mycket beklagligt att nödgas vända sig till främmande makter och

säga: kom hit och afgör, huruvida traktaten gifver oss rätt att lotsa i Sundet eller icke! I fall man kunde hoppas att vinna något dermed, skulle man dock kanske underkasta sig denna olägenhet äfven med fara att sära danska regeringen samt, efter hvad jag tror, tillika danska nationen? Fördelen skulle ju möjligen kunna vara så stor, att det vore skäl att underkasta sig dessa dermed förenade olägenheter, men då skulle man också vara någorlunda säker på att denna konferens, i fall den sammanträdde, skulle komma att godkänna våra anspråk, och det är just detta, hvarpå jag högeligen tviflar.

På grund af hvad jag redan upplyst, kan jag nemligen svårligen hoppas, att konferensen skulle komma till den öfvertygelse, att lotsningen i det danska sundet Drogden vore frigjord, och de folkrättsliga grunderna derstädes öfvergifna. Såsom förut sagdt, finnes det uti denna traktat icke något, som berättigar till en sådan slutsats.

Troligen skulle dock denna konferens taga i betraktande, huruvida det kunde vara fördelaktigt att af Danmark utverka afträdaudet af lotsningsrätten i Öresund och möjligen kunde den anse ett sådant afträdaudet vara i sjöfartens intresse, men den kunde omöjligt begära, att Danmark skulle afstå från en rätt, som icke blifvit aflöst, ty genom traktaten aflöstes blott tullafgifterna och fyrpenningarne. Danmark skulle således med fullt skäl kunna begära en större eller mindre aflösning för lotsningsrätten, och hvem skulle då betala denna aflösning? De främmande makterna skulle troligen icke hafva lust härtill, ty för dem är det likgiltigt om danska eller svenska lotsar besörja lotsningen i Sundet, och ej heller det Öresundska lotssällskapet, utan det blefve således svenska kronan som finge vidkännas denna utgift. Jag vet icke, om Riksdagen skulle lemna sitt samtycke till en sådan åtgärd, hvarpå ingen annan än lotssällskapet skulle vinna. Men det är ej nog härmed, ty om andra nationers lotsar skulle blifva lika berättigade med de danska till och med i danskt farvatten, skulle Danmark otvifvelaktigt fordra, att dessa nationer äfven skulle deltaga i skyldigheten att ansvara för lotsningens upprätthållande i Sundet. Hittills hafva alla i traktaten deltagande makter haft rätt att, derest de funnit lotsningen illa bestridas, vända sig mot Danmark med klagomål häröfver och fordra att Danmark skulle anställa flere eller bättre lotsar i Sundet. Skulle nu Danmarks skyldighet att ensamt upprätthålla lotsningen upphävas för att till en del öfverflyttas på oss, måste äfven vi underkasta oss samma ansvar, och jag kan icke finna någon fördel häruti, då vi för närvarande utan detta ansvar hafva lika rätt med Danmark i alla *gemensamma* farleder. Att en geografisk configuration gjort Drogden till ett uteslutande danskt farvatten kunna vi icke göra om.

Jag vill slutligen blott upptaga ett yttrande af en föregående talare, nemligen, att svenska folkets rättigheter skulle blifvit kränkta i denna fråga. Det har högligen snärtat mig att höra ett sådant uttalande, men jag hoppas det icke kan gillas af dem, som gjort sig mödan att sätta sig in i frågan. Jag kan nog förstå, att det skulle mera slagit an på mången, om äfven jag ställt mig på samma ståndpunkt och förklarat danska regeringen eller de danska myndigheterna hafva handlat på ett

hänsynslöst och egenmäktigt sätt i denna fråga, men jag skulle då icke hafva talat sanningens språk, och jag hoppas, något annat aldrig skall komma att gillas i en svensk riksförsamling. Jag kan lika litet påstå, att öresundslotsarne uppfört sig oförvitligt, ty om de hade understött regeringens bemödanden till deras förmån, genom att följa de råd den samma låtit gifva dem, hade frågan måhända fått en annan utgång. Vi hafva just dessa lotsar till stor del att tacka för de svårigheter, som omöjliggjort en fördelaktigare lösning. Oaktadt Öresundska lotssällskapet uppgifvit sig vara bildadt för att besörja långlotsning emellan Kullen och Falsterbo eller tvärtom, har det helt öppet förlagt sina lotsbåtar utanför Köpenhamns redd. Vid början af underhandlingarne lät min företrädare genom Konungens Befallningshafvande i Malmö varna sällskapets lotsar och förehålla dem att inskränka sig inom den af dem sjelfva uppgifna bestämmelsen att utöfva långlotsning mellan Kullen och Falsterbo, hvilket för öfrigt en talare nyss förklarade skulle vara det enda, som för dem lönade sig, men detta oaktadt, hade de ständigt båtar med sin flagga och sitt märke i seglen liggande på Köpenhamns yttre redd så nära, att köpenhamnarne kunde se dem från strandpromenaden. Om en främmande makts lotsar hade börjat lotsa i de farvatten, der Sverige anser sig hafva obestridlig rätt att ensam besörja lotsningen, och varit så närgångna att vi kunnat se deras båtar från Djurgården eller Skeppsholmen, hemställer jag om icke detta skulle uppretat den svenska nationalkänslan? Af förhandlingarne i Folketinget ser man äfven, att nationalkänslan i Danmark varit i hög grad uppretad härigenom, och att man förebrådde danska regeringen stor svaghet, då den icke lyckats ställa till rätta en sak, der Danmark ansågs hafva rätten alldeles otvifvelaktigt på sin sida. Om de svenska lotsarne velat rätta sig efter regeringens råd och varningar, hade resultatet kanske kunnat blifva ett annat, men när de på detta oförsynta sätt gått tillväga, har det icke varit möjligt för regeringen att hjälpa dem, huru mycket regeringen än önskat det. Jag har äfven mer än en anledning att antaga att de, efter det den danska polisförordningen utkom, ej så alldeles utan beräkning utsatte sig för att blifva arresterade, ty de visste att de derigenom skulle till sin förmån uppretat den svenska nationalkänslan.

I anseende till den långt framskridna tiden uppsköts den vidare öfverläggningen rörande förevarande ärende till eftermiddagens sammanträde.

§ 4.

Upplästes och lades till handlingarne tvänne till Kammaren inkomna, så lydande sjukbetyg:

Att Andra Kammarens vice Talman, Herr Baron Gustaf Åkerhjelm, genom sjukdom med feber är hindrad att i dag och följande dagar deltaga i riksdagsförhandlingarne, intygas härmed å läkareed: så sannt mig Gud hjelpe till lif och själ. Stockholm den 29 April 1874.

Oskar Th. Sandahl.
Med. Dr. & Prof.

Att Ledamoten af Riksdagens Andra Kammare, Herr Per Nilsson i Espö, är till följd af en tillfällig åkomma förhindrad att i Riksdagens förhandlingar deltaga under den närmaste tiden, intygas härmed å aflagd läkareed: så sannt mig Gud hjelpe till lif och själ. Stockholm den 28 April 1874.

Oskar Th. Sandahl.

Med. D:r & Prof.

Kammarens ledamöter åtskildes kl. $\frac{1}{4}$ 4 e. m., men sammanträdde åter

Kl. 7 e. m.

§ 5.

Fortsattes öfverläggningen angående Konstitutions-Utskottets memorial N:o 7; och lemnades dervid ordet, enligt förut skedd anteckning, till

Herr Lyttkens, som yttrade: Grundlagen föreskrifver, att Konstitutions-Utskottet skall hos Riksdagen anmäla sådana af Regeringen vidtagna åtgärder och beslut, som vid statsrådsprotokollens granskning synts Utskottet vara af synnerligen anmärkningsvärd beskaffenhet. Beträffande befogenheten för Utskottets medlemmar hvar för sig att i sådant hänseende göra framställningar hos Riksdagen och, under form af reservationer mot déchargebetänkandet, framlägga andra anmärkningsanledningar, är derom intet uttryckligt vare sig förbud eller föreskrift meddeladt i grundlagen. Vid öfverläggningarne inom Konstitutions-Utskottet rörande denna del af dess uppdrag har ock den frågan föranledt ganska mycken tvist, huruvida utskottsledamöter egde rättighet att reservera sig mot pluralitetens beslut, att en eller annan regeringsåtgärd ej vore anmärkningsvärd samt derutinnan uttala och bifoga memorialet sina åsigt. Denna fråga, huru mycket omtvistad den än varit och ännu är, har dock genom häfd funnit en lösning, som åt reservationsrätten gifvit ett berättigande. Jag anser mig också icke nu behöfva uttala något omdöme derom, huruvida en dylik reservationsrätt må vara i grundlagen medgifven eller icke, ty ett faktum är, att den finnes och utöfvas.

I det föreliggande memorialet hafva ock ganska allvarsamma framställningar gjorts af åtskillige reservanter, och flera af dessa uttalanden hafva både inom och utom riksförsamlingen befunnits så behjertansvärda, att Konstitutions-Utskottet från mera än ett håll fått uppbära förebräelser därför, att Utskottet icke gjort dessa frågor till föremål för anmälan hos Riksdagen lika väl som den, hvilken upptagits i Utskottets memorial.

Om jag nu tager i betraktande dessa reservationer, möter mig, bland andra, en, som afgifvits af en ledamot i Första Kammaren, Herr Rydin och jag ber att om densamma få yttra några ord. Jag har icke dermed för afsigt att inverka på någons öfvertygelse. Jag önskar endast att få

redogöra för de skäl, på grund af hvilka jag funnit mig förhindaad att instämma i denna reservation. Jag anser mig vara dertill så mycket mera förpligtad, som nämnda reservation vid dess första framträdande väckt ett icke obetydligt uppseende. Reservationen utgår hufvudsakligen från den förutsättningen, att det af honom anmärkta regeringsbeslutet ej kunde hafva blifvit fattadt på den dag, som statsrådsprotokollet angifver, att det vidare icke vore i grundlagsenlig ordning tillkommet samt slutligen icke heller blifvit formenligt behandladt. Han grundar dessa antaganden på sannolikhetsberäkningar. Dessa åsyfta att ådagalägga, att, då Riksdagens skrifvelse är daterad den 24 Maj, departementschefen omöjligligen kunnat medhinna ärendets bringande i ordning till föredragning redan den 6 derpåföljande Juni, och att statsrådsprotokollet vore antedateradt. När detta påstående gjordes i Konstitutions-Utskottet, framkallade detsamma i första ögonblicket en viss sensation. Anmärkningen föreföll verkligen och så graverande, att man svårligen kunde utan någon häpnad åhöra den. Vid närmare undersökning fann man emellertid snart, att densamma, på sätt jag nyss yttrade, var uteslutande stödd på obestyrkta sannolikhets-skäl.

Om man emellertid vill gifva sig in på det af reservanten beträdda området, kan dock en annan, enligt mitt förmenande, icke minst om ej mer antaglig sannolikhetsberäkning uppställas emot den reservanten uppgjort. Med ett sken af skäl torde sålunda kunna sägas och antagas, att det måste hafva varit omöjligt för Ecklesiastik-ministern att inför Kongl. Maj:t gifva någon utredning af läroverksfrågan i dess helhet, utan att han på förhand gjort sig klart, huru den förändrade anordningen af elementarläroverkens undervisningsplan skulle taga sig ut i verkligheten, och att han följaktligen icke kunnat undgå att, innan det viktiga reformförslaget anmäldes till godkännande af Kongl. Maj:t, hafva uppgjort ett nytt schema för undervisningen. Om Herr Ecklesiastik-ministern så gjort eller icke, känner ej jag, men ganska sannolikt synes det mig vara, att han bör hafva förfarit på ett dylikt sätt. Hvad vore då naturligare, än att Herr Ecklesiastik-ministern, med föranledande af Riksdagens skrifvelse, hvars innehåll var honom före den 24 Maj bekant, och som i hufvudsaken godkände Kongl. Maj:ts förslag, omedelbart efter beslutet om skrifvelsen företog ärendet till förberedande handläggning och utarbetade samt hade fullfärdigt i alla väsendtliga delar det tillämnade nya förslaget, så att sjelfva ärendet mycket väl kunde föredragas hos Kongl. Maj:t till pröfning och beslut redan den 6 Juni. Jag tror, att denna senare probabilitetskalkyl är åtminstone lika god som den förra. Jag lemnar dock alla dessa gissningar derhän. För Konstitutions-Utskottet egde de icke och kunna de icke hafva något värde eller något berättigande. Konstitutions-Utskottets skyldighet var att granska statsrådsprotokollen -- den och ingen annan. Då protokollet för den 6 Juni sistlidet är framtoogs och undersöktes befanns det ofta omhandlade cirkuläret detsamma bifogadt samt i behörig ordning underskrifvet af Konungen och af Ecklesiastik-ministern undertecknad. Jag hemställer, om inför denna uppenbara verklighet Konstitutions-Utskottet må hafva egt befogenhet att förklara protokollet vara falskt i denna del. Hvilken anledning hade väl Konstitutions-Utskottet att betvifla, ja, jag vågar säga, hvilken rätt till tvifvel derom,

att Konungen å nämnda dato underskrifvit protokollet och att detta var riktigt. Konstitutions-Utskottet är ingen domstol, som är berättigad att inkalla vittnen och anställa förhör. Det skall grunda sin mening och sin framställning, om det anser sig till någon sådan befogad, på de *statsrådsprotokoll*, hvilka föreligga till dess granskning och på dem kunde Utskottet *icke* stödja någon anmälan hos Riksdagen om det i fråga varande ärendets felaktiga behandling af vederbörande departementschef.

Reservanten har ytterligare såsom skäl för påståendet, att cirkuläret vore antedateradt, anført, att efter det uppgifna datum, eller den 6 Juni, en kommission af lärare blifvit af departementschefen sammankallad här i hufvudstaden för att diskutera och pröfva frågor rörande läroverksreformen, af hvilka en del, derest cirkuläret varit i verkligheten utfärdadt nämnde dag, redan blifvit genom detsamma bestämda och slutligen afgjorda. För att, om möjligt, ernå någon visshet i detta hänseende, begärde Konstitutions-Utskottet att få sig meddelade de handlingar, som rörde denna sak, äfvensom de protokoll, hvilka blifvit förda vid komiténs sammanträden, och fick till svar emottaga en skrifvelse, som tillkännagaf, att inga protokoll öfver diskussionen förts inom komitén, utan blott det slutbetänkande uppsatt, som finnes statsrådsprotokollen bifogadt. Alltså funnos för Konstitutions-Utskottet inga handlingar att tillgå. Inga diskussionsprotokoll hade blifvit förda, och detta förhållande var så mycket mindre egnadt att hos Utskottet väcka någon synnerlig förundran, som det i allmänhet icke är brukligt att föra dylika protokoll hos de komitéer, hvilka tid efter annan tillsättas för olika ändamål, och hvilkas öfverläggningar gemenligen få form först, när det slutliga betänkandet uppsättes, hvilket i detta fall utgjordes af komiténs betänkande rörande seminarium för elementarlärares pedagogiska bildning. Från detta håll var således icke att hemta något stöd för reservantens påstående angående cirkulärets antedatering. Vid ett sådant sakernas skick undrar jag, hvad Kammaren skulle hafva sagt, derest Konstitutions-Utskottet, utan tillgång till någon verklig bevisning och på den vacklande grundvalen allenast af lösa antaganden, accepterat reservantens "sannolikhetsberäkningar" och framburit dem i form af en anmälan för Riksdagen. Säkerligen skulle Konstitutions-Utskottet, denna högsta tolkare af grundlagens bud i tvistiga fall, då hafva bekommit en fullkomligt befogad erinran derom, att grundlagen icke åt Konstitutions-Utskottet inrymmer någon som helst berogenhet att så förfara. Och emedan ingen skada skett, icke rikets nytta blifvit åsidosatt, så föreföll hela denna reservation med dess sannolikhetsberäkningar, dess obestyrkta och obevisade påståenden, Utskottet så absurd, att ingen röst höjdes för att lemna den sitt understöd, förrän vid memorialets justering en enda ledamot slutligen fanns benägen att biträda reservantens åsigt. En talare på christianstadsbänken har emellertid i dag förklaradt, att, om innehållet af denna reservation blifvit af Utskottet godkänd och gjord till föremål för anmälan, han måhända skulle hafva tillstyrkt en åtgärd. Jag undrar likväl om han äfven i denna händelse skulle varit benägen att instämma uti en dylik haltlös anklagelse. Emellertid, hurudant verkliga sammanhanget med sakens behandling inom statsrådet varit, är icke möjligt för någon utom stående ens

aningsvis att utröna, och vågar jag alltså för min del ej deröfver fälla något omdöme.

Den reservation, som dernäst måhända torde vara märkligast, är den, som angår ståthållarefrågan. Om densamma har redan förut blifvit här under denna öfverläggning vidlyftigt ordadt och, efter hvad jag förnummit, ännu mera i Medkammaren. Men äfven denna anmärkning hade likväl inom Konstitutions-Utskottet endast för sig en mycket ringa minoritet. Man fann först och främst sjelfva saken, eller den lösning frågan erhållit, vara af sådan beskaffenhet, att deremot icke vore något att anmärka. Beträffande åter *sättet* för afgörandet, kunna visserligen meningarne vara delade, men för min del får jag erkänna, att en närmare granskning af förhållandet icke synes mig erbjuda fog för det skarpa klander som reservationen i sådant hänseende innehåller. Den svenska Justitie-statsministern åberopade såsom stöd för sin åsigt, att, om ock i afseende på sammansättningen af det statsråd, som för detta ärende blifvit tillkalladt, en afvikelse nu för första gången skett från det förfarande, som efter år 1842 varit följdt, det nu använda förfaringssättet likväl ej borde utgöra hinder för frågans företagande i den ordning densamma nu förekommit. Han åberopade, säger jag, bestämmelserna i 5 § af riksakten. Denna paragraf förklarar uttryckligen i dess senare moment att, "då inför Konungen i det norska statsrådet, när och ehvar det är samladt, ämnen förehafvas, som angå båda rikena, skola trenne ledamöter af det svenska statsrådet der äfven hafva säte och stämma". Att, när ett unionelt ärende förekommer till behandling i norskt statsråd, sammankalladt i Stockholm, alla de svenska statsråden skola der närvara, är således, såsom man finner, icke föreskrifvet i riksakten. Deraf framgår äfven, att för unionela frågors handläggning och pröfning, Konungen eger att välja vare sig norskt eller svenskt statsråd såsom det principala. Han valde det förre och der skola, enligt riksaktens 5 §, tre svenska statsråd närvara. Om också medgifvas måste, att en dylik tillämpning af nämnda paragraf för sammansatt statsråd, när det hålles i Sverige, strider mot vedertagen och förut följd praxis, är den likväl, efter hvad jag nu tror mig hafva ådagalagt, icke på något sätt stridande mot riksaktens föreskrifter för dylika fall. Förhållandet är följaktligen i all dess enkelhet endast det, att sakens nyhet och ovanlighet väckt en uppmärksamhet och ett klander, som sakens beskaffenhet icke förtjenat. Då nu i sammansatt norskt-svenskt statsråd Justitie-statsministern tillfrågades om sin mening med hänsyn till ärendets afgörande, yttrade han, att stadgandet i 14 § af Norges grundlag, att till ståthållare i Norge må utses äfven svensk man, enligt hans uppfattning, ovilkorligen fölle under bestämmelserna i 5 § riksakten, d. v. s. att frågan vore af unionel beskaffenhet och för den skull borde företagas till behandling och afgöras i sammansatt statsråd, samt således icke kunde af den norska regeringen ensidigt handläggas i uteslutande norskt statsråd. Jemväl i detta hänseende kan jag icke finna annat, än att den svenske Justitieministern förfäktade en åsigt, hvars riktighet ej lär kunna af någon svensk man bestridas. I sitt slutliga tillstyrkande hemställer han emellertid, att "med afseende å de förhållanden, hvarunder denna sak nu föreligger", ärendet må i uteslutande norskt statsråd till behandling och afgörande förekomma. Att i denna

del af sin uppfattning den svenske Justitie-statsministern och de tvänne öfrige närvarande svenska statsråden, som med honom instämde, haft orätt, skulle kunna vara möjligt, men att de svenska rådgifvarne mot sin öfvertygelse tillstyrkte något olagligt, framgår, såvida jag kan finna, ingalunda af statsrådsprotokollet. För öfrigt är frågan numera afgjord och kan icke göras om. Ståthållareposten är afskaffad och jag tror för min del icke, att genom sjelfva denna åtgärd Sverige lidit någon skada, likasom jag icke heller förmår inse, om man går till grunden af saken, att det *sått*, hvarpå åtgärden kommit till stånd, verkligen varit nedsättande för Sveriges värdighet. Af dessa skäl har jag ej kunnat instämma i denna reservation.

Jag kommer nu till den reservation, som behandlar lotsfrågan. Utid den har jag instämt och tagit mig friheten att äfven låta anteckna mig såsom reservant. Min åsigt är, att denna fråga onekligen blifvit af regeringen behandlad på ett egendomligt sätt. Hans Excellens Utrikesministern förklarade, såsom vi erinra oss, i dag på förmiddagen, att danskarne hade obestridlig uteslutande lotsningsrätt i Sundet genom Drogden. Jag misstager mig säkerligen icke, om jag påstår, att en helt olika mening är i detta hänseende allmänt rådande i landet. Men icke nog dermed — tror jag det till och med kunna bevisas, att regeringen sjelf förut icke hyllat den öfvertygelse, till hvilken den numera vill bekänna sig. Grefve Posse har redan meddelat utdrag ur åtskilliga lotstaxor, bland andra den af år 1783, af hvilka ådagaläggas, att Drogden tillföre icke betraktats såsom ett farvatten, som uteslutande tillhörde Danmark att lotsa, och der vi alltså icke skulle hafva någon lotsningsrätt. Går man derefter till den senast utfärdade gällande lotsförordningen af år 1862, så finner man der i 1 § 3 mom. följande stadgande: "Som öppen sjö anses Kattegat, Öresund, Östersjön, Ålandshaf och Bottniska viken". Af detta stadgandes innehåll visar sig ju uppenbart, att den dåvarande regeringen ansåg sig berättigad att betrakta Sundet i dess helhet såsom en öppen sjö, i hvilken hvem som helst egde fritt att lotsa. I följd häraf bildade sig ock en svensk lotsförening, i ändamål att lotsa på långlotsning genom Öresund. Då detta lotssällskap år 1872 ingick till regeringen med anhållan bland annat att under långlotsning i Sundet åtnjuta de friheter, som vanliga lotsbåtar åtnjöto i svenska hamnar, beviljade regeringen lotssällskapets ansökan, och detta oakadt sällskapet icke ingifvit några bolagsreglor, utan endast helt enkelt förklarat, att det hade för afsigt att betjena sjöfarten med långlotsning genom Sundet. Om nu regeringen ansett att Drogden *icke* varit ett öppet farvatten, huru har då regeringen kunnat lemna det nämnda lotssällskapet en dylik tillåtelse? Hans Excellens yttrade på förmiddagen, att hos Konstitutions-Utskottet borde finnas statsmannablick. Jag tror, att i ännu högre mått vikt ligger uppå, att statsmannablick finnes äfven hos regeringen. I sådant fall skulle naturligtvis regeringen, om den *icke* ansett, att Drogden vore öppen sjö, ej heller hafva medgifvit de i Kongl. brefvet af Februari 1872 beviljade friheter derstädes; — men detta gjorde regeringen. Att regeringen genom ett så beskaffadt handlingssätt skulle hafva ådagalagt mycken statsmannablick, torde kunna betviflas. Det kan således icke bortresonneras, att år 1872 regeringen måste hafva varit rättsligt förvissadt derom, att Sundet vore öppet farvatten. Sedermera bortkastar regeringen dock handlöst denna

åsiqt. Att ena året anse och andra året *icke* anse Sundet för öppen sjö och derigenom framkalla dessa ledsamma konflikter, hvilka vi alla känna, är lika sårande för nationalkänslan, som ej riktigt rätt handladt af dem, hvilka af pligt ålegat att upprätthålla Sveriges värdighet samt bevaka dess rätt och bästa. Af dessa anledningar har jag velat, att Konstitutions-Utskottet rörande detta ärende skall göra anmälan hos Riksdagen. Ett ytterligare bevis för befogenheten af en dylik åtgärd, lemnade Hans Excellens Utrikesministern i dag genom sin förklaring, att utländska assuransbolag icke försäkra frakt och fartyg, då de gå i enskilda farvatten, men att något dylikt förbehåll icke vore gjordt beträffande Sundet. Detta förhållande bevisar ju, att man ansåg Drogden för öppen sjö, der lotsningsrätten vore fri. Jag vill icke längre uppehålla mig vid denna sorgliga fråga, i all synnerhet som den redan förut i dag blifvit med synnerlig grundlighet behandlad. Jag har egentligen endast velat anföra de skäl, på grund af hvilka jag reserverat mig och vill blott tillägga, att reservationen i denna fråga lätt kunnat blifva Utskottets mening, emedan den endast föll antingen på en röst eller på den förseglade sedeln.

Jag öfvergår nu till den fråga, som, äfvenledes genom votering och med lika stor majoritet som sistnämnda fråga föll, blef upptagen af Konstitutions-Utskottet i dess memorial. Beträffande denna fråga och Regeringens förmenta rätt att, oberoende af Riksdagens samtycke, efterskänka under ett visst antal år den bergverkstionde, som skall till staten utgöras af Åtvidabergs kopparverk, ber jag att få hänvisa till tvänne paragrafer i grundlagen, hvilka synas mig jäfva denna rätt. Jag menar 64 § Regeringsformen, som bestämmer, att "så väl rikets ordinarie statsmedel och inkomster som hvad under namn af extra ordinarie utlagor och bevilningar till statsverket af Riksdagen anslås, vare under Konungens disposition, att till de af Riksdagen pröfvade behof och efter den upprättade staten anordnas" och 65 § Regeringsformen, som stadgar, att "dessa medel må icke annorlunda användas än fastställt blifvit; varande statsrådets ledamöter ansvarige, om de låta afvikelse derifrån ega rum, utan att till protokollet föreställning deremot göra samt anföra hvad Riksdagen i denna del förordnat". Det torde icke kunna förnekas, att kopparröntan från Åtvidaberg är en ordinarie inkomst. Den finnes ock upptagen och beräknad i statsbudgeten med ett belopp i medeltal af icke mindre än 40,000 kronor. Nu frågar jag, om dessa 40,000 kronor blifvit använda på det sätt Riksdagen föreskrifvit, då de efterskänkts kopparverket? Finnes i det förra årets budget någon bestämmelse, som föranleder till en dylik åtgärd? För visso icke. Man säger, att 1748 års Kongl. bref skulle gifva regeringen rättighet att i sådant hänseende förfara efter godtfinnande. Jag påstår deremot, att i och genom de af mig nu åberopade och upplästa paragrafer ur 1809 års grundlag, hvilka uttryckligen förbjuda användandet af statsverkets ordinarie inkomster på annat sätt, än der föreskrives, nämnda Kongl. bref måste anses vara upphäfdt. Frågans formela behandling har äfven förefallit Utskottet högst anmärkningsvärd och af en ganska egendomlig beskaffenhet. Sålunda befanns det, att regeringen, innan den ifrågavarande skattelindringen beviljades, icke infordrat Kammarkollegii yttrande. Ansökningen bifölls egentligen

på grund af den uppgifna omständigheten att Åtvidabergs kopparverk ansågs vara i behof af sådan lindring. Bland de hufvudsakliga skälen dertill åberopas, att nuvarande innehafvaren af fideikommisset för öfvertagande af detsamma satt sig i skuld, hvilken skuldsättning vore uppkommen deraf, att han öfvertagit och inköpt en mängd dyrbara maskiner och inventarier, hvilka befunnos vid egendomen, men icke tillhörde fideikommisset. Men jag hemställer, huruvida den omständigheten, att kopparverkets egare satt sig i skuld, bör anses utgöra en giltig anledning för regeringen att efterskänka en verklig grundskatt. Ett annat skäl för bifall till den sökta afradsfriheten skulle också vara, att genom utdrag ur bruksräkenskaperna blifvit visadt, att kopparverket under de senaste åren icke lemnat någon behållning. Men hvad innehåller detta utdrag? Endast sjelfva slutsiffrorna. Är det möjligt att på en dylik uppgift i klump grunda ett säkert omdöme öfver den verkliga ställningen och behofvets beskaffenhet. Det ligger ju inom möjlighetens område — jag säger icke, att det *är* så, men det kan så vara — att den stora amorteringen af skulden är intagen i dessa siffror, och att utdraget derigenom visar ställningen mindre favorabel, och att bruksrörelsen gått med förlust. Derom kan man icke ega någon visshet, då Kammarkollegium aldrig blifvit i tillfälle att granska räkenskaperna, och Kongl. Maj:t, utan Kollegii hörande, medgifvit den sökta afradsfriheten. Detta hvad angår den förmela sidan af saken. Hvad åter vidkommer frågans principiela del — eller huruvida 1748 års Kongl. bref skall anses uppi äfdt genom 1809 års grundlag eller icke — har densamma redan blifvit af föregående talare så fullständigt utredd och belyst, att jag ej längre behöfver dervid uppehålla mig, än att hänvisa till den utredning jag nyss lemnat till stöd för min öfvertygelse, att efter år 1809 berörda bref måste anses hafva upphört att ega gällande kraft.

Hvad vidare beträffar Kongl. regeringens åtgärd att till Åtvidabergs kopparverk upplåta en del af allmänningen Gaddstigen, har densamma synt mig, lika med Utskottet, synnerligen anmärkningsvärd. Här har redan förut under dagens debatt framhållits innehållet af 77 § Regeringsformen, som bestämmer, huru kronolägenheter skola förvaltas. Der stadgas i paragrafens förra del, att "kungsgårdar och kungsladugårdar med dertill lydande hemman och lägenheter, kronoskogar, parker och djurgårdar, krono- och stallängar samt laxfisken och andra kronans fisken samt kronans öfriga lägenheter, må Konungen icke utan Riksdagens samtycke genom försäljning, förpantning eller gåfva eller på något annat sätt kronan afhända". Då nu ifrågavarande del af Gaddstigen egentligen anslagits till Åtvidabergs kopparverk, med vilkor att kopparverket i behörig drift underhölles, men Regeringen "utan Riksdagens samtycke" upplåtit sagda allmänning till nyttjande af kopparverkets innehafvare utau afseende å huruvida koppartillverkning *kommer att ega rum eller icke*, lärer det hgga i öppen dag, att regeringen härutinnan vidtagit en åtgärd och fattat ett beslut, hvartill den enligt grundlagen saknat befogenhet. Och äfven om, hvilket jag visserligen antager såsom sannolikt, egaren under de beviljade fem frihetsåren fortfarande kommer att drifva grufverörelse och tillverka koppar, kan likväl regeringens förfarande att vid upplåtelsen af Gaddstigen i detta hänseende medgifva kopparverkets

egare fullständig valfrihet, som förut ej funnits åt honom inrymd, och hvarigenom i verkligheten en rubbning skett i ett statens dominium, icke blifva annat än principiellt orätt och af grundlagen icke tillåtet. På grund af allt detta har jag inom Konstitutions-Utskottet biträdt majoritetens beslut och sålunda medverkat dertill, att detta regeringsärende blifvit anmaldt hos Riksdagen. Något yrkande ämnar jag, såsom ledamot af Konstitutions-Utskottet, dock icke här framställa, då jag anser, att Utskottet blott har att anmäla hvad det funnit anmärkningsvärdt, men Riksdagen tillkommer att pröfva och besluta, till hvilken åtgärd de framställda anmärkningarne böra föranleda.

Herr P. Staaff: I likhet med den föregående talaren ber äfven jag få nämna, att med hvad jag nu kommer att yttra, jag icke hysar någon som helst afsigt eller förhoppning att inverka på Kammarrens öfvertygelse i dessa frågor, hvilkas stora vikt gör, att rörande dem åsigtarna redan på förhand torde vara fullt bestämda. Men just derföre, att jag anser berörda frågor vara af dylik betydighet, anser jag icke heller mig böra med fullkomlig tystnad förbigå dem, och jag anhåller fördens skull att få yttra några ord om innehållet af det dokument eller memorial, som här föreligger.

Det första, som der möter granskarens blickar, är en mot Kongl. regeringen framställd bestämd anmärkning, hvilken häntyder på 107 § Regeringsformen, och som afser en af Kongl. regeringen för vissa år beviljad lindring i Åtvidabergs bergverkstionde. Sagd anmärkning är likväl icke uttryckt på ett sådant sätt, som skulle ifrågavärande lindring hafva varit obehörig och följaktligen olagligt handladt af Kongl. regeringen att den medgifva, utan närmar sig anmärkningen intill befogenhetens gränser, då Utskottet förmäler, att Kongl. regeringen till en dylik åtgärd skulle "saknat befogenhet". Jag kan för min del icke gilla denna Utskottets uppfattning. Ty enligt min öfvertygelse kan 1748 års Kongl. bref desto mindre anses vara upphäfdt, som, enligt hvad så väl under dagens debatt som i den memorialet bifogade reservationen äfven blifvit ådagalagdt, berörda bref ständigt varit under tillämpning samt, med stöd af detsamma, särskildt under de senare åren, flera likartade beslut blifvit fattade, utan att någon anmärkning framställts deremot. Hvarföre denna fråga just nu skulle framhållas, vet icke jag, men hvad jag vet är, att, om jag varit ledamot af detta Konstitutions-Utskott, jag icke skulle hafva deltagit i beslutet om en anmälan af densamma hos Riksdagen.

I memorialet yttras vidare, att meranämnda åtgärd af Kongl. regeringen vore desto oriktigare, som den stod i strid "med Riksdagens kort förut uttalade åsichter". Hela detta betänkande innehåller emellertid icke ett enda ord derom, att Riksdagens "uttalat några åsichter" beträffande det fallet, huruvida, genom en tillfällig eftergift af afraden för Åtvidabergs kopparverk, regeringen må möjliggöra för verket att bestå eller fortfara. Hela yttrandet gäller och afser endast det förhållandet, att Riksdagen för tvänne år tillbaka afslog Kongl. Maj:ts proposition om upphäfvande af bergverkstionden i dess helhet. Vid sådant förhållande tror jag, att den försvarande omständighet för Kongl. regeringen, som Utskottet velat hemta från förberörda uttalande af Riksdagen, saknar

allt stöd af rimlighet och bör förfalla. Det ser också nästan ut, som skulle sjelfva anmärkningen icke vara allvarligt menad, enär Utskottet sjelft säger, att saken bort höra under 106 § Regeringsformen, men att Utskottet af ett för 35 år sedan meddeladt rättsligt utlåtande funnit sig afskräckt ifrån att hänföra frågan dit. För min del kan jag likväl icke fatta ett sådant förhållande annorlunda, än att, då ärendet erkännes icke vara att subsumera under 107 §, utan under 106 § Regeringsformen, Konstitutions-Utskottet, på grund af det 35-åriga prejudikatet, snarare bort låta anmärkningen förfalla än att draga den under en annan paragraf, dit den i sjelfva verket icke hörde.

Jag ber nu att få öfvergå till reservationerna.

I detta hänseende vill jag nämna, att det för mig synes vara alldeles klart och uppenbart, att både diskussionerna och all diskussion om dem icke är i egentlig mening öfverensstämmande med grundlagen. Ty det är *Konstitutions-Utskottet*, som skall anmäla för Riksdagen hvad som vid statsrådsprotokollens granskning förefallit Utskottet anmärkningsvärdt, men det tillkommer ingen enskild ledamot af Utskottet att, tvärt emot Utskottets beslut, under form af en reservation och genom framställande möjligen af yrkande om återförvisning på grund af densamma, framkalla ett beslut af Kammaren att likasom ålägga Konstitutions-Utskottet att framställa en anmärkning, hvilken Kammaren medelst återförvisningsåtgärden på förhand gillat. Då emellertid alla andra diskutera dessa reservationer, vet jag icke, hvarföre icke äfven jag kan göra det. Kammaren torde alltså ursäktas, att jag något sysselsätter mig med en af dem, men jag ber Herrarne iakttaga, att jag, till följd af hvad jag inledningsvis nu anfört endast fäster mig vid en enda, och beträffande öfriga reservationer inskränker mig till uttalande af den öfvertygelsen, att dessa synas mig vara dels i allo obefogade och dels, om de må innehålla något grand af befogenhet, detta är så ringa, att det icke bort föranleda någon framställning hos Riksdagen. Den reservation jag vill med några ord beröra, behandlar lotsfrågan. Jag skall fatta mig mycket kort. Jag kan, för min del, icke förstå annat, än att regeringen i denna fråga gjort allt hvad göras kunnat. Jag har, så godt jag förmått, sökt sätta mig in i nämnda fråga och kommit till det resultat, att, om jag såsom domare haft att afgöra denna sak, jag omöjligen kunde hafva tillerkänt Sverige alla de fördelar, som regeringen förskaffat det. I sammanhang dermed må jag nämna, att, om också jag icke mäktar med samma bestämdhet, som en föregående talare förklarade, att hela svenska folket enhälligt ogillar frågens lösning, yttra mig i motsatt syftning, jag ändock tror mig kunna, att af "hela svenska folket" ganska många, som gjort sig närmare förtrogna med dessa förhållanden, långt ifrån att ogilla, tvärtom gilla regeringens handlingssätt i detta fall — och för egen del må jag bekänna, att, om det gällde att här välja mellan ett misstroendevotum och en tacksägelseadress, jag utan tvekan skulle föredraga den senare. Man kan visserligen säga, att regeringen bort stå på sig, men mig förefaller det besynnerligt, att ett sådant påstående framkommer i denna Kammare, der en så bestämd fredstendens gifvit sig till känna. Det kan visserligen gå an att sätta sig på sina höga hästar och fordra hvad man vill erhålla, om man befinner sig i den ställning,

att, derest fordringsanspråket icke i godo efterkommes, man kan kräfvat ut detsamma med vapenmakt — man hade då kunnat annektera lotsningen — men om regeringen under våra närvarande försvarsförhållanden handlat på ett sådant sätt, är jag förvissad, att hon blifvit föremål för vida större klander, än hon nu fått uppbära. Det är en gammal, god sens moral, som ligger i de kända orden: "Att till Korinthus hinna, gör ej begäret nog. O, menniska besinna, hvad ända paddan tog". Det är verkligen så. Om man i dylika tvistefrågor icke är benägen till någon eftergift å ömse sidor och drifver till ytterlighet samt utan några konsiderationer en fordran, till hvilken man icke är berättigad, är jag rädd, att man ställer sig på randen till en svår grop, i hvilken man lätt nog kan nedstörta. Jag läste i en tidning, som försvarade den så kallade fredsåsigten, hvilken jemväl fått ett uttryck genom ett i denna Kammare godkändt förslag, en uppsats, hvilken innehöll åtskilliga vid första påseendet temligen besynnerliga påståenden, och bland annat stod der verkligen, att Sverige kan mera än försvara sig, ty det kunde låta bli att hafva ovänner. I denna sats ligger onekligen en viss sanning. Man bör ej i onödan skaffa sig ovänner och allraminst då, när man icke står på rättens fulla grund. Derföre tror jag, för min del, att regeringen i det här åsyftade fallet visligen förfarit, och jag antager verkligen, att flertalet bland Herrarne, som nu visa största benägenhet till klander, om de varit i regeringens ställe, skulle handlat på samma sätt, ty det är nu en gång så, att på nära håll sakerna pläga visa sig annorlunda än på afstånd.

Herr Adlersparre: Jag hade icke ämnat yttra mig i någon af dessa utaf Konstitutions-Utskottet behandlade frågor, men jag blef nödsakad att begära ordet. En högt ärad talare på malmöhusbänken fällde några ord, som jag ej kan låta oanmärkta inflyta i protokollet. Han yttrade — om jag fattade honom rätt — att "den öresundska lotsfrågan för Sverige gått förlorad genom den svenske utrikesministerns skrifvelse till danska chargé d'affairen i Stockholm den 17:de Juli 1872". Då dessa den ärade talarens ord innebära orättvisa, och då den man, som anklagelsen gäller, icke finnes här närvarande och således ej kan försvara sig sjelf, så tillåter jag mig förklara, att den åsyftade svenske utrikesministern *icke* erkände rättmätigheten i de danska anspråken. Tvärtom bestridde han dem på det bestämdaste.

Att börja med — hvilka voro de rättigheter, det svenska lotsällskapet begärde och som af danska regeringen förnekades? Hufvudfrågan gällde den så kallade långlotsningen eller rättigheten att i Sundet, från Kullen till Falsterbo, eller tvärtom, genom Drogden lotsa fartyg. Lotsällskapet kunde icke begära rättighet att lotsa längs danska landet från den ena platsen till den andra. En sådan rättighet egde icke detta sällskaps ledamöter i sitt eget fädernesland; de egde ingen rättighet att lotsa från den ena svenska kustorten till den andra. Enligt deras egna ord begärde de icke heller någon annan rättighet än långlotsningen.

När nu danska regeringen uti sina noter förnekade denna rättighet, hvad svarade då den svenske utrikesministern i berörda skrifvelse af den 17:de Juli 1872? Långt ifrån att erkänna Danmarks förmenta rättighet,

bestridde han den till det yttersta. Han förnekade ej allenast Danmarks föregifna exklusiva rätt till långlotsningen i Sundet, utan till och med lotsningen genom Drogden; endast *vilkorligt* och på *billighetsskäl* ville han medgifva det senare.

Jag tillåter mig här uppläsa följande ord ur ifrågavarande skrifvelse.

På sid. 32 i de oss meddelade handlingar förklarar den svenske utrikesministern, att, då det i 1857 års traktat "uttryckligen stadgas, att det står sjökaptener och skeppare fritt att anlita lots eller icke och att lotsafgift ej må från Danmarks sida fordras af andra fartyg än dem som *sjelfvilligt* begagna lots, vill ju detta med andra ord säga, att den sjöfarande eger att, på sätt honom bäst synes, draga försorg om sin säkra fart genom Sundet, och något förbud att för detta ändamål till biträde begagna någon, vare sig för hela resan eller blott under farten genom Sundet, antagen, ej till danska lotsväsendet hörande, person finnes ej i traktaten antyddt."

Vidare yttrar han å samma sida till svar på danska regeringens förmenande, att *enligt häfd är lotstjenstgöringen genom hela Sundet en utslutande dansk institution*: "Ehuru den svenska regeringen, lika litet som antagligen någon af de öfriga uti traktaten deltagande makterna, kan medgifva, att ordalydelsen af ofvan citerade moment inrymmer någon utslutande rättighet, skulle hon således dock vilja antaga såsom på billighet grundadt, att då lots begagnas endast genom Drogden" — d. v. s. när lotsbiträdet tages *endast* för lotsning i Drogden, men icke när Drogden passeras under långlotsning — "de danske lotsarne dervid synas företrädesvis böra komma i fråga; dock måste sådant fortfarande förnekas med hänsyn till Sundet i sin helhet."

I enlighet härmed hemställer han, sid. 34, till den danska rättskänslan om det ej vore öfverensstämmande både med *billighet* och det *allmännas gagn* att såsom grund för frågans afgörande man antog, att emellan Taarbek och Dragör inga andra än danska lotsar finge *tagas* eller *lemnas*, men "att deremot all" — säger *all* — "all så kallad långlotsning d. v. s. lotsning mellan Kullen och Falsterbo, vore medgifven den förstkommande."

Slutligen förklarar han i samma skrifvelse, sid. 35, att svenska regeringen antager 1857 års traktat såsom "den enda riktiga" grund för frågans lösning, samt tillägger, att om mot hans förmodan öfverenskommelse icke nu skulle kunna träffas, "*så måste saken hänskjutas till alla öfriga makter som undertecknat nämnde traktat*."

Af allt detta framgår ju tydligt och klart, att den åsyftade svenske ministern uti denna sin skrifvelse af den 17:de Juli — som den danska regeringen fann för godt att icke besvara förrän den 1:sta derpå följande November — på ett hofsamt och värdigt sätt tillbakavisade danska regeringens obefogade anspråk, samt att icke han har afstått svenska undersåtens rätt till långlotsningen ej heller någon annan svensk rättighet.

Det var endast för att framhålla dessa fakta, jag begärde ordet.

Herr Jöns Pehrsson: Vid genomläsning af de handlingar, som i denna fråga blifvit för oss representanter tillgängliga, har jag ovilkorligen kommit på betraktelser öfver förhållanden i allmänhet. Nu ser jag att

här som många gånger förut slumpen har fått afgöra om den eller den anmärkningen skulle hos Riksdagen anmälas. Den förseglade sedeln har fallit utslaget, och denna gång har den åstadkommit att en mindre sak framhållits och en större sak skjutits åsido. Men icke heller den lilla saken lär kunna leda till någon anmälan hos Konungen, ty den har redan fallit i Medkammaren. Således, regeringen må begå olagligheter, huru många som helst, någon skrifvelse derom till Konungen synes ej kunna komma till stånd. Tyvärr har jag ofta förut gjort enahanda iakttagelse.

Mot sjelfva den anmälan Konstitutions-Utskottet gjort, har invändts att likartade åtgärder flerfaldiga gånger förut vidtagits af Regeringen utan Riksdagens hörande och fått oanmärkta passera. Denna invändning skulle kunna med andra ord uttryckas sålunda: om man gjort orätt en gång, skall man för all framtid hafva rättighet att handla orätt. Men måhända vore nu tiden inne för svenska representationen att med allvar säga ifrån: vi hafva icke längre sinne att låta olagligheter opåtaladt passera. När det gäller särskilda privilegier, är vår regering genast framme och beviljar godhetsfullt dessa små förmåner, men när det deremot gäller stora, allmänna saker, ställer sig vår regering obeveklig utan den ringaste tanke på eftergift.

Hvad beträffar de reservationsvis framställda anmärkningsanledningarne, har man till och med velat förneka oss rätt att derom samspråka. Den näst siste talaren syntes mig likväl hafva rätt, då han, såsom ursäkt för sin betraktelse öfver ämnet, anförde att "då alla andra tala om dessa reservationer, så vill äfven jag göra det".

I lotsfrågan har jag vid genomläsning af de aktstycken, som blifvit publicerade, funnit att såväl den förra som nuvarande utrikesministern och jemväl ministern i Köpenhamn i början ställde sig på den säkraste grundval, de kunde intaga. Vidare har jag funnit, att när några haltande eftergifter ifrågasattes, det just var vårt sändebud i Köpenhamn, som framställde dem och derigenom i första hand ingaf svenska regeringen tanken att frångå sin ursprungliga ställning till frågan. Äfvenväl undrar jag, huruvida icke de skedda eftergifterna stå i något slags sammanhang med kröningshögtidligheterna i Norge, ty först då blefvo eftergifterna lemnade och detta hastigt.

Ganska märkligt var Herr Utrikes-statsministerns yttrande på förmiddagen. Han klandrade skarpt reservanterne, men betänkte ej, att han sjelf och hans företrädare vid utrikesministerportföljen, ja, hela svenska regeringen, en gång stodo på alldeles samma ståndpunkt. Således är väl den ståndpunkten icke så alldeles förkastlig. Då emellertid Hans Excellens gått ifrån sin förra åsigt, som deremot nu uttalas af reservanterne, så måste endera desse eller Hans Excellens hafva orätt. Hur man än betraktar saken förfaller den alltså besynnerlig och graverande för Kongl. Maj:ts regering.

Som bekant företog sig den danska polisen att, under det förhandlingarne om lotsdeklarationen pågingo, häkta och pliktfälla svenska lotsar. Sådant lär icke kunna kallas lagligt, men jag finner ej utaf de publicerade handlingarne, att svenska regeringen, med hänsyn till detta tilltag af danska polisen, inlagt någon allvarlig protest hos danska regeringen.

En talare, som tillika är ledamot i Stats-Utskottet, yttrade i början af diskussionen, att den nytta har lotsfrågan åtminstone medfört, att skandinavismen blifvit dränkt i Drogden. Ja måtte det så vara, ty ej har vårt land någon tillfredsställelse af den s. k. skandinavismen. Men jag hyser inga sanguiniska förhoppningar, att med afslutandet af den sorgligt ryktbara lotsdeklarationen, allt tvistefrö och all anledning till förvecklingar med vår granne på andra sidan Öresund för alltid skall vara undanröjda. Vi hafva nyss ingått en myntkonvention med vår granne, och framtiden må utvisa om icke äfven detta kan blifva ett trötoämne.

Jag instämmer med dem som påyrka en skrifvelse till Kongl. Maj:t, med anledning af den från Konstitutions-Utskottet gjorda anmälan.

Herr Sven Nilsson i Österslöf: Jag skulle icke besvara Kammaren med något vidare yttrande i denna fråga, om icke, under förmiddagens öfverläggning, Hans Excellens Herr Utrikesministern fällt några ord, som jag, med anledning af mitt instämmande i Herr Ola Anderssons reservation, anser mig pliktig att besvara. Herr Utrikes-statsministern påstod allvarligen, att reservanterne troligen icke läst 1857 års traktat. Han angaf på samma gång, att denna traktat är ingången endast i ändamål att få öresundstullen upphäfd. Han uppläste rubriken och påstod ytterligare, att traktaten var uteslutande ingången för tullfrågans reglering och icke alls angick lotsfrågan. För min del har jag icke stannat vid att endast betrakta titeln, jag kan försäkra, att jag äfven läst hela traktaten, och jag finner det i sin ordning, att man så gör, då en viktig sak skall prövas. Men huruvida Hans Excellens genomläst traktaten, har jag stor anledning betvifla. Ifrågavarande statshandling är införd i Svensk Författningssamling (1857 N:o 15) under följande titel: "Traktat emellan Hans Maj:t Konungen af Sverige och Norge" m. fl. regenter "å ena samt Hans Maj:t Konungen af Danmark å andra sidan, afhandlad och sluten i Köpenhamn den 14 Mars 1857, samt ratificerad i Stockholm den 3 April och i Köpenhamn den 31 Mars samma år." Här står ej ett ord om innehållet, blott en uppgift mellan hvilka regenter traktaten blifvit afslutad samt data och ortuppgifter. Huru kan nu Hans Excellens försvara sitt påstående, att man redan af rubriken tydligen skulle kunna se, att traktaten endast afser tullfrågan! Man brukar säga, när en handling afskrifves eller anföres fullständigt ordagrant, att den återgifvits med "diplomatisk noggrannhet", men om denna är så beskaffad som den noggrannhet, hvarpå Herr Utrikesstatsministern på förmiddagen lemnade prof, så är det bäst, att den icke användes.

Vidare yttrade Hans Excellens, att en blick på sjelfva traktaten nog samt skulle utvisa, att dermed afsågs endast tullafgifternas upphörande i Öresund. Jag vill således gå vidare i min läsning och finner då, att ingressen lyder: "WI OSCAR" etc. etc. "göre vederligt: att som WI, i förening med Hans Majestät Belgiernas Konung" etc. etc. "för godt och nyttigt funnit att träda i underhandling till afslutande af ett Fördrag med Hans Majestät Konungen af Danmark, i afsigt att bereda såväl afskaffande nu och för alltid af *alla de afgifter*, som för fartyg och deras laster erläggas vid farten genom Öresund och Bälterna, som ock en nedsättning i afgifter för varor, hvilka i transito föras från Nordsjön och Elbefoden

till Östersjön — — —“ Här talas icke om tullafgifter, utan om *alla* de afgifter, som etc. — Hans Excellens Utrikes-statsministern afbröt talaren, som fortsatte: — Nej, Ers Excellens, jag har en gång förut haft äran att från denna plats samspråka med en af Konungens rådgifvare, medan jag just höll på att tala till Kamnaren, men jag vill ej förnya detta, utan skall söka att samtala endast med Kamnaren. — Icke blott om tullafgifter, sade jag, utan om *alla* de afgifter, som dittills besvärat sjöfarten i de danska sunden, handlar 1857 års traktat. Härmed har jag velat uttala att Herr Utrikes Statsministern här i Kamnaren lemnat — jag vill icke säga falska, men missledande uppgifter. Det är mycket troligt, att Hans Excellens icke fäst sig vid traktatens titel eller ingress, emedan titeln är oriktigt aftryckt i de diplomatiska handlingar han låtit till oss utdela; men om så är, bör han icke beskylla reservanterne för bristande kännedom om traktatens innehåll.

Med afseende å den fråga, som i dag utgjort ett föremål för diskussionen, innehåller traktaten på sidan 8 följande: “Under hvad förevändning som helst skall hädanefter icke något fartyg vid passerandet genom Sundet eller Bälterna kunna uppehållas eller hindras, Hans Maj:t Konungen af Danmark likväl uttryckligen förbehållet, att genom särskilda aftal, som icke innebära någon visitationsrätt eller rätt till fartygens uppehållande, bestämma den behandling för verkställande af uppbörd utaf omgälder och tull, hvilken fartyg, tillhörande de makter, som icke deltagit i denna traktat, skola vara underkastade.”

Ett fartyg får således, enligt traktaten, icke uppehållas eller hindras vid passerande genom Öresund, men huru går det i själfva verket med den sålunda stadgade rätten till fri genomfart, om ett fartyg måste lägga bi och vänta till dess dansk lots behagar komma ombord? Ligger icke deruti ett så väsendtligt hinder för den fria farten, att deraf kan uppstå fara för både folk och fartyg? För min del kan jag icke finna annat, än att den i nu upprättade deklARATIONEN intagna bestämmelse, som tvingar fartygen att vänta, till dess dansk lots ankommer, är absolut stridande mot traktatens innehåll. Det heter vidare i traktaten, att de afgifter, som genom densamma afskaffats, “icke heller må indirekte återinföras genom en för sådant ändamål gjord förhöjning af nuvarande hamn- eller tullafgifter, eller genom införandet för samma ändamål af nya sjöfarts- eller tullafgifter, eller på hvad annat sätt som helst“. Är det icke nu en förhöjning — låt vara indirekt, men äfven en sådan är ju i traktaten förbjuden — i afgifter för fartyg, som passera Sundet, om man tvingar dem att betala en viss afgift till danska lotsar, då andra lotsar stå att erhålla för mindre betalning? Jag tror icke, att detta står i samband med traktaten; och själfva det moment, som handlar om lotsväsendet, nemligen 3:dje mom. i Art. II, förbinder Danmark: “att likasom tillförene vaka öfver lotsväsendet, hvilket det i Kattegat, Sundet och Bälterna alltid skall stå sjökaptenerne och skepparne fritt att anlita eller icke. Lotsafgifterna skola vara måttliga; deras belopp skall vara lika för danska och för utländska fartyg, och lotsafgift skall icke kunna fordras af andra fartyg än dem, som själfvilligt begagna lots“. Detta har man velat tyda så, som om deri stadgats ett privilegium för Danmark på uteslutande rätt till lotsningen. Jag kan dock icke förstå, huru man af de, efter min
uppfattning,

uppfattning, alldeles oförtydbara orden i det af mig nyss upplästa stadgande, har kunnat finna något stöd för nämnda tolkning. Der står ju tydligt föreskrifvet att det alltid skall stå fartygsbefälhafvarne fritt att använda lots eller icke, och jag tror verkligen, att man skall söka bra länge, innan man kan af denna traktat draga den slutsats, att Danmark har uteslutande lotsningsrätt i Sundet. Det vore ju ungefär detsamma, för att nu taga ett exempel, som, om uti en stad finnes en stadsläkare, hvars biträde vid sjukdomsfall innevärnare vore berättigade att anlita, detta skulle innebära förbud för stadens innevärnare att anlita en annan läkare. Jag vill icke besvära Kammaren med att för den uppläsa Kongl. Maj:ts Kungörelse den 12 Maj 1857, men af densamma framgår uppenbart, att dåvarande regering ansåg, att fartygsfarten genom Sundet och Bälterna skulle vara fri och af inga hinder få uppehållas, och att fartyg ej under nämnda passage hade något annat att iakttaga än att styrka sin nationalitet, och icke ens för att styrka denna finga de uppehållas. Att icke reservanterne stå ensamma i sin uppfattning torde äfven framgå af de till vår kännedom meddelade diplomatiska handlingarne. Jag skall taga mig friheten att uppläsa en del af hvad Sveriges Minister i Köpenhamn uti en den 22 Juni 1872 till Statsministern för Utrikes ärendena aflåten skrifvelse anført. Deri säges nemligen: "Danska regeringens anspråk att, med stöd af traktatens af den 14 Mars 1857, angående aflösningen af svenska tullen m. m., 2:dra artikels 3:dje moment, genom hvilket Danmark tillförbindes att vaka öfver lotsväsendet i Kattegat, Sundet och Bälterna, ega uteslutande rätt att hålla lotsar i hela Sundet, torde svårligen kunna rätt länge på allvar af danske Utrikes ministern vidhållas. Om det åberopade momentet verkligen kunde tolkas derhän, att det gifve Danmark uteslutande rätt till lotsning i Sundet, så skulle det gifva de danske lotsarne samma rätt äfven i Kattegat, något som danska regeringen säkerligen sjelf skulle finna alltför orimligt, för att hon ens skulle kunna ifrågasätta att derom tala.

Såvida icke hela andan af den år 1857 afslutade traktaten utvisade, att det var de kontraherande makternas afsigt att göra sjöfarten genom Sundet och Bälterna så fri och obehindrad som möjligt och såvida icke samma traktats 2:dra artikel 3:dje moment uttryckligen tillerkände skeppsförare rätt att underlåta att använda de i Sundet, Kattegat och Bälterna anställde lotsar, så stode det otvifvelaktigt Danmark fritt att, med afseende å lotsningen i den emellan de danska öarne Saltholm och Amager belägna Drogden, tillämpa samma författningar, som gälla i andra danska farvatten, der skeppsförare, om de önska anlita lots, äro skyldige att vända sig till de danske kronolotsarne.

Genom de i traktaten intagna bestämmelser synes emellertid Danmark hafva ingått sådana förbindelser, i afseende å sjöfartens i Kattegat, Sundet och Bälterna frigörande från alla onödiga hinder och uppehåll, att dess framställda anspråk om uteslutande rätt till lotsning i Sundet svårligen under nuvarande förhållanden kunna, ens i hvad beträffar sjöfarten genom Drogden, anses vara väl grundade".

Det är Sveriges minister i Köpenhamn, som har en sådan uppfattning, och man bör då icke undra på, om reservanterne hyst och uttalat ungefärligen samma tankar. Jag tror därför, att de hade bort af Hans Ex-

cellens utrikesministern behandlas något hofsammare än som skett. Återstår nu att tillse, hvad Hans Excellens utrikes-statsministern under den 7 Mars 1873 skrifvit till Kongl. danske ministern i Stockholm. Han skrifver då: "att löjtnant Ramsten på det bestämdaste förnekat sig hafva gifvit någon befallning åt svenska kronolotsar att företaga lotsning genom Drogden, utan hade, i de sällsynta fall då svenske kronolotsar betjenat fartyg med lotsning genom Drogden, sådant skett på begäran af kapte-nerne och efter öfverenskommelse mellan dem och lotsen, på sätt lotsförordningen medgifver och deras obestriddiga rätt varit, så framt ingen inskränkning deruti göres till följd af Drogdens egenskap af uteslutande dansk farvatten, en egenskap som ej kan bestridas, ehuruval till följd af bestämmelsen i de internationela traktaterna, att det skall stå fartygen fritt att derstädes "anlita lots eller icke", ifrågasättas kan, huruvida Danmark ej i viss mån fränsagt sig anspråk på uteslutande rätt till lotsning genom ifrågavarande farvatten". Här ifrågasätter Hans Excellens sjelf om icke Danmark på grund af traktaten afsagt sig uteslutande rätt till lotsningen i Sundet. Han skrifver derefter vidare: "Ett visst stöd för denna uppfattning tror jag mig finna i den af baron Rosenörn-Lehn åberopade § 1 af den danska lotsanordningen af den 27 Mars 1831, som föreskrifver, att i allmänhet är en skeppsförare icke pligtig bruka lots i de danska farvattnen, men "vill han lotsas, må han i de farvatten, der lotsar äro anställda, icke till lotsning begagna sig af andra än de dertill berättigade". Det måste nemligen anses sannolikt, att denna lotsanordning, som var i gällande kraft redan vid den tid då 1857 års traktat afslöts, icke kunnat undgå att vid de i Köpenhamn pågående underhandlingarne rådfrågas, hvarför uteslutandet ur traktaten af förbudet i lotsanordningen mot begagnande af andra än dertill berättigade danska lotsar, får utseende att hafva tillkommit på grund af obenägenhet å underhandlarnes sida att pålägga sjöfarten detta band". Sedermera förekommer längre fram i samma skrifvelse: "Visserligen har i Herr ministerns äfvensom i baron Rosenörn-Lehns skrivelser åberopats art. II punkt 3 i 1857 års traktat om öresundstullens aflösning såsom stöd för den från dansk sida uttalade åsigt, att lotsningen i Sundet skall vara danska lotsväsendet förbehållen, hvilket anses vara en gifven följd af den förbindelse Hans Maj:ts Konungen af Danmark deruti åtager sig "att liksom tillföre vaka öfver lotsväsendet" inom nämnda farvatten. Det torde dock tillåtas mig fästa uppmärksamheten dervid, att ifrågavarande punkt 3 ställer Kattegat alldeles i samma förhållande som Sundet och Bälterna, hvaraf följer att om oivannämnda betydelse skulle densamma tillerkännas, kunde, med lika skäl, från dansk sida påyrkas uteslutande rätt till lotsning inom hela Kattegat, hvilket aldrig varit och ej heller lär kunna ifrågasättas".

Detta var vår nuvarande utrikesministers uppfattning af frågan den tiden. Han säger slutligen i nämnda skrifvelse: "Jag omnämner detta endast i förbigående". Jag beklagar att han icke lade mera vikt på hvad han då yttrade, än att han betraktar det såsom blott i förbigående nämndt. En bevisning, som man sjelf förklarar vara blott i förbigående omnämnd, förlorar derigenom den betydelse, den annars skulle hafva haft.

Jag tror mig härmed hafva någorlunda fullständigt redogjort för att reserwanterne icke saknat skäl för den uppfattning, de uttryckt i reservatio-

nen. Ingen skall vara mera villig än jag att erkänna svårigheten i att rätt behandla denna fråga, emedan jag kommit i tillfälle att något närmare granska densamma, men jag tror dock, att Hans Excellens vid sitt försvar gjort bättre, om han framhållit de verkliga svårigheterna vid frågans lösning och icke förklarar, att allting vore godt och väl bestämdt, ty derom har han svårt att öfvertyga många. Det är onekligt, hvad Hans Excellens yttrade, att Öresunds lotssällskap uti ifrågavarande afseende icke handlat klokt och rätt, och att dess handlingssätt har framkallat många svårigheter, som icke varit lätta att öfvervinna. När man har att uppgöra en afhandling med en främmande makt, med hvilken man gerna vill och nästan bör stå på god fot, så är det svårt att kunna erhålla allt, hvad man begär och bör hafva. Jag erkänner det, och när man nu dertill vet, hurudan sinnesstämningen varit på båda sidor om Sundet, så visar det sig, att det var nödvändigt att afsluta en traktat, hurudan den än måtte blifva. Ur den synpunkten betraktad kan möjligen den afslutade öfverenskommelsen försvaras, men ingalunda på grund af innehållet i 1857 års traktat. Det är alldeles obestridligt och framgår oförtydbart af nämnde traktat att den gjort sjöfarten i Sundet fri, så att ifrån synpunkten af denna traktat torde det icke vara rätt och klokt att vilja försvara de nu klandrade åtgärderna. Hans Excellens hoppades, att man här icke skulle få höra andra uppgifter än sådana, som voro med sanningen öfverensstämmande. Det har åtminstone varit mitt bemödande att tala sanning, och jag tror att, när jag kunnat med officiella handlingar visa, att jag icke i förevarande fall varit med tomt svammel, men jag deremot ådagalagt, att Hans Excellens icke citerat omförmälda traktat på sådant sätt, som den lyder i det officiella trycket, osanningen åtminstone icke är på min sida. Jag vill icke längre upptaga Kammarrens tid.

Grefve Posse: Hans Excellens Herr Utrikes-statsministern har i dag på förmiddagen sökt att vederlägga eller åtminstone förringa betydelsen af de de äldre handlingar i lotsfrågan, som jag då tog mig friheten framlägga, nemligen det i Günthers författningssamling intagna brevet af Carl XII, som icke var närmare specificerad, samt Adolf Fredriks lotstaxa och förordning, som utfärdades 1762. I afseende på dessa handlingar yttrade Hans Excellens, så vidt jag rätt fattade honom, att de hade visat sig icke kunna hafva någon praktisk tillämpning, enär det skulle hafva varit omöjligt att ordna lotsväsendet i öfverensstämmelse med dessa författningar. Det var en uppgift, som för mig var fullkomligt okänd. Hvad åter beträffade den eller de lotstaxor af 1781, som jag uppläste och af hvilka det visade sig att man då utfärdat taxor för lotsning mellan Torekow genom Drogden eller Flintrännan till Falsterboref äfvensom taxa för lotsning från Landskrona till Malmö genom Drogden söderut, emot dessa har icke någon anmärkning framställts af Hans Excellens. Mina på dessa handlingar grundade uppgifter kvarstå således orubbade, så mycket mer som den utredning, hvarpå Hans Excellens grundade sin invändning, var daterad 1772 och således tillkommen 10 år förr än de af mig omförmälda lotstaxor utfärdats. Dessa bevisa således fortfarande hvad jag ville bevisa, att 1781, således efter den tid vi blefvo pligtige att betala Sunds-

tullen, den uppfattning varit rådande, hos regeringen här i Sverige åtminstone, att vi voro berättigade att lotsa genom Drogden. Jag har ansett mig skyldig att replikera i detta afseende och vill i öfrigt icke vidare inlåta mig i denna fråga.

Medan jag har ordet ber jag att få nämna något om en omständighet, som förefaller mig tenligen oklar. Jag afser dermed det af Hans Excellens Utrikes-ministern fällda yttrande, att han för sin del ansåg, att Kammaren vore oberättigad att diskutera om de anmärkningspunkter, som af reservanterne framlagts, och att grundlagen icke medgaf Kammaren någon sådan rätt, men att Hans Excellens det oaktadt ville om en af dessa anmärkningspunkter yttra sig, under förbehåll likväl, att detta icke finge anses såsom något prejudikat. Jag får bekänna, att denna hans uttalade uppfattning är för mig mycket oklar, ty jag kan icke inse någon möjlighet, att Hans Excellens kan få bifall i någon form till sin önskan. Jag tror också, att, då i en fråga så allvarlig som denna framstälts en anmärkning, det var lyckligt och nyttigt, att Hans Excellens böjde sig för nödvändigheten och lemnade de upplysningar, som så väl behöfdes. Hans Excellens har i detta fall föregått sina kolleger med ett särdeles lyckligt föredöme, hvilket dock icke manat dem till efterföljd, ty i afseende på de två andra punkterna, som äro af reservanterne anmärkta, hafva vi icke hört ens någon tillstymmelse till försvar. Min mening är icke att säga detta såsom någon slags förebräelse till de Herrar ledamöter af konseljen, som icke velat eller måhända icke ansett sig böra upptaga diskussionen. Detta kan dock svårigen vara en följd af den uppfattning, att sådant icke är tillåtet, ty jag har vid ett besök i Första Kammaren hört åtminstone en af konseljens ledamöter ingå i en ganska vidlyftig diskussion just om en af de utaf reservanterne framställda anmärkningspunkter. Det är tänkbart, att en eller annan här i Kammaren kommit upp här med den förhoppning, att få höra upplysningar om behandlingen af norska ståthållarefrågan, samt att konseljens i detta fall klandrade handlingssätt skulle kunna på ett tillfredsställande sätt förklaras. Då nu emellertid så icke skett, få de ledamöter, som hyst dylika förhoppningar gå hem med störda illusioner. Jag vill icke upptaga Kammarens tid längre.

Herr Peter Olsson: Jag skall icke så länge upptaga Kammarens tid, enär jag, vid det förhållande, att de två nästföregående talarne i ganska väsentlig mån förekommit mig, kan fatta mig kort. Jag anser mig likväl skyldig att till besvarande upptaga några af de anmärkningar, Hans Excellens Herr Utrikes-statsministern framställt. Han uttalade sig först med afseende på Konstitutions-Utskottets sammansättning samt den politiska blick, som man kunde och borde förutsätta hos detta Utskotts ledamöter, samt gjorde detta uttalande särskildt med hänsyn till hvad reservanterne uti detta betänkande anmärkt. Jag vill endast svara på detta dermed, att jag skulle vara synnerligen glad och tacksam, om historien komme att följa en sådan dom öfver Konstitutions-Utskottets reserverande ledamöter, att den hos dem underkände den politiska blicken och i stället medgäfvade och konstaterade en sådan blick hos vår rege-

ring uti förevarande fråga. Jag upprepar, att jag skulle vara glad, om historien ville fälla en sådan dom, men jag fruktar motsatsen.

Hans Excellens yttrade vidare, att om fartyg, som segla i svenska farvatten, icke taga svensk lots, så äro de skyldiga att betala lotspenningar och blifva äfven derutöfver bötfälda. Jag ber dock dervid att få fästa uppmärksamhet på, att lotsförordningen, såsom visar sig af de handlingar, som uti ämnet blifvit tryckta och bland Riksdagens ledamöter utdelade, tydligt och klart bestämmer, att Öresund är ett fritt farvatten, en öppen sjö, och att således icke något fartyg, som utan att begagna lots seglar genom detta sund, kan af någon makt i Sverige dömas hvarken att betala lotspenningar eller böta. Ett annat är förhållandet med en del andra farvatten, som lotsförordningen uppgifver, och jag skall be att i detta fall få återgifva en del af hvad de förenade rikenas Generalkonsul i Köpenhamn i sitt i detta ämne afgifna memorandum yttrat. Han säger deri, sedan han redogjort för de svenska och danska lotsförordningarnes innehåll, följande: "Man finner här, att efter svenska lotsförordningen är *lotstväng* i allmänhet påbjudet vid segling genom "lotsleder" *till* eller *från* svensk hamn och öppen sjö". Deraf följer tydligen, att det icke kan blifva fråga om något lotstväng i öppen sjö, och i 3 mom. af 1 § i svenska lotsförordningen säges att "såsom öppen sjö anses Kattegat, Öresund, Östersjön, Ålands haf och Bottniska viken". Således torde den af Hans Excellens i nämnda afseende framställda anmärkning i följd af de nu meddelade upplysningarne hafva helt och hållet förfallit.

Hans Excellens nämnde vidare, att lotsningen i Engelska kanalen vore fri, men att detta farvatten icke kunde jämföras med Öresund. Låt så vara, men jag ber då att få fråga Hans Excellens, huru det förhåller sig med lotsningen på floden Thames. Jag föreställer mig, att denna flod kan kallas för ett Engelskt farvatten, men så vidt jag känner förhållandet är lotsningen der fri. Detta kan möjligen bero på särskilda omständigheter, emedan jag vet, att i England lotsningen på olika platser delvis är fri och delvis icke är det, men jag tror dock, att någon jämförelse mellan nämnda farvatten och Öresund kan göras.

Hvad de gamla författningar beträffa, som jag på förmiddagen åberopade, men hvilkas bevisningskraft Hans Excellens velat omintetgöra, så har Grefve Posse redan i detta afseende svarat honom, och jag tror, att detta svaromål är fullt tillfredsställande.

Hans Excellens fästade sig vid den af mig framställda anmärkningen om häktandet af svenska lotsar. Vid det tillfälle, då Hans Excellens ville förringa betydelsen af dessa häktningsåtgärder, behagade han yttra, att sådan häktning möjligtvis förekommit i ett enda fall, men att den person, som påstått sig hafva blifvit därför utsatt, vid med honom anställda förhör, gjort sig skyldig till sådan tvetalan, att han på grund deraf icke kunde blifva trodd, men Hans Excellens yttrade strax derpå — jag har skrifvit upp hans ord — att det fanns anledning till den förmodan, att de svenska lotsarne hållit sig i närheten af Köpenhamn för att så mycket lättare kunna blifva utsatta för häktning. Jag vet icke, i hvilket sammanhang eller hvilket förhållande dessa båda olika yttranden, i afseende på de svenska lotsarnes häktaude, kunna stå till

hvarandra, men det vill synas mig, som om hans yttrande får anses gällande i ena fallet, det äfven borde gälla i det andra.

Vidare, då Hans Excellens försökte att vindicera åt Danmark rätten att ensamt utöfva lotsningen i Drogden, så jemförde han lotsningen med skjutsskyldigheten och yttrade, att man betraktade lotsningen såsom en börda eller på samma sätt som man inom denna Kammare betraktade skjutsningsbesväret. Vid ett annat tillfälle åter, då han ville visa, hvad resultatet kunde blifva, i fall man afgjorde tvisten genom vädjandet till en internationel domstol, sade han, att det då kunde komma i fråga, att Sverige skulle få betala en ganska stor lösningssumma till Danmark, derföre att Danmark skulle afstå rätten till uteslutande lotsning i Drogden. Huru dessa yttranden skola förenas, förstår jag icke. Jag har icke af dem velat draga någon slutsats, utan endast fästa uppmärksamheten på logiken i dem.

Att de svenska lotsarnes fri- och rättigheter blifvit kränkta, tror jag för hvar och en, som vill genomläsa de ämnet rörande handlingar och se efter särskildt, hvad som passerat vid polisdomstolen i Helsingör, skall framstå så tydligt och klart, att icke mera än en mening derom kan göra sig gällande.

Hvad Hans Excellens yttrade om "att Kammaren icke skulle vilja höra annat än sanningen", har af Herr Sven Nilsson redan blifvit till besvarande upptaget, och jag skall be att i detta afseende få med honom instämna. Jag vill väl icke påstå, att Hans Excellens yttrat något annat än sanning, men för mig framstår på ett egendomligt sätt hans uppfattning och tydning af de förändrade åsichter, som, så vida man vill följa handlingarne, onekligen försiggått inom regeringen, och hvilken förändring jag föreställer mig, att icke ens Hans Excellens vill bestrida. Dessa förändrade åsichter hafva naturligtvis sin grund i de vid frågans lösning uppkomna svårigheterna, men förhållandet förefaller mig i alla fall något underligt, ty ville jag en gång, när jag började underhandla med Danmark, påstå, att Danmark icke hade någon rättighet att förhindra långlotsning af svenska lotsar i Sundet, men jag sedermera fann nödvändigheten bjuda att gå ifrån denna uppfattning, då vore det icke för mycket, om jag befarade att jag till följd af en sådan förändring i åsichter blottställde mig för anmärkning. Hans Excellens yttrade till slut, att denna fråga icke vore af någon särdeles vikt. Ja! så kan man betrakta den, men jag skall be att få uppläsa några ord ur de utdelade handlingarne, utvisande det sätt, på hvilket danska regeringen betraktat denna fråga. Det heter nemligen uti ett från Danske ministern i Stockholm till Statsministern för Utrikes ärendena den 18 Juni 1872 aflästat bref följande: "Det är derföre af högsta vikt för danska styrelsen, att utan uppskof söka betrygga de danske lotsarnes intressen och i synnerhet att genom vädjande till Hans Maj:t Konungens af Sverige och Norge regerings rättskänsla skyndsamt framkalla den samverkan, som är nödig för att återföra sakernas gamla tillstånd". Danska regeringen betraktade således såsom synnerligen viktigt att få denna sak ordnad på sådant sätt, att *danska nationens intresse och dess rättigheter blefve behörigen tillgodosedda*. Jag hade önskat och till och med hoppats, att äfven Svenska regeringen icke blott hade i fråga om Sveriges intressen hyst, såsom jag

dock förmodar att den har, en dylik önskan, utan också sökt att göra denna önskan gällande och på så kraftigt sätt uttalat densamma, att det hade ledt till ett önskad resultat. Jag vill också i det fallet instämma med Herr Sven Nilsson, att jag medgifver, det afgörandet af en sådan fråga som denna, kunnat hafva sina vanskligheter och på denna grund kan man *förklara* den traktat eller deklaration, som afslutats, men att *försvara* den och ännu mera att söka försvara den från *rättslig* synpunkt, det tror jag vara förenadt med ganska stora svårigheter.

Herr Carl Ifvarsson: Detta Konstitutions-Utskottets memorial har blifvit diskuteradt så länge, att jag för min del skall inskränka mig till att om detsamma yttra endast några få ord. Jag vill icke vidröra de reservationer, som bifogats Utskottets förslag, emedan jag anser att, om man också talar om dem, de ändå icke gifva anledning till någon åtgärd; jag kan således för min del förbigå dem. Deremot vill jag nämna, att jag anser Utskottet på ganska goda skäl hafva framlagt det anmärkningsmemorial, som nu i båda Kamrarne är föremål för öfverläggning och möjligen kan till någon åtgärd, åtminstone från denna Kammares sida, föranleda. Jag skulle helt enkelt kunnat inskränka mig till att, på grund af hvad Utskottet anför, förena mig med Friherre Ericson i hans förslag, men jag ber att, medan jag har ordet, få nämna ett par ord i afseende på ett Herr Finansministerns yttrande i förmiddags, ett yttrande, som, efter mitt förmenande, blifvit under tiden vederlagdt. Herr Finansministern yttrade nemligen, att Kongl. brevet af den 10 Maj 1848 skulle vara tillämpligt på den nu förevarande frågan. Det har sedermera af åtskillige talare blifvit anfördt, att så icke är förhållandet, utan att det ifrågavarande brevet genom grundlagens stadganden angående svenska folkets beskattningsrätt skulle hafva blifvit upphäfdt. Jag vågar icke inlåta mig på något bestämdt afgörande af huru härmed förhåller sig, men tillåter mig deremot, i likhet med Herr Sven Nilsson i Österslöf, erinra att nämnde Kongl. bref ingalunda omnämmer någon regeringens rätt att bevilja skattefrihet åt redan befintlige, ädlare verk, ty brevet innehåller endast ett sådant medgifvande beträffande de nya verken och kan således icke rättvisligen tillämpas på de gamla. Till följd deraf tror jag icke heller att det varit Regeringens rätt att utan Riksdagens medgifvande afgöra frågan på det sätt hon gjort. Emellertid, då Konstitutions-Utskottet icke funnit sig böra tillämpa 106 § Regeringsformen, så lär det ej mycket gagna att tala om, huruvida regeringen egt den ifrågavarande rättigheten eller ej. Den omständigheten, att frågan blifvit, på sätt som skett, af Regeringen afgjord, utgör i min tanke — och detta är hufvudsaken — ett bevis på ringaktning mot Riksdagen, som året förut hade besvarat Regeringens framställning rörande bergverkstiondens afskaffande nekande. Det mest graverande i hela saken är dock regeringens beslut att tillerkänna kopparverkets nuvarande egare rätt att, under den tid kopparverket ej bearbetas, utan allt förbehåll begagna skogen å en del af allmänningstrakten Gaddstigen, hvaraf naturligtvis följer, att han utan någon påföljd skulle kunna under tiden gå ganska illa åt densamma. Han får visserligen betala 500 R:dr om året för nyttjanderätten till skogen, men ingenting hindrar honom att

under frihetsåren totalt hugga ned skogen, så vida nemligen, hvilket jag icke har mig bekant och hvarom ej heller den tillförordnade regeringens beslut i frågan lemna upplysning, densamma icke är ställd under en ordentlig skogsförvaltning. Hvad skulle således kunna inträffa? Jo, att framställningar ånyo göras, om eftergift af bergverkstionden från kopparverket och beviljas af regeringen, men att det då, liksom en gång förut, ifrågasattes att Gaddstigen skulle öfverlemnas till staten, som då måhända finge endast nakna backarne. Om detta skulle hända, så kan det väl icke gerna påstås, att ett sådant sätt att sköta rikets angelägenheter öfverensstämmer med dess saunskyldiga nytta. Det är, som nämndt, hufvudsakligen med afseende härå, som jag för min del ansett frågan af graverande beskaffenhet. Skulle man närmare betrakta saken, så skulle man finna, att de, som fått dylika förmåner som denna af Rege- ringen sig beviljade, varit egare af förut privilegierad jord. Skulle dessa privilegierade egendomar företrädesvis underlättas i sina skyldigheter och privilegiiväsendet sålunda utvecklas, att skilnaden mellan de hårdast beskattade och de öfriga jordegarna blefve större än förut, så komme skattelindringen att gå i en motsatt riktning mot hvad man hittills önskat och trott; man skulle då i stället för att i främsta rummet lindra skattebördorna för den svårare betungade jorden gå i en alldeles motsatt riktning och lindra skattebördan, der denna lindring vore minst behöflig. Allt detta synes mig vara af beskaffenhet, att jag måste säga, att om en skattelindring skulle ske i en dylik riktning, ett sådant tillvägagående skulle vara högst olyckligt, hvarföre jag instämmer i det af Friherre Ericson framställda förslaget.

Hans Exellens Herr Statsministern för Utrikes Ärendena Björnstjerna: Jag skall icke med många ord förlänga diskussionen i lotsfrågan, som redan allt för mycket upptagit Kammarens tid, men jag kan icke låta de mot mig framkastade beskyllningarne från en talare på skånebanken förblifva obesvarade. Jag har visserligen icke originaltraktaten i sundsfrågan med mig, men jag har här åberopat traktaten sådan den förekommer tryckt i de handlingar, som blifvit Konstitutions-Utskottet och Riksdagens medlemmar meddelade, och jag är ännu i detta ögonblick öfvertygad att originaltraktaten lyder på samma sätt. Jag kan visserligen icke nu bevisa att så är förhållandet; men jag har här till hands det tryckta slutprotokollet öfver förhandlingarne vid traktatens afslutande der det står att utbyte skedde mellan ombuden af denna traktat angående "*friköpan det af afgifterna i Sundet och Bälterna*." Så benämnes traktaten i detta protokoll. Jag märker nu, att rubriken i författningssamlingen är olika, något som jag icke förut kommit att observera, utan har jag, såsom redan blifvit nämndt, rättat mig efter de handlingar, hvilka blifvit i Konstitutions-Utskottet och Kamrarne utdelade; rubriken på traktaten lyder der, alldeles så, som jag i förmiddags sade: "Traktat angående afskaffande af tullafgifter i Öresund och Bälterna." Samme talare uppläste ur inledningen till traktaten en punkt hvilken jag visst icke fördolt utan på förmiddagen just åberopat till förmån för min sats, nemligen följande: "Hans Maj:t Konungen af Sverige och Norge — — — å ena sidan, samt hans Maj:t Konungen af Danmark, å den andra, lifvade

af samma önskan att underlätta och öka de handels- och sjöfartsförbindelser, som för närvarande emellan deras respektive stater eller genom dem ega rum, medelst såväl ett fullständigt afskaffande nu och för alltid af *alla de afgifter*, som i Sundet och Bälterna uppbäras för främmande fartyg och deras laster. Då det kort derefter i tredje punkten andra artikeln säges, att *lotsafgifterna* skola vara måttliga, så bevisas deraf ju tydligt, att lotsafgiften icke varit bland dem, för hvilkas afskaffande konferensen var församlad och hvilkas aflösning der ifrågakom. Jag måste således på det bestämdaste afvisa den förebräelse nämde talare gjort mig att hafva lemnat falska uppgifter. Samme talare yttrade vidare, att ehuru fartygen icke på något sätt, enligt traktaten finge i Sundet uppehållas, de dock till följd af öfverenskommelsen i lotsfrågan nu ofta måste blifva liggande der länge, utsatta för fara i väntan på dansk lots. Men detta kan ju undvikas, om svensk lots finnes till hands och gar ombord på fartyget, ty på *dansk* lots behöfva fartygen ej vänta. Han åberopade likaledes en bland de tryckta skrivelserna från Kongl. Maj:ts minister i Köpenhamn, såsom ett tydligt bevis derpå att Danmarks anspråk varit öfverdrifna. Samma åsigt har jag sökt visa, att äfven jag hyst och äfven lyckats genomdrifva gent emot danskarnes anspråk. hvilka gingo ut på att Danmark vore berättigadt att ensamt besörja lotsningen i hela Sundet. Detta var ett öfverdrifvit anspråk, hvilket svenska Regeringen på det bestämdaste tillbakavisat, på samma gång hon förskaffat svenskarne rätt att lotsa öfverallt i Sundet, der de enligt folk-rätten äro berättigade att lotsa. En annan ärad talare, greve Posse, åberopade en taxa för lotsningen i Sundet af år 1780 samt ansåg att de handlingar jag i förmiddags uppläste, skulle vara från år 1772, hvaraf skulle följa, att nämnda taxa vore utfärdad senare än dessa handlingar, i hvilka förklaras att ingen svensk lotsning i Sundet vidare skulle ifrågakomma. Ifrågavarande handlingar äro dock daterade den 10 Oktober 1782 och 27 Mars 1783, således ett eller två år senare än bemälda lotstaxa, ej nio år förut. Att Sverige verkligen, såsom jag nämnde i förmiddags, försökt att inrätta ett lotsväsende i Sundet, innan något ordentligt danskt lotsväsende der fanns, är en känd sak, men man fann en sådan åtgärd möta så stora svårigheter, att man, så snart det danska lotsväsendet på ordentlig fot der inrättats, hvilket skedde år 1778, beslöt att icke vidare göra några försök att upprätthålla denna lotsning. Den ärade talare, som senast näst före mig hade ordet, betviflade min uppgift i förmiddags, att de danska lotsarne i Öresund skulle hafva blifvit böttälde, om de hade lotsat i svenska lotsleder och ansåg att Sundet vore ett fritt farvatten, enär det i svenska lotsordningen står att Öresund betraktas såsom öppen sjö. Här har jag likväl förteckningen på svenska lotsleder, inom hvilka enligt våra författningar endast svenska kronolotsar få lotsa vid äfventyr af böter; dessa lotsleder äro t. ex. från Malmö till Kullen, till Höganäs, till Skanör och Falsterbo; lotsa danskar eller Öresunds lotssällskap i dessa farleder, blifva de böttälde. Samme ärade talare yttrade, att lotsningen på Themsen vore fri. Jag kan ej bestämdt försäkra att så icke är förhållandet hvad engelsmän beträffar, men att icke franska eller holländska eller andra främmande lotsar der få lotsa är fullkomligt säkert. Den ärade talaren hade uppfattat ett yttrande af

mig på förmiddagen så, som skulle jag hafva sagt att de svenska lotsarne hade hållit sig med sina båtar i närheten af Köpenhamn för att blifva arresterade. Detta var väl icke min mening, men att det förvånade mig, när de svenska lotsarne icke blifvit försigtigare, sedan den nya danska polisförordningen utkom, än att de höllo sig utanför Köpenhamn, samt att jag hade mig bekant att de verkligen blifvit uppmanade att icke vara rädda, utan gå tillväga på samma sätt som förut, emedan arresteringarne skulle på opinionen i Sverige utöfva ett starkt tryck till deras förmån. Samme ärade talare ansåg, att Regeringen hade frångått sina ursprungliga åsigt i denna fråga; men detta har hon icke gjort, hon har tvärtom underhandlingarne med Danmark på det bestämdaste framhållit alla de skäl hon ansåg kunna tala för de svenska lotsarnes rätt att lotsa äfven i Drogden. Hon måste emellertid äfven höra den andra partens, Danmarks, skäl och de bevis som från den sidan anfördes. Läser man ensamt de från vår sida anförda punkter ur traktaten, hvilka jag tror mig hafva framhållit lika kraftigt under skriftvexlingen, som någon af de herrar, hvilka här i dag fört lotsarnes talan, ser det ut, som skulle vi varit berättigade att lotsa i hela Sundet, men danskarne åberopa andra stadganden i samma traktat för deras mening, och man måste, såsom jag i förmiddags yttrade, medgifva att de senare motsäga de förra. För att komma till något resultat måste man derföre taga en grund, som kunde leda till frågans lösning, och icke fortfarande åtnöja sig med att från ömse sidor upprepa de gamla skälen, utan att komma ur fläcken. När man icke å någondera sidan kunde förneka, att de särskilda punkterna i traktaten verkligen motsade hvarandra, så måste man ju, såsom de båda regeringarne gjorde, medgifva att traktaten icke kunde lösa tvisten, utan att denna måste afgöras på något annat sätt. Detta har skett och frågan har blifvit löst enligt folkrättens grunder, som bestämma att hvarje stat är berättigad och förpligtad att lotsa i sina egna farvatten. Drogden, som på ömse sidor har danskt land, är onekligen danskt farvatten; Danmarks uteslutande rätt till lotsning derstädes är således klar, såvida Danmark icke sjelfvilligt medgifver en inskränkning deri eller rättigheten dertill bevisligen blifvit oss medgifven genom någon traktat. Under handlingarne om Sundska tullens aflösning förekom, enligt hvad de tryckta protokollen utvisa, lotsfrågan endast en enda gång. Förslaget till traktaten hade blifvit uppgjort af Englands, Frankrikes och Preussens representanter och framlagdt till granskning af de öfriga kontraherande makternas sändebud. Tredje punkten af andra artikeln i detta förslag är af alldeles samma lydelse som antogs i traktaten med endast två mindre förändringar. Punkten lyder nu: Konungen af Danmark förbinder sig "att, likasom tillföre, vaka öfver *lotsväsendet*, hvilket det i Kattegat, Sundet och Bälterna alltid skall stå sjökaptenerne och skepparne fritt att anlita eller icke. *Lotsafgifterna* skola vara måttlige." Sedan kom i det ursprungliga förslaget: att dessa afgifter aldrig skulle kunna förhöjas, men den utgick på de danska fullmäktiges begäran, hvilka ansågo det obilligt, att om prisen på allting annat i framtiden komme att blifva högre, afgifterna för lotsningen ej skulle kunna höjas. Detta är det enda som i protokollen rörande öresundstraktaten förekommer angående lotsfrågan, med undantag af några ord som insattes i den nys upplästa

meningen, på danska regeringens egen begäran, och på hvilka, eget nog, blifvit ofta åberopade till stöd för våra reklamationer. Jag har nysst hört dem äfven här framdragas. Det stod nemligen i det ursprungliga förslaget: "likasom tillförene vaka öfver lotsväsendet, hvilket det alltid skall stå sjökaptenerne och skepparne fritt att anlita." På danska regeringens begäran insattes här orden "i Kattegat, Sundet och Bälterna", emedan hon icke ville, att detta stadgande skulle gälla för vissa mindre farvatten mellan de danska öarne. Detta är allt, som vid underhandlingarne rörande öresundstraktaten förekom angående lotsningen i Sundet, hvilket visar att densamma behandlades helt och hållet som en bisak. Att någon förändring i Danmarks förutvarande rättigheter och skyldigheter beträffande nämnda lotsning ej genom denna traktat gjordes, synes tydligt äfven deraf, att just de bestämmelser, som enligt den danska lotsordningen af år 1831 voro för lotsningen gällande, insattes i traktaten, utan att man deruti vidtog eller påyrkade någon förändring.

Herr Statsrådet Wærn: Den siste talaren bland Kammarens ledamöter, som hade ordet i denna fråga, gjorde samma anmärkning, som förut blifvit framställd af en representant från Skåne, nemligen att här icke egentligen vore fråga om 1748 års Kongl. bref angående de ädlare verkens upphjelpande, enär i sjelfva verket detta bref icke skulle vara tillämpligt på denna fråga. Äfven andra talare, som hafva klandrat regeringens åtgärd, hafva omnämnt detta Kongl. bref, hvarföre jag anser mig ovilkorligen skyldig att här uppläsa 1:sta punkten af nämnda Kongl. bref hvilket lyder sålunda: "Skulle de ädlare verk, som nu betala halfva tionden eller hvart tjugonde skeppund eller marker, af grufvornas tillfälliga förändringar blifva så svaga, att de med sådan afgift belastade skulle gå under, så anse vi för det allmänna gagneligt att de efter noga skedd undersökning, derutinnan antingen måge erhålla någon lindring *eller* *och* *derifrån på vissa år befrias*, till dess malmgångarne öppna sig och gifva ymnigare malm, så att de kunna tåla en sådan afgift; förmodande Wi, det J, Wårt Bergskollegium, vid slika tillfällen lären nogsam finnas måna derom, att Kronan icke må råka i förlust af hvad som utaf sådana verk drägeligen utgöras kan." Hela denna punkt, hvilken dessa talare hafva förbigått, är fullkomligt tillämplig i förevarande fall; Regeringen har derföre måst rätta sig efter lagar och författningar, som ännu icke äro upphäfda, utan hvilka tvärtom under senare tider flera gånger blifvit tillämpade. Under den tid jag varit chef för Finans-departementet har detta fyra särskilda gånger inträffat, och Konstitutions-Utskottet har blott i detta enda fall, men icke i de öfriga, framställt anmärkning mot en dylik regeringsåtgärd. Då gällande lagar och författningar i dessa fall hänvisa till embetsverk, hvilkas utlåtande i saken blifvit inhemtadt, och detta utlåtande, efter omsorgsfull utredning, vitsordar uppgifna förhållanden, samt i allo tillstyrker hvad som blifvit begärdt, så är det naturligtvis en ovilkorlig skyldighet för Regeringen att ställa sig dessa författningar till efterrättelse, och det är klart att de måste gälla till dess de blifva upphäfda. Det finnes ingen i vårt land, som kan hålla svenska folkets beskattningsrätt mera i helgd, än hvad jag gör, men just dertföre måste jag ställa mig de föreskrifter till efterrättelse, som på Riksdagens förslag blifvit af

Kongl. Maj:t i beskattningsfrågor gifna. Jag kan icke inse att denna rätt är förenlig med ett sådant godtyckligt antagande, som att en i vederbörlig ordning utfärdad författning skulle ha förlorat gällande kraft utan att någonsin hafva blifvit upphäfd. 1748 års Kongl. bref gäller såsom lag i afseende å beskattningen ännu; denna beskattning har visserligen undergått många förändringar, men nämnda bref har aldrig blifvit upphäfdt och skall således tillämpas så ofta ett af de speciela fall inträffar, som i detta fall blifvit omnämnda. Redan år 1813, fyra år efter den nya grundlagens införande, medgafs en afradsfrihet, och det, märkligt nog, just för Åtvidabergs kopparverk. När nu nu dylika ansökningar om skattelindring från malmverken inkomma, huru kan väl då regeringen säga nej och neka beviljandet af afradsfrihet under viss tid? Har icke regeringen till ovilkorlig pligt att vid hvarje förevarande fall, då en sådan ansökan inkommer, vare sig från Åtvidabergs kopparverk eller egare till andra malmstreck, rätta sig efter gällande författningar, sedan vederbörande auktoriteter i ämnet blifvit hörda? Det är omöjligt för regeringen att annorlunda förfara, och jag bestrider derföre på det högsta att 1748 års Kongl. bref icke skulle fortfarande vara tillämpligt, eller att detsamma icke måste åtlydas.

En aktad talare från Halland omnämnde äfven skogsallmanningen Gaddstigen, och frågade huru det skulle blifva med denna om kopparverket nedlades. Allt detta är närmare bestämdt uti 1775 års betänkandet bifogade Kongl. bref, hvilket ännu är till punkt och pricka gällande. Verkets egare har fått nedsättning i tionden mot det att han erbjudit sig att betala en viss årlig summa för nyttjanderätten till denna skog. Men hur skulle väl gå om kopparverket nedlades? I sådant fall måste man anlita domstol, hvilken skulle gifva Riksdagen åter dess rätt att disponera öfver skogen, men under tiden skulle ett och annat år kunna gå förloradt och staten gå miste om den summa som nu för denna allmanningstrakt inflyter till statsverket. Det är sålunda ingen förändring som inträffat i afseende på Riksdagens rättighet att enligt 77 § Regeringsformen disponera öfver kronans egendom.

En aktad talare från Skåne tog sig under förmiddagens sammanträde friheten uppbesvärja en skugga, som för mig måste vara mycket kär. Han yttrade nemligen, att den äldre Wærn, som varit ledamot af Konstitutions-Utskottet vid 1840 års riksdag, ovilkorligen, derest han nu hade lefvat, skulle hafva framställt anmärkning mot hvad den yngre Wærn i förevarande fall tagit sig före att besluta. Jag besvarade redan på förmiddagen denna tillvitelse genom att anföra hvad som vid nyssnämnda års riksdag skedde i afseende å Konstitutions-Utskottets granskning af då föreliggande statsrådsprotokoll, mot hvilkas innehåll, oaktaadt der förekommo ämnen af samma beskaffenhet som de, hvilka nu klandras, icke gjordes någon anmärkning. Men då en stor publik utom denna Kammares ledamöter utan tvifvel tar del af diskussionen i denna sak, helst som det kan låta litet pikant, då man hör talas om motsägelser mellan far och son, så måste jag betona, att nyssnämnda granskning af statsrådsprotokollen vid 1840 års riksdag, sträckte sig från en viss dag 1834 till en viss dag 1840, och under denna mellantid hade tvänne särskilda gånger en precis dylik afradsfrihet af Regeringen blifvit medgifven, nemligen

den 17 Oktober 1837 för fem år åt Garpenbergs kopparverk samt den 14 Maj 1838 för femton år åt Gustafs och Carlbergs kopparverk. Genom Kongl. bref af år 1839 beviljades Riddarhytte kopparverk en gång för alla nedsättning i afraden, och 1840 års Konstitutions-Utskott framställde häremot anmärkning, hvarom jag närmare under förmiddagens sammanträde redogjorde. Regeringen hade nemligen beviljat egarne till detta kopparverk den lindring i afraden, att de i stället för hvarje 20:de endast skulle erlägga hvarje 30:de skeppund af koppartillverkningen, i enlighet med en förordning af år 1831, som dock endast gällde dädanefter skattlagda verk och ej äldre verk, sådana som Riddarhyttan. Således är det tydligt och klart, att sistnämnde Riksdags Konstitutions-Utskott i detta fall förfarit annorlunda än 1874 års Konstitutions-Utskott.

Innan jag afstår från ordet, anser jag bör böra bemöta ett yttrande af Grefve Posse, hvilket icke synes hafva haft något annat ändamål än att kasta en skugga på Konungens rådgifvare för deras i någon mån olika uppträdande i dagens diskussion. Jag tror, att Kammaren skall erkänna att Konungens rådgifvare hafva på allt sätt sökt att lojalt begagna sig af den frihet de hafva att deltaga i Kamrarnes öfverläggningar och meddela de upplysningar, som möjligen stå dem till buds. Det är nu en mycket omtvistad fråga, huruvida reservationer mot Konstitutions-Utskottet betänkande i förevarande fall bör upptagas eller icke till öfverläggning inom Kamrarne. Och naturligt torde vara, att Konungens rådgifvare icke kunna vara villiga att, genom upptagande till besvarande af dylika reservationer, i viss mån gifva den majoritet af Utskottet, som underkänt en anmärkning, dementi, i det att denna i allt fall drages under Kammaren. Deremot kunna Konungens rådgifvare, sedan en dylik fråga, nämnda förhållande oaktadt, blifvit gjord till föremål för öfverläggning, hvarken i dessa eller i några andra fall afstå från den rättighet, som grundlagen gifver dem, att i förekommande fall meddela Kamrarnes upplysningar. Det måste sålunda helt och hållet bero på beskaffenheten af dessa öfverläggningar, huruvida de från Konungens rådgifvares sida påkalla upplysningar eller svar; men jag protesterar på det högsta mot ett sådant påstående, att det skulle bero på, huruvida det för Regeringens medlemmar vore bekvämt eller icke att begagna sig af denna deras grundlagsenliga rätt.

Herr Rubenson: Efter de många afvikelser från ämnet, som egt rum under denna dags långa öfverläggning, tror jag det vara nyttigt att vi ånyo, så att säga, öfvergå till dagordningen, och taga i betraktande den föreliggande punkten. i synnerhet som det icke torde dröja länge innan beslut i densamma kommer att fattas, jag menar den anmärkningsanledning, som Konstitutions-Utskottet här har framlagt. Hvad vikt och värde denna anmärkningsanledning kan få genom ett bifall till Friherre Ericsons yrkande, hvilket jag antager blifva Kammarens beslut, tillåter jag mig icke bedöma; men hvad inre värde denna anmärkningsanledning har, sådan den blifvit framställd och motiverad af Konstitutions-Utskottet, har åtminstone för mig tydligt och klart framgått af den genomgående kritik, som Herr Statsrådet och Chefen för Finans-departementet på förmiddagen egnat åt denna motivering. Jag var nog enfaldig då att

föreställa mig, att icke rätt många, på hvilkas omdöme jag sätter värde, skulle åno upprepa de klena skäl som finnas i Utskottets utlåtande. Så har dock skett. Jag ber därför att i största korthet få upptaga några af dessa skäl.

Man har här betonat, och så har äfven Utskottet gjort, att här vore fråga om en förminskning i en statens ordinarie inkomst; detta har i synnerhet blifvit framhållet af en talare på elfsborgsbänken. Jag förstår icke, hvilken särskild betydelse man velat lägga uti den omständighet, att koppartionden är en ordinarie inkomst. Tvärtom synes mig skattens natur af en ordinarie inkomst förringa felet, om ett sådant blifvit begånget, ty öfver de extra inkomsterna har Riksdagen otvifvelaktigt önskränkt makt, ej så öfver de ordinarie, hvadan en inkräkning på Riksdagens makt öfver en extra inkomst är betänkligare än en dylik inkräkning vid fråga om en ordinarie inkomst. Man har vidare sagt, att Kongl. Maj:t icke har rätt att borttaga en ordinarie inkomst, på grund af ordalydelsen i 57 § Regeringsformen; nu har, säger man, Kongl. Maj:t i detta fall borttagit en ordinarie inkomst; ergo har han brutit mot nämnde 57 § Regeringsformen. Reservanterne uttala den mening, att ordalydelsen af denna paragraf: "svenska folkets urgamla rätt att sig sjelf beskatta utöfvas af Riksdagen allena", utvisar, att här är fråga blott om en rättighet att pålägga, men icke att borttaga en beskattning. Jag skall gerna medgifva, att detta sätt att tolka denna paragraf, icke är för mig alldeles hållbart; jag medgifver, att Kongl. Maj:t icke rätteligen kan utan Riksdagens hörande besluta att borttaga en ordinarie skatt och hvad som lärer vara alldeles säkert, är att ett sådant beslut från Kongl. Maj:ts sida under vårt nuvarande statsskick icke lärer komma i fråga; men jag påstår det oaktadt, att det i fråga varande regeringsbeslutet icke bryter mot denna princip, ty här är icke fråga om borttagandet af en skattetitel, utan om skattelindring i ett visst speciellt fall för en begränsad tid i öfverensstämmelse med en på Riksdagens begäran af Kongl. Maj:t utfärdad författning. Men, säger man, denna invändning har ingen praktisk betydelse, ty ett sådant borttagande kan försiggå på det sätt, att Kongl. Maj:t i dag befriar ett kopparverk från denna skatt, i morgon ett annat och följande dag åter ett tredje o. s. v, intilldess staten icke vidare har några inkomster af denna skattetitel. Ja, om det visar sig att Kongl. Maj:t så förfar, att Kongl. Maj:ts beslut icke äro grundade på faktiska förhållanden, som berättiga dem, utan att besluten äro en förtäckt omväg att borttaga skatter utan Riksdagens medgifvande, då skall jag vara den förste att godkänna en på sådana beslut grundad anmärkningsanledning. Men då jag icke här finner tecken till anledning att så förfarits, utan tvertom ingen af dem som uppträdt till försvar för Utskottet ens velat antyda, att icke fullt lagliga skäl finnas för den beslutade skattelindringen, så kan jag icke se att detta argument duger i detta fall. Man har dragit ut denna konsekvens med mycken aplomb; men man har underlåtit att tillse, hvilka konsekvenser skulle uppstå genom bifall till denna anmärkningsanledning. I mina ögon blefve dessa vida värre än de som på andra sidan kunna utdragas. Det resonnement, som här förts om kopparräntan, gäller naturligtvis icke blott en utan alla ordinarie inkomster. Man måste då ock godkänna följande tankegång:

Har Kongl. Maj:t icke, på grund af en förordning utfärdad på 1700-talet, rättighet att i särskilda fall medgifva lindring, utan det är Riksdagen allena som har rättighet att medgifva lindring; så måste det och tillkomma Riksdagen allena att besluta. att den ordinarie räntan å hemman i vissa fall nedsättes. Hvarenda förmedling skall underkastas Riksdagens pröfning, detta blir konsekvensen. Kongl. Maj:t skulle då icke heller hafva rätt att bestämma till hvad pris statens egendomar skola utarrenderas. Vi hafva också hört en talare under förmiddagens diskussion, klandra, att Kongl. Maj:t icke har frågat Riksdagen, huruvida för kronans lägenhet Gaddstigen skall i arrende tagas 500 eller 700 R:dr. Nej, Kongl. Maj:t har härom icke tillsport Riksdagen, och detta med rätta. Vi hafva flera ordinarie inkomster, såsom jernvägsstrafikmedel och telegrafmedel. För att nu ytterligare utdraga konsekvenserna till dessa inkomstitlar skulle Kongl. Maj:t icke hafva rättighet att bestämma, huru dessa taxor skola lyda, ty om de höjas eller sänkas, då kan derigenom hända att de af dessa taxor beroende ordinarie inkomster blifva mindre än hvad Riksdagen beräknadt dem till. Konsekvenserna af detta beslut, för så vidt detsamma af Riksdagen godkännes, äro så vådliga, att jag för min del icke vill vara med derom.

En talare på hallandsbanken, hvilken tillika är ledamot af Konstitutions-Utskottet, yttrade, såsom jag tyckte mig höra, att han för sin del ansåg, att 57 § Regeringsformen i detta fall icke vore tillämplig; men hvad jag med säkerhet vet, är att han anmärkte, att enligt hans föreställning, 64 och 65 §§ Regeringsformen här vore tillämpliga. Den senare af dessa paragrafer lyder sålunda: "Dessa medel — d. v. s. de i § 64, omförmälda statsmedel — må icke annorlunda användas än fastställt blifvit; varande statsrådets ledamöter ansvarige, om de låta afvikelse derifrån ega rum". Gå vi nu till ansvarighetslagen för statsrådets ledamöter, så finna vi 5 § af densamma lyda sålunda: "Underlåter statsrådsledamot eller Konungens rådgifvare i kommandomål att, på sätt 65 § förmäler, till protokollet göra föreställningar emot användandet af rikets ordinarie statsmedel eller åtagen bevillning, annorlunda än fastställt blifvit, eller försummar han att i sådant fall till protokollet anföra hvad Riksdagen i den del förordnat" o. s. v., följer det straff, som i paragrafen omförmäles. Häraf följer otvifvelaktigt, att, om detta fall komme under § 65 Regeringsformen, det vore 106 § Regeringsformen men icke 107 § som borde tillämpas, enär i nyssnämnda ansvarighetslag finnes stadgad ett bestämdt straff för öfverträdelse af 65 § Regeringsformen. Helt annat blir förhållandet, om man, som Utskottet, anser att 57 § Regeringsformen är i detta fall tillämplig, ty öfverträdelse af denna paragraf är icke i ansvarighetslagen belagd med bestämdt straff i annat fall, än, som lagens § 3 utvisar, då det skett till förökande af kronans inkomster, hvaremot i samma ansvarighetslag förekommer en 6 §, som lyder sålunda: "uraktlåter statsrådsledamot eller Konungens rådgifvare i kommandomål att de öfriga i grundlagen uttryckligen föreskrifna. men i denna ansvarighetslag icke särskildt uppräknade pligter och föreskrifter iakttaga och fullgöra, ankomme det på Riksdagen att hos Konungen göra sådan anmälan hvartill 107 § Regeringsformen dem berättigar, med iakttagande af de vilkor samma § i dess senare moment stadgar". Det var just denna paragraf som vid 1840 års riksdag

gjorde att riksrätten förklarade sig icke kunna upptaga den då föreliggande anmärkningen, angående den lindring i afrad, som den tillförordnade regeringen beviljat Riddarhytte kopparverks egare, den är ock tillämplig, om man anser att i förevarande fall 57 § Regeringsformen blifvit öfverträdd, men ej om Konungens rådgifvare brutit mot § 65 Regeringsformen.

På grund af hvad jag nu anfört yrkar jag, att memorialet måtte läggas till handlingarne.

Herr A. Rundbäck: Jag skall icke yttra mig öfver det ämne, som utgjort föremål för Konstitutions-Utskottets anmärkning, emedan hvilket klandrande beslut, som än fattas i denna Kammare, det icke i sak kan leda till något resultat, sedan Första Kammaren *sans phrases* lagt memorialet till handlingarne; och hvad det memorialiska resultatet eller intrycket af ett sådant beslut i ämnet beträffar, så tror jag detta icke blifva synnerligen graverande för regeringen, då Konstitutions-Utskottet bland de tusentals mål, som regeringen afgjort, icke kunnat leta upp mer än *ett enda* och detta endast med tillhjälp af den förseglade sedeln, mot hvilket det ansett sig böra framställa en anmärkningsanledning. Denna anmärkning gäller för öfrigt en åtgärd, till stöd för hvilken regeringen och dess försvarare kunna åberopa gällande lag och åtskilliga prejudikat. Jag skall icke heller inlåta mig uti lots- och ståthållarefrågorna, på hvilka begge flera ord blifvit spilda än de förtjena. Jag har deremot tagit ordet i anledning af Herr Rydins reservation och på grund af Grefve Posses yttrande, att denne reservant har tydligen bevisat, att Konungens ifrågavarande rådgifvare antedaterat en regeringshandling. Intrycket af detta påstående har visserligen en representant på hallandsbanken, hvilken tillika är ledamot af Utskottet, fullkomligt utplånat genom hvad han i detta ämne anfört; men jag ber dock att i samma sak få tillägga några få ord. Enligt min tanke förhåller sig med denna sak så, att reservanten, långt ifrån att hafva bevisat en sådan antedatering, endast och allenast har stödt sitt påstående på lösa antaganden, hvilka falla till intet, så snart man rör vid dem. För att gifva skäl för denna uppfattning ber jag få fästa Kammarens uppmärksamhet på ett par omständigheter: den ena är den, att hvar och en, han må nu vara vän eller fiende till den nyligen påbörjade läroverksreformen, dock måste erkänna, att sedan Riksdag och Regering hade enat sig om att antaga ett nytt system för elementarläroverken, det var en ovilkorlig pligt för Ecklesiastik-departementet att så fort som möjligt tillämpa detta nya system och icke låta en eller flera åldersklasser af ungdomen fortfarande genomgå läroverket efter det gamla systemet. Hade Ecklesiastikministern försummat att vidtaga denna åtgärd, skulle sådant otvifvelaktigt hafva varit en oförsvarlig försummelse; den andra omständigheten är den, att Ecklesiastikministern måste utverka Kongl. Maj:ts sanktion å detta beslut före Hans Maj:ts afresa till Norge sistlidne år; det kunde nemligen icke uppskjutas till Konungens återkomst från Norge, emedan höstterminens början då instundade vid läroverken. Men, säger man, det beslut som i detta afseende fattades den 6 Juni nästlidna år, och det cirkulär, som på grund deraf utfärdades, var icke redan då förberedt, utan blef detta först efteråt genom tillkallade sakkunnige

kunnige fackmän. Hvad nu beträffar den omständigheten, att desse fackmän tillkallades först efter det att beslutet blifvit fattadt, så får jag erinra derom, att Ecklesiastikministern hvarken kunnat sammankalla dem förr, än Riksdagen fattat sitt beslut i ämnet, och hvilket skedde under de sista dagarne af Riksdagens sammanvaro, icke heller kunde detta sammankallande af sakkunnige män ske under den korta mellantid af 14 dagar, som förflöt mellan riksdagsbeslutets fattande och Konungens afresa till Norge. Alltså återstod intet annat att göra än först efter den 6 Juni sammankalla dessa fackmän, ty beslutets fattande hos Konungen kunde icke uppskjutas, emedan Ecklesiastikministern icke kunde förfoga öfver omständigheterna, som gjorde det nödvändigt att redan under Juni månad utfärda cirkulär i ämnet. Men nu kommer det rysliga dådet, som lärar hafva bestått deruti, att detta ärende icke redan förut skulle hafva varit förberedt, utan först efteråt blifvit detta genom utsedda komiterade. Detta skulle hafva sin riktighet, om nemligen det kunde eller behöfde bevisas, att dessa komiterade varit sammankallade endast för att yttra sig om det ifrågavarande cirkuläret af den 6 Juni; men nu bär det så till, att alla bestämmelser i detta cirkulär voro färdiga och måste vara färdiga i och med detsamma Kongl. Maj:t ingaf sin proposition i ämnet till sistlidna års Riksdag. Jag skall i korthet nämna hufvudinnehållet af de sex punkter, hvaraf detta cirkulär består. I första punkten nämnes, att undervisningen i de tre lägsta klasserna skall vara gemensam för alla lärjungar. Såsom Herrarne finna, öfverensstämma detta stadgande med Kongl. Maj:ts förslag och Riksdagens beslut sistlidna år. I andra punkten nämnes, hvilka ämnen som skola förekomma i dessa tre lägsta klasser; äfven detta är i full enlighet med Konungens förslag och Riksdagens beslut. I tredje punkten omnämnes, huru många läsetimmar skulle tillkomma hvarje klass, hvilket äfven af Kongl. Maj:t föreslogs och af Riksdagen lemnades utan anmärkning sistlidna år. I fjerde punkten bestämmes, huru många timmar skulle tilldelas hvarje särskildt ämne; äfven detta var hos Kongl. Maj:t färdigt redan i fjol, ty från Ecklesiastik-departementet lemnades till dåvarande Särskilda Utskott ett förslag till läsordning, som nära öfverensstämma med sistnämnde punkt af detta cirkulär. Vidare handlar den femte punkten om lärokurserna, hvilkas omfattning likaså nära öfverensstämma med innehållet af den Kongl. propositionen; och slutligen bestämmes uti den sjette punkten, att dessa förändringar skola taga sin början från och med höstterminen 1873 i hvad 1:sta och 2:dra klassen beträffar, samt från samma tid 1874 i afseende å 3:dje klassen. Angående alla dessa punkter kunde de sakkunnige fackmännen således icke afgifva yttrande, och således förfaller helt och hållet det påståendet, att detta cirkulär varit antedateradt, eller att utredningen kommit efteråt och sedan beslutet hos Kongl. Maj:t blifvit fattadt. Den enda möjlighet jag kan finna för att dessa komiterade kunnat utöfva något inflytande på redaktionen af detta cirkulär skulle vara den del deraf, som rör lärokursernas fördelning inom de särskilda klasserna; och äfven om de i detta hänseende utöfvat någon inverkan, hvilket för öfrigt visst icke är bevisadt, så vore det väl icke så farligt att göra en liten redaktionsförändring i ett otryckt cirkulär och före justeringen af protokollet i saken.

Jag tror mig härmed hafva visat obefogenheten af det klander, som i detta hänseende blifvit riktadt mot Ecklesiastikministern. Jag tror ock, att denne högt ärade departementschef förtjenar allt vårt erkännande och tacksamhet för det raska genomförande af reformerna i vårt läroverks-system, samt att denna vår tacksamhet ingalunda minskats genom den under föregående år på så lyckligt sätt lösta medicinska frågan, hvilken omkring 30 år stått på dagordningen.

Jag har intet vidare att yttra med anledning af Konstitutions-Utskottets nu föredragna memorial.

Herr Sjöberg: Om jag än icke kan påräkna några sympatier för hvad jag kommer att yttra i sjelfva saken, så vågar jag dock antaga, att hvar och en af Kammarens ledamöter instämmer med mig i den önskan, att denna diskussion måtte taga ett snart slut; den synes mig hafva räckt tillräckligt länge, för att meningarne å ömse sidor skola vara mer än tillräckligt utbildade, och, efter det den stora hufvudaktionen försiggått på förmiddagen, har jag icke kunnat finna annat, än att, hvad sedermera följt, till det mesta rört saker, som i sträng mening icke nu böra utgöra föremål för vår öfverläggning. Det vill nästan synas, som om genom de anmärkningar, hvilka uti reservationerna till Utskottets utlåtande och vidare under diskussionen här blifvit framställda mot andra Konungens rådgifvare än dem, som i det föreliggande memorialet omnämnas, meningen varit att så mycket mer stärka kraften af den anmärkning, som Konstitutions-Utskottet framställt mot desse senare. Huru besynnerligt och egendomligt detta än må vara, förefaller det mig dock, som om förhållandet verkligen vore sådant. Men att derpå fästa Kammarens uppmärksamhet, lönar icke mödan; och jag hade också en gång begärt, att Herr Talmannen skulle hafva den godheten att utstryka mitt namn på den långa listan af anmälda talare, emedan jag ämnade afstå från att besvara Kammaren med något yttrande i ämnet; men så inträffade, att min ärade vän Herr Carl Ifvarsson fann godt att anföra åtskilligt i denna sak, hvilket jag äfven hört två eller tre talare under förmiddagens diskussion omnämna, och detta gaf mig anledning att för andra gången begära ordet, oaktadt Chefen för Finans-departementet efter den nyss nämnde talarens yttrande, liksom förut under förmiddagens sammanträde, vederlagt hvad då anfördes till försvar för Utskottets hemställan, och utan afseende derå, att min vän till höger nyss beröfvat mig alla de skäl, jag eljest skulle hafva andragit.

Jag vill således i största korthet antyda, att jag icke kan dela Utskottets uppfattning derför att det Kongl. bref, som är i fråga och utgör sjelfva kardinal-dokumentet, kring hvilket anmärkningen rör sig, efter min uppfattning, ännu eger fullt gällande och bindande kraft. Det har visserligen medgifvits, åtminstone af en och annan af motsidans talare att detta äfven är förhållandet, men man har derjemte påstått — och Herr Carl Ifvarsson har senast invändt — att detta Kongl. Bref endast afer nyanlagda verk och de frihetsår, som kunna tillkomma dessa, men att det deremot icke eger tillämplighet i fråga om gamla verk, för hvilka befrielse från skatt för viss tid sökes. Detta synes mig vara ett uppenbart misstag. Uti det ofta omnämnda Kongl. brefvet till Kammar- och

Bergs-kollegierna samt Statskontoret, angående de ädlare verkens upphjelpande, af den 10 Maj 1748, hvilket i aftryck finnes bifogadt Utskottets utlåtande, förklarar ju uttryckligen, att Bergskollegium, när förhållandena sådant föranledde eller när grufvorna af tillfälliga omständigheter blefve så svaga, att de skulle gå under, derest de belastades med den i fråga varande afgiften eller tionden, egde rättighet att medgifva lindring uti eller befrielse från samma afgift. Jag ber Herrarne lägga märke till, att detta Kongl. bref, i hvad det rörde bemyndigande för Bergskollegium att göra sådana eftergifter, egde gällande kraft ända till år 1819, och att först då, på Bergs- Kammar- och Kommers-kollegiernas jemte Statskontorets hemställan, blef genom Kongl. Brevet den 21 Maj samma år förordnad, att sådana frågor skulle underställas Kongl. Maj:ts egen pröfning. Kollegierna anförde nemligen, att en slik pröfning om eftergift af utskylder syntes böra uteslutande tillhöra regeringsmakten, hvilken det ensamt tillkomme att hafva öfversigt af olika näringsars behof af dylik eftergift eller af understöd från det allmännas sida, hvarföre ock Kollegierna ansåge, att alla ansökningar i sådana ämnen borde af Kongl. Maj:it afgöras. I öfrigt är det ju känt och obestriddt, att allt ifrån det nya statskicketets införande, tillämpning af den i fråga varande författningen egt rum flere gånger och på samma sätt som i nu förevarande fall; jag har här en lång förteckning öfver beslut i detta hänseende; det första af dem är dateradt fjorton dagar efter statshvälfningen, och sedan dess hafva under en följd af år fjorton eller femton dylika beslut bifvit fattade. Det torde icke vara nödigt att fästa Utskottets ledamöters uppmärksamhet på, att en alldeles likartad fråga afgjordes af Kongl. Maj:it äfven under nästlidna år 1873, men måhända ansåg Utskottet sig icke böra omförmåla eller framhålla den ringa eftergift, som i det antydda fallet skedde. Detta synes dock icke vara så alldeles principenligt.

Herr Carl Ifvarsson yttrade särskildt några betänkligheter i afseende å den fortfarande dispositionsrätten öfver kronoallmanningen Gaddstigen, hvilken Kongl. Maj:it genom det klandrade beslutet beviljat egaren af Åtvidabergs kopparverk. Jag ber härmed få erinra, att de allmänna vilkor, under hvilka denna dispositionsrätt har utöfvats, äro alldeles desamma nu som förut; enda skilnaden är, att allmänningstrakten Gaddstigen numera står under jägeribetjeningens och skogsstyrelsens tillsyn; och det må väl anses fördelaktigt, att dessa hafva det inseende öfver denna kronoallmanning, hvilket förut tillkom vederbörande bergmästare och ett kollegium.

Det synes mig således på de skäl, jag i korthet anført, som om det vore en temligen sökt anledning till det klander, hvarmed Konstitutions-Utskottet nu framkommit mot några af Konungens rådgifvare. Kongl. Maj:its regering bör onekligen känna sig lycklig öfver, att Konstitutions-Utskottet icke har funnit någon annan anledning till anmärkning. Hvad angår de anmärkningar, som framlagts i de särskilda reservationerna, så är jag mycket tveksam, om de kunna eller ens böra lagligen utgöra föremål för yttranden härstädes. Det finnes dock en bland dessa, som har blifvit af allmänheten känd, icke till följd af den reservation, som i detta ämne nu föreligger, utan på ett lika högtidligt sätt, som om den blifvit kungjord i alla rikets kyrkor, jag menar den norska ståthållare-

frågan. Hade man sökt anledning till anmärkning mot Konungens rådgifvare, så måste jag öppet bekänna, att denna fråga företrädesvis hade egnat sig till sådant. Jag kan icke neka — och jag skall blott med få ord vidröra ämnet — att denna fråga har, utur formel synpunkt sedd, blifvit behandlad på ett så att säga särdeles eftertänkligt sätt, och jag vågar nästan påstå, att landets värdighet dervid icke blifvit tillbörligen iakttagen. Jag kan fatta den grannlagenhetskänsla, som förmått Konstitutions-Utskottet att undanskjuta denna fråga, hvilken såsom man ser af den antydda reservationen utgjort föremål för öfverläggning inom Utskottet; men det förefaller mig, som om denna grannlagenhetskänsla gått för långt, och att man icke haft rätt att förbise grundlagens och riksaktens tydliga föreskrifter, derest man funnit att dessa i förevarande fall blifvit öfverträdde. Det synes också, som om innehållet af det i denna fråga hållna statsrådsprotokoll, eller åtminstone af slutet utaf detsamma, icke innefattar någon särskild anledning att visa en sådan grannlagenhetskänsla.

Atergående till den sak, som nu är före, hemställer jag att ifrågasvarande memorial må läggas till handlingarne.

Herr Hedin: Herr Talman! Jag är icke alldeles af samma tanke som den mycket ärade talare, hvilken just nyss hade ordet. Skulle jag fästa mig strängt vid ordalydelsen, med förbiseende af allt annat, i det tillstyrkande som Hans Maj:ts svenska rådgifvare lemnat Hans Maj:t i norska frågan, så skulle jag likasom den siste talaren finna saken ganska eftertänklig; men jag har, från första ögonblick jag fick kännedom om hvad i denna sak passerat, funnit en förklaring deraf som låg så nära till hands för mig, att det icke ens kunnat falla mig in att tänka mig anledningen till yttrandets ordalag annorlunda, än jag nu skall korteligen antyda. Jag tänkte på hvad som skedde i denna sak för 14 år sedan, på det beslut som vid 1859 års riksdag fattades, och jag tolkade därför Konungens rådgifvares uttalande på det sätt, att de ausågo sig böra i någon mån skydda den svenska Riksdag, som uttalade sig i saken, på sätt som skedde, och den populäraste svenska ministèr som måhända någonsin suttit vid styret, hvilken då af den upphetsade riksdagsopinionens vågor lät sig föras till omfattande af en mening, som vi nu förmodligen alla ångra eller åtminstone ej vilja kännas vid. Med detta i tanken läser jag uti hvad Konungens svenska rådgifvare i detta ämne hafva uttalat någonting annat än hvad ordalagen i sig sjelfva föranleda. Därföre gifver denna fråga ej å min sida anledning till något ogillande, och jag är glad att Utskottets majoritet icke heller här har sökt någon anledning till anmärkning, ty den anmärkningen hade visserligen blifvit i dubbel mening sökt. Deremot kan jag icke instämma med Utskottets majoritet derutinnan, att den förbigått den kanske svåraste anledning till anmärkning, som under nu gällande statsskick någonsin varit lagd under Utskottets ögon. Härom ber jag få yttra några ord, då jag på förmiddagen genom föredet och af Talmannen uppläst läkarebetyg förnummit, att den ledamot af denna Kammare, som instämt i reservationen rörande detta ämne, är urståndsatt att deltaga i denna dags debatt.

Riksdagen aflät, som vi alla veta, år 1870 till Kongl. Maj:t en skrif-

velse angående läroverksfrågan, hvaruti Riksdagen anhöll om en utredning, huruvida de städse mer och mer tilltagande klagomålen äfver läroverkens tillstånd vore grundade, på det att efter en sådan utredning antingen åtgärder måtte vidtagas för afhjelpande af missförhållandena, derest anmärkningarne vore grundade, eller ock allmänheten blifva upplyst om sitt misstag i detta hänseende och klagomålens grundlöshet. Uti denna skrifvelse uttalades nemligen, att det vore af vigt icke allenast, att den undervisning, som vid de offentliga elementarläroverken meddelades vore god, utan äfven att allmänheten måtte blifva öfvertygad om att denna undervisning meddelades på ett sätt och under vilkor, som icke föranledde alltför lång skoltid eller öfveranstängning af lärjungarnes krafter. Såsom vi veta föranledde denna skrifvelse tillsättandet af en komité och, sedan den slutat sitt arbete, afläts af Kongl. Maj:t en proposition rörande förändrad organisation i vissa delar af de offentliga elementarläroverken. Uti denna proposition, eller jag bör måhända säga det anförande till statsrådsprotokollet, hvilket såsom bilaga åtföljde propositionen, erkändes tillvaron af den öfveranstängning, som hade utgjort sjelfva summan af klagomålen och sålunda äfven hufvudanledningen till den till Kongl. Maj:t aflättna skrifvelsen. Bland öfveranstängningens väsendtliga orsaker nämnde departementschefens anförande hemarbetet med skriföfningar, och bland medlen att afhjelpa den omtalades inskränkning af de skriftliga hemarbetena såsom ett af de väsendtligaste, i sammanhag hvarmed äfven inskränkning af de skriftliga profven uti afgangsexamen skulle ega rum. Detta, liksom flera andra punkter i den Kongl. propositionen, blef af sista års Riksdag godkändt. Riksdagen såg utan tvivel, så vidt min kännedom om åsigter och stämningar sträcker sig, i dessa förändringar en ersättning för, en motvigt mot vissa svårare olägenheter, som i öfrigt vidlåde den ifrågasatta reformen, och för hvilka säkert ganska få af Riksdagens ledamöter varit blinda. Reformen var en kompromiss: för, bland annat, de förslags skull, på hvilka jag nyss häntydde, underkastade man sig de brister och felaktigheter, som förslaget i andra hänseenden innebar. Men af de nyss antydda förändringarne, hvilka just skulle i hjertat träffa det väsendtliga missförhållandet i nuvarande läroverkssystem — öfveranstängningen — har sedermera litet eller intet blifvit i verket satt; ty reformen, för så vidt den är redan satt i verket eller påbuden, rör ju endast de tre lägsta klasserna. De inskränkingar i de skriftliga hemarbetena, som i den Kongl. propositionen omtalades, äfvensom den inskränking i skriftliga profven vid afgangsexamen, hvilka äfven af departementschefen omnämndes såsom medel att afhjelpa det onda, hafva vunnit Kongl. Maj:ts och Riksdagens gemensamma bifall, men dervid har det också stannat. Hvarföre har då icke något vidare blifvit vidgjordt i denna sak? Det förefaller mig, som om Konstitutions-Utskottet icke skulle hafva saknat anledning att tillse, huru den senaste Riksdagens beslut i läroverksfrågan har blifvit utfördt i sak, eftersom en stor del af det, som när som helst kan verkställas, icke ens ännu blifvit påbudet. Jag kan lätt tänka mig, att, om frågan gällde att t. ex. skärpa fordringarne, sådant icke skulle låta sig när som helst verkställas. Vi hafva för någon tid sedan hört Ecklesiastikministern sjelf förklara, så vidt jag eljest fattat hans ord och mening rätt, att först om sex år härefter svenska språket

skulle kunna införas såsom examensämne vid maturitetspröfningen. Detta förefaller mig visserligen besynnerligt, när det redan nu går för sig att i samma ämne examinera från klass till klass, men likväl ej så oförklarligt som dröjsmålet med verkställigheten af den beslutade *inskränkningen* och lättnaden i afseende å de skriftliga hemarbetena och de skriftliga profven vid maturitetsexamen. Jag måste erkänna, att jag är ur stånd att fatta, hvarföre icke Utskottets majoritet har behagat taga i betraktande, huruvida i denna del Riksdagens år 1873 fattade beslut blifvit af Ecklesiastikministern behörigen utfördt. Vi hafva i stället för dessa väsendtliga bestämmelser i läroverksreformen fått en undervisningsplan för de tre lägsta klasserna, hvilken i sanning företer egendomligheter, som synas mig i hög grad eftertänkliga. Vi hafva fått en herre i dessa tre klasser, som heter tyska språket, med 20 timmar i veckan, under det svenska språket har 17 timmar, en herre som tagit för sin del en fjerdedel af undervisningstiden, under det att de öfriga sex ämnena få nöja sig med och dela de öfriga tre fjerdedelarne af undervisningstiden. Vi hafva fått en undervisningsplan, som derutinnan står i strid med den som framlades för 1873 års särskilda Utskott, att man i den nu gällande undervisningsplanen har sämre tillgodosett modersmålet än i den plan, som i den Kongl. propositionen åberopades, som meddelades nyssnämnda Utskott, och på hvilken samma Utskotts flertal förlitade sig, då det visserligen icke utan tvekan gick in på det vådliga experimentet med de tre tyska klasserna. Utskottet borde äfven hafva tagit i betraktande, hvarthän det skall leda, att på detta sätt bitvis, under en lång följd af år, verkställa en beslutad reform. Efter de uttalanden som jag hört vid denna riksdag bland andra i den Kongl. propositionen om elementarundervisningens ordnande, så kan reformen näppeligen blifva genomförd förr än omkring 7 år efter den tid Riksdagen derom fattat beslut. Jag tvifvar på att det öfver hufvud för någon kan vara lätt, och jag vågar påstå att det för Riksdagens ledamöter i allmänhet lär bli svårt att föreställa sig, huru en reform skall taga sig ut, en styckevis utförd reform, hvaröfver vi icke hafva någon genomförd plan, när den äntligen en gång efter ett större antal år skall hetas vara genomförd.

Tillståndet är redan eller hotar att blifva sådant som det, hvilket rådde under tiden mellan 1849 års cirkulär och 1856 års skolstadga d. v. s. det tecknar sig starkt till anarki på den offentliga undervisningens område. Detta sätt att utföra Riksdagens beslut angående läroverksreformen skulle väl, i min tanke, Konstitutions-Utskottet kunnat ega något skäl att taga i skärskådande. Men härutöfver tillkommer i denna sak någonting annat, som på grund af omständigheterna är ännu mera märkligt. I den reservation, som jag citerat, heter det: "alla de i Regeeringsformens § 38 föreskrifna vilkor för att en från Konungen utgående expedition skall anses lagligen utfärdad, synas således hafva blifvit vid det den 9 Augusti aflättna cirkulär lemnade utan afseende." Ja, intill detta ögonblick står den satsen ovederlagd kvar. Det är detta som i ännu högre grad än sakfrågan bort ådraga sig pluralitetens inom Konstitutions-Utskottet synnerliga uppmärksamhet. Jag har visserligen för en stund sedan hört något, som jag förmodar skulle föreställa ett försök till försvaret för Herr Ecklesiastikministerns ifrågavarande handlingssätt. Den

värde representanten för Wexiö talade om *nödvändigheten* för Herr Ecklesiastikministern att utverka Konungens bifall till det bekanta cirkuläret före Hans Maj:ts afresa till Norge, och dermed trodde han sig hafva vederlagt reservantens anmärkningar. Men då af reservationen framgår, att det först sedermera fullt utarbetade cirkuläret antedaterats, och den värde talaren från Wexiö dertill svarar, att det var "nödvändigt" att så skedde, så vet jag ej om dermed någon annan vederlägges, än den värde talaren sjelf. Samme värde talare sade visserligen också, att alla bestämmelserna uti ifrågavarande cirkulär voro och måste vara färdiga i och med det samma Kongl. Maj:t ingaf sin proposition i ämnet till 1873 års riksdag. Ja, den värde talaren gick så långt i oförsigtighet, att han påstod, att det från Ecklesiastik-departementet till 1873 års Särskilda Utskott lemnade förslag till läsordning, vore i afseende å lästimmarnes antal och fördelning på de särskilda ämnena öfverensstämmande med motsvarande bestämmelser i cirkuläret. Men så är alldeles icke förhållandet Särskildt vill jag fästa uppmärksamhet på timantalet för svenska språket, hvilket antal är mindre enligt den förra året publicerade författningen än det var uti den tintabell, som vid förra riksdagen lemnades till ledning för Särskilda Utskottet och med stöd af hvilken Särskilda Utskottet gick in på den, till och med enligt pluralitetens åsigt betänkliga bestämmelsen om tyska språkets öfverväldigande ställning i de tre lägsta klasserna. Samme talare sade också, att liksom timantalet äfven hela innehållet i öfrigt af cirkuläret var bestämdt, innan de sakkunnige männen sammankallades. På denna försäkran vill jag blott svara med frågan: hvartill tjänade då att sammankalla desse sakkunnige män, efter som allt var färdigt förut?

Den formela, den konstitutionela behandlingen af detta ärende, hvars beskaffenhet blifvit på ett hittills ovederlagdt sätt påvisad i Herr Rydins reservation, borde väl ådragit sig någon uppmärksamhet från Konstitutions-Utskottets pluralitets sida. Ett enstaka fall i och för sig betyder icke mycket, men det är ett ordspråk som säger, att det är emot principen, mot begynnelsen man skall göra motstånd. Det kan sedermera blifva för sent. Denna sak är sannerligen tänkvärd från flera sidor, jag skall tillägga, att den är tänkvärd för olika politiska partier och meningar. Vi kunna icke betvifla, att förhållandenas makt fört med sig och måhända framdeles än mera skola föra med sig, att inom vår regering hvarje departementschef måste få så att säga händerna fulla af sitt eget departements angelägenheter. Så mycket nödigare är då, att de betryggande bestämmelserna i vår grundlag varda iakttagna, att t. ex. icke de ärenden, som grundlagen förklarar skola af samladt statsråd behandlas, blifva behandlade i närvaro af ett mindre antal af Konungens rådgifvare, att framför allt icke några ärenden afgöras på enskild föredragning af en departementschef inför Konungen utan öfriga statsrådsledamöters tillkallande, att slutligen icke, sedan ett beslut är fattadt, för hvilket alla statsråden äro medansvariga, det sedermera ändras derigenom, att vederbörande departementschef sätter sig att, som man säger, författa i korrektur. Allt detta hör till våra dyrbaraste konstitutionela garantier. Den väg, som leder bort från dessa garantier, är anvisad genom det sätt, som finnes omtaladt och beskrifvet i Herr Rydins reservation, och min förundran är stor, att Konstitutions-Utskottet, som ju — jag antager det — inom sig sluter

blemman af Riksdagens politiska intelligens, icke haft ögonen öppna för detta förhållande.

Jag sade, att det omtalade förfarandet är tänkvärdt. Det är tills vidare ett enstaka exempel, och jag hoppas och önskar, att det också måtte blifva ensamt stående. Jag vågar antaga, att reservationen och den uppmärksamhet, som densamma väckt, skall dertill bidraga. Men jag är icke säker på, att icke den redan beträdda vägen kan beträdas än en gång, att icke ett exempel af denna art, hvilket icke blifvit behöri- gen tillbakavisadt, skall kunna få efterföljare.

Jag sade, att äfven från en annan sida denna sak är tänkvärd, nemligen för olika politiska meningar och partier. Å ena sidan skall detta väcka fruktan därför, att grundlagens konstitutionela bud och de former, som grundlagen uppställer till betryggande af regeringsärendenas behöriga behandling, skola undanskjutas, fruktan därför, att föreskriften i 4 § Regeringsformen, att Konungen eger allena styra riket, på det sätt Regeringsformen föreskrifver, skall kunna i praktiken öfvergå till att betyda något så när det, att sju vicekonungar styra, hvar och en inom sitt departement allena, riket utan hänsyn till hvad Regeringsformen föreskrifver. Fruktan för något sådant skall å ena sidan påskynda deras bemödanden, som se sitt politiska ideal i parlamentarismen. De skola mot en sådan praktik icke finna säkert skydd annat än deri, att det varder politisk sed, för hvilken en hvar böjer sig, att en minister eller ministèr faller för en votering inom Kammaren, och de skola söka påskynda införandet af en sådan sed. Men det finnes en annan sida, från hvilken man bekämpar parlamentarismen såsom varande ett förment ingrepp i konungamakten, egnadt att bringa densamma ned till ett blott sken. De som så tänka, må lägga det nu passerade på sinnet och öfverväga, om ej konungamakten tilläfventyrs riskerar mera deraf, att sju departementschefer sinsemellan utskifta densamma och behålla hvar sin del, gömmande sig sjelfva under den kungliga oansvarighetens mantel.

Herr Treffenberg: Herr Talman, mine Herrar! Jag har, liksom flere talare före mig, anledning antaga, att det af Friherre Ericson formulerade skrifvelseförslag vinner denna Kammars bifall. Under sådan förutsättning måste jag naturligtvis reservera mig emot Kammarens beslut, men då jag, sedan detsamma fattats, är beröfvad möjligheten att motivera min reservation, anhåller jag att detta mitt korta anförande måtte af Kammaren uppfattas såsom en motiverad reservation emot Kammarens sålunda förutsedda eventuella beslut. Jag vet väl att min röst här på detta rum är en ropandes röst, som åtminstone i frågor sådana som den nu föreliggande och på den avancerade ståndpunkt af konstitutionel utveckling, der vi numera befinna oss, icke kan påräkna något gen- svar. Men detta skall icke hindra mig att nu såsom alltid begagna hvarje tillfälle att inlägga min protest mot allt sådant, som jag anser innefatta en missriktning i denna konstitutionela utveckling. En sådan missriktning har jag funnit i den uppfattning af grundlagens mening, som vid behandlingen af denna fråga gjort sig gällande hos Konstitutions- Utskottet, hos dess reservanter, hos de ledamöter af denna Kammare, hvilka yttrat sig öfver reservationerna och äntligen hos den Konungens

rådgifvare, som, för att begagna ett evfonistiskt uttryck, hedrat reservationerna med ett svaromål.

Jag ser en missriktning i uppfattningen af grundlagens mening hos Konstitutions-Utskottet, då Utskottet i diametral strid mot grundlagens förbud i 107:de § Regeringsformen, att mål, hvilka angå enskilda personers eller korporationers rättigheter och angelägenheter under Riksdagens öfverläggningar "icke ens må kunna nämnas", likväl drager ett dylikt mål under Riksdagens pröfning, och detta utan att detta mål sättes i samband med eller åberopas till stöd för ett af Konstitutions-Utskottet uttaladt, generelt klandrande omdöme öfver regeringens eller vissa rådgifvares verksamhet under den tid Konstitutions-Utskottets granskning afser.

Jag ser en sådan missriktning hos reservanterne, därför att de genom att till Riksdagen frambära sina af Konstitutions-Utskottets pluralitet underkända meningar beträdd en väg, som i alla händelser icke kan leda till något mål, då Herrar Talmän lära vara förhindrade att framställa proposition på reservationerna, men deremot, i strid mot grundlagens anda, kunde hafva till påföljd att statsrådsprotokollet i dess helhet kunde komma till Riksdagens och allmänhetens kännedom.

Jag finner en sådan missriktning hos de ledamöter af denna Kammarer, hvilka yttrat sig öfver de afgifna reservationerna, ty de hafva derigenom gjort sig solidariskt ansvariga för det missbruk, hvartill reservanterne gjort sig skyldige; och vådan här af framgår tydligt af det anförande vi senast haft tillfälle afhöra.

Jag anser slutligen att en sådan missriktning gjort sig gällande — jag säger det med smärta — hos den Konungens rådgifvare, hvilken här bemött en af dessa reservationer; ty denne rådgifvare har uppförfat, visserligen under reservation, men dock uppförfat en vigtig konstitutionel grundsats för att tillgodose ett väl i och för sig berättigadt men i jemförelse med vigten af att upprätthålla samma grundsats underordnad intresse — helst detta intresse lärer kunnat tillgodoses på åtskilliga andra vägar, såsom exempelvis genom hänvisning till den för alla öppen stående interpellationsrätten.

Jag ser, säger jag, i allt detta en skärande kontrast, en fullständig karrikaturbild af grundlagens mening, sådan denna mening finnes med klara och oförtydbara ord uttalad af grundlagens författare, Hans Järta, hvilken i en uti tidskriften Svea för år 1826 intagen afhandling om rätta användandet och betydelsen af 106 och 107 §§ i Regeringsformen till granskning upptagit dessa vigtiga konstitutionela frågor. Det är gifvet att med den uppfattning, jag sålunda hyser, jag för egen del icke kan inlåta mig på någon granskning af reservationerna eller af de yttranden som här afgifvits vare sig för eller emot desamma, ty jag skulle ju genom en sådan granskning sjelf komma att öfvertaga det mest framstående och tillika löjligaste hufvudpartiet i karrikaturbild. Jag sade, mine Herrar! att den var fullständig. Men nej — det felades ännu något i fullständigheten; det felas blott det, att, om Friherre Ericsons skrivelseförslag vinner majoritetens bifall, de Konungens rådgifvare, hvilka deraf träffas, möjligen kunde finna det moraliska trycket här af så starkt, att de beslöte sig för att afgå ur konseljen, dermed visande att de lägga mer vikt uppå att ega denna Kammares välbehag, än Konungens

fortfarande förtroende, ett förtroende, som dock, efter mitt förmenande, delas af det vida öfvervägande flertalet af den politiskt tänkande delen af svenska folket, hvilket vet att det i dessa rådgifvare haft, har och alltid skall hafva, såsom grundlagen bjuder, "kunnige, erfarne, redlige och allmänt aktade Svenske män".

Jag yrkar att betänkandet måtte läggas till handlingarne.

Öfverläggningen var slutad. Derunder hade yrkats dels bifall till det förslag, som Friherre Ericson i sitt under förmiddagens sammanträde afgifna yttrande framställt, och dels att memorialet måtte utan vidare åtgärd läggas till handlingarne. Efter upptagande af dessa yrkanden gaf Herr Talmannen, enligt dem, propositioner och förklarade sig anse svaren hafva utfallit med öfvervägande ja för den senare mening. Då emellertid votering äskades, blef i anledning deraf en omröstningsproposition af följande lydelse nu uppsatt, justerad och anslagen:

Den, som vill, att Konstitutions-Utskottets memorial N:o 7 skall läggas till handlingarne,

röstas ja;

Den, det ej vill,

röstas nej;

Vinner nej, har Kammarerna, med anledning af Utskottets anmälan, för sin del beslutit, att Riksdagen i öfverensstämmelse med 107 § Regeringsformen skall hos Konungen anmäla sin önskan, att han ville ur Stats-Rådet och från embetet skilja Herrar Statsråden K. J. Berg, Friherre B. A. Leyonhufvud och C. F. Wærn.

Omröstningen försiggick; och befanns vid röstsedlarnes sammanräkning, att 82 ledamöter röstat ja mot 96 som röstat nej; i följd hvaraf Kammarerna fattat beslut i öfverensstämmelse med nej-propositionens innehåll.

Sedan utgången af voteringen tillkännagifvits, anförde:

Herr Falk: Då jag icke deltagit i diskussionen i denna fråga, anhåller jag att få anmäla min reservation emot Kammarernas nyss fattade beslut, på det jag icke må kunna misstänkas att hafva biträdt detsamma.

Vidare reserverade sig mot det fattade beslutet Friherre *Fock*, Herrar *Lundström*, *Nyblaus*, Grefve *Björnstjerna*, *A. Staaff*, *Lindmark*, *Östergren*, *Silfverstolpe*, Friherre *Cederström*, *Casparsson*, Friherre af *Schmidt*, *Helander*, *Wedberg*, *Huss*, *Granlund*, *Carlson*, *Englander*, *Törneblad*, *G. C. Mæchel*, *Kolmodin*, *Gjerling*, *Lothigi*, *Boman*, *Santesson*, *Linné*, *Wijk*, *Hammarberg*, *Werner*, *Ericson*, *Walberg*, *Grenander*, *Wennérus*, *Ros*, *F. F. Mæchel*, *Edström*, *Ehrenborg*, *Gumælius*, *P. Staaff*, *Fröberg* och *Berggren*.

§ 6.

Anmäldes följande inkomna ärenden:

Stats-Utskottets memorial och utlåtanden:

N:o 78, angående bestämmande af aflöningen för Justitie-ombudsman-
nen och de vid hans expedition anställde tjenstemän;

N:o 79, med förslag till voteringspropositioner, i anledning af Kam-
rarnes skiljaktiga beslut i åtskilliga frågor rörande anslag under riks-
statens åttonde hufvudtitel;

N:o 80, med anledning af Kongl. Maj:ts nådiga proposition angående
kostnader för Nora—Carlskoga jernvägs anslutning till nordvestra stam-
banan;

N:o 81, angående väckt motion om upphörande af den i Skåne,
Halland och Blekinge nu utgående helgonskyld m. m.; och

N:o 82, i anledning af väckt motion i fråga om rättighet för tjen-
steman, som blifvit till riksdagsman utsedd, att af statens medel erhålla
godtgörelse för bekostande af vikaries aflöning; samt

Särskilda Utskottets utlåtande N:o 3, angående reglering af utgifter-
na under riksstatens sjunde hufvudtitel i vissa delar.

Dessa ärenden, som nu för första gången bordlades, skulle uppföras
främst å föredragningslistan för nästa sammanträde.

§ 7.

Justerades protokollsutdrag rörande det i anledning af Konstitutions-
Utskottets memorial N:o 7 i detta sammanträde fattade beslut.

Kammarens ledamöter åtskildes kl. $\frac{3}{4}$ 11 e. m.

In fidem
H. Husberg.